

EESTI MAAÜLIKOOL
Majandus- ja sotsiaalinstituut

Heinar Kull

**KEHAKULTUURI- JA SPORDITEENUSED ÜHINENUD
ELVA, TARTU JA KAMBJA VALDADES 2015 JA 2018
AASTATE VÕRDLUSES JA SPORDIHARRASTAMISEGA
KAASNEVAD SOTSIAALSED MÕJUD**

COMPARISON OF THE PHYSICAL EDUCATION AND
SPORTS SERVICES IN 2015 AND 2018 IN THE UNITED
ELVA, TARTU AND KAMBJA MUNICIPALITIES AND
SOCIAL IMPACTS OF DOING SPORTS

Magistritöö
Ökonoomika ja ettevõtluse õppekava

Juhendaja: Maret Prits, *MSc*

Tartu 2020

Eesti Maaülikool Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Magistritöö lühikokkuvõte	
Autor: Heinar Kull		Õppekava: Ökonoomika ja ettevõtlus	
Pealkiri: Kehakultuuri- ja sporditeenused ühinenud Elva, Tartu ja Kambja valdades 2015 ja 2018 aastate võrdluses ja spordiharrastamisega kaasnevad sotsiaalsed mõjud			
Lehekülgi: 87	Jooniseid: 12	Tabeleid: 14	Lisasid: 6
Osakond / Õppetool: Majandus- ja sotsiaalinstituut ETIS-e teadusvaldkond ja CERC S-i kood: Arengualane koostöö (S195) Juhendaja(d): Maret Prits Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu 2020			
<p>Kehakultuuri -ja spordiharrastamisega on võimalik võidelda terviseriskidega, mis on seotud inimeste füüsilise aktiivsuse vähenemise ja ebatervislike söömisharjumuste suurenemisega ning saavutada palju positiivseid sotsiaalseid mõjusid ühiskonna jaoks. Kuid on olemas oht, et pärast 2017. aastal Eestis toimunud haldusreformi on teatud piirkonnad jäänud ilma sporditeenusteta, sest enamik sporditeenustest on kättesaadavad vallakeskustes ning kohalikel omavalitsustel ei jagu vahendeid kõikide piirkondade sporditeenuste rahastamiseks.</p> <p>Käesoleva töö eesmärk on keha- ja sporditeenuste ning spordiharrastamisega kaasnevate sotsiaalsete mõjude väljaselgitamine Elva, Tartu ja Kambja valdade kogukondades enne ja pärast haldusreformi.</p> <p>Töö eesmärgi täitmiseks, uurimisküsimustele vastuste leidmiseks ja hüpoteeside kontrollimiseks kasutas autor juhtumiuuringut, mida analüüsis kombineeritud meetodiga. Töös kasutati nii esmaseid andmeid, mida koguti intervjuude vastustest, kui ka teiseid andmeid, milleks olid valdade 2015. ja 2018. aastate majandusaasta aruanded, lähiaastate arengukavad ja eelarved, Eesti spordiregistri ja statistikaameti andmed. Dokumentide analüüsimisel kasutati kvantitatiivset ja kvalitatiivset sisuanalüüsi ning võrdlusmeetodit, intervjuude analüüsimisel kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi ja võrdlusmeetodit.</p> <p>Uurimistöö käigus selgitati välja Elva, Tartu ja Kambja valdades pakutavad sporditeenused ja nendel kasutatavad finantsvahendid ning nende muutumine enne ja pärast valdade ühinemist. Selgus, et Elva ja Kambja valdades muutus sporditeenuste</p>			

finantseerimine elaniku kohta paremaks, Tartu vallas aga halvemaks. Lisaks oli uuritud Elva, Tartu ja Kambja valdade elanike informeeritust nende vallas olevatest sporditeenustest ja selgus, et isegi igapäevaevaselt spordiga kokkupuutuvad inimesed ei tunne kõiki nende vallas kättesaadavaid sporditeenuseid. Autor järeldab, et tavalised vallaelanikud, kes kehakultuuri ja spordiga ei tegele, aga kunagi plaanivad alustada, teavad neist teenustest veelgi vähem.

Töös uuriti spordiharrastamisega kaasnevaid sotsiaalseid mõjusid ja vallaelanike arusaamu nendest mõjudest. Intervjuudest selgus, et uuritavate valdade elanikud ei ole teadlikud kõikidest võimalikest positiivsetest sotsiaalsetest mõjudest, mida võib saavutada spordi toimetel.

Töös on tehtud kohalikele omavalitsustele ettepanekuid sportliku eluviisi propageerimiseks, vallaelanike teadlikkuse tõstmiseks kohapeal pakutavatest sporditeenustest ning spordiga kaasnevatest positiivsetest sotsiaalsetest mõjudest ja spordiharrastamise kasulikkusest.

Käesolevat magistritööd võib kasutada ka teiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste ja spordiharrastamisega kaasnevate sotsiaalsete mõjude väljaselgitamiseks ning sporditeenuste parendamise ja sportliku eluviisi propageerimise arengumeetmete väljatöötamiseks.

Märksõnad: sporditeenused, sporditaristu, kehakultuur, sotsiaalsed mõjud, kohalik omavalitsus

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Abstract of Master's Thesis	
Author: Heinar Kull		Curriculum: Economics and Entrepreneurship	
Title: Comparison of the physical education and sports services in 2015 and 2018 in the united Elva, Tartu and Kambja municipalities and social impacts of doing sports			
Pages: 87	Figures: 12	Tables: 14	Appendixes: 6
Department / Chair: Institute of Economics and Social Sciences Field of research and (CERC S) code: Development cooperation (S195) Supervisor(s): Maret Prits Place and date: Tartu 2020			
<p>Together with physical activity and exercise it is possible to struggle with the health risks caused by reduced physical activity and increased unhealthy eating habits and also achieve many positive social impacts for society. However, there is a risk that after the administrative reform that took place in Estonia in 2017, certain areas have been left without sports services, because the majority of sports services are available in rural municipality centers and there is lack of funds to finance sports services in all the regions.</p> <p>The aim of this thesis is to find out the physical education and sports services and social impacts of doing sports in the communities of Elva, Tartu and Kambja municipalities before and after the administrative reform.</p> <p>In order to achieve the aim of the work, to find answers to the research questions and to test the hypotheses, the author used a case study, which he analyzed using a combined method. In the study were used both primary data collected from the responses to the interviews and secondary data, which were the annual reports of the rural municipalities for 2015 and 2018, development plans and budgets for the coming years, data from the Estonian Sports register and statistical office. Quantitative and qualitative content analysis and comparison method were used in the analysis of documents and also qualitative content analysis and comparison method were used in the analysis of interviews.</p> <p>In the course of the research, there were found out the sports services available in Elva, Tartu and Kambja municipalities and their changes before and after the merger of the rural</p>			

municipalities. It turned out that the financing of sports services per capita became better in Elva and Kambja rural municipalities, but got worse in Tartu rural municipality. In addition, there were studied knowledge of the residents of Elva, Tartu and Kambja rural municipalities about the sports services in their municipality and it was found that even people who are related to sports on a daily basis do not know all the sports services available in their municipality. The author concludes that ordinary rural residents who do not yet engage in physical education or sports, but some day plan to start, know even less about these services.

The study examined the social impacts of doing sports and the perceptions of municipality residents about these impacts. The interviews revealed that the residents of the investigated municipalities are not aware of all the possible positive social impacts that can be achieved through sport.

In the thesis there have been made proposals to local governments to promote a sporty lifestyle, to raise the awareness of municipality residents about local sports services and the positive social impacts and benefits of doing sports.

This master's thesis can also be used to identify the sports services and social impacts of doing sports of others local governments, and to evolve development measures for the improvement of sports services and the promotion of a sporty lifestyle.

Keywords: sports services, sports infrastructure, physical culture, social impacts, local government

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
1. SOTSIAALSETE MÕJUDE, KEHAKULTUURI JA SPORDI, SPORDITEENUSTE, KOHALIKU OMAVALITSUSE NING HALDUSREFORMI TEOREETILINE KÄSITLUS	10
1.1. Sotsiaalsete mõjude olemus	10
1.2. Kehakultuuri ja spordi teoreetiline käsitlus	12
1.2.1. „Sport arengu jaoks“ teooria käsitlus	15
1.3. Kohaliku omavalitsuse ja sporditeenuste olemus, kehakultuuri- ja sporditeenustega kaasnevad kohustused ja seadused	18
1.4. Haldusreformi olemus	20
2. ELVA, TARTU JA KAMBJA VALDADE KEHAKULTUURI- JA SPORDITEENUSED NING SPORDIHARRASTAMISEGA KAASNEVAD SOTSIAALSED MÕJUD	23
2.1. Uurimistöö läbiviimiseks kasutatud metoodika ja andmed	23
2.2. Elva, Tartu ja Kambja valdade kehakultuuri- ja sporditeenused ning kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimise võrdlus enne ja pärast haldusreformi	27
2.2.1. Elva valla sporditeenused ja nende finantseerimine aastatel 2015 ja 2018	27
2.2.2. Tartu valla sporditeenused ja nende finantseerimine aastatel 2015 ja 2018	32
2.2.3. Kambja valla sporditeenused ja nende finantseerimine aastatel 2015 ja 2018 ..	37
2.2.4. Elva, Tartu ja Kambja valdade kehakultuuri- ja sporditeenused ning nende finantseerimise võrdlus enne ja pärast haldusreformi	41
2.3. Intervjuude tulemused	47
2.4. Järeldused ja ettepanekud	52
KOKKUVÕTE	61
KASUTATUD KIRJANDUS	66
LISAD	74
Lisa 1. Elva, Tartu ja Kambja valdade spordivaldkonna töötajate ja spordiharrastajate seas läbi viidud intervjuu skeem	75
Lisa 2. Elva valla spordiobjektid 2019. aasta seisuga	77
Lisa 3. Elva valla kohaliku omavalitsuse ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud	79
Lisa 4. Tartu valla kohaliku omavalitsuse ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud	82
Lisa 5. Kambja valla kohaliku omavalitsuse ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud	85
Lisa 6. Spordialade valik Elva, Tartu ja Kambja valdades 2019. aasta seisuga	86
LIHTLITSENTS	87

SISSEJUHATUS

Inimeste elu kaasajastamisega ja elutempo kiirenemisega on eluviis paljudes riikides oluliselt muutunud ning see muudatus on toonud kaasa füüsilise aktiivsuse vähenemise ja ebatervislike söömisharjumuste suurenemise, mis on suureks terviseriskiks. Nende probleemide lahendamiseks rakendatakse paljudes riikides tervisliku eluviisiga seotud algatusi ja programme, mida nimetatakse „sport arengu jaoks“ (*sport for development*).

Käesolev uurimistöö tugineb „sport arengu jaoks“ teooriale, mis kujutab endast spordi tahtlikku kasutamist, eesmärgiga avaldada positiivset mõju rahvatervisele, inimeste sotsialiseerumisele, ebasoodsas olukorras olevate inimeste sotsiaalsele kaasatusele, riikide ja piirkondade majandusarengule, kultuuridevahelise vahetuste edendamisele ning konfliktide lahendamisele.

Kehakultuuri -ja spordiharrastamisega on võimalik saavutada palju positiivseid sotsiaalseid mõjusid ühiskonna jaoks. Kuid on olemas oht, et pärast 2017. aastal Eestis toimunud haldusreformi osad piirkonnad on jäänud ilma sporditeenusteta, kuna enamus sporditeenustest on kättesaadavad vallakeskustes ja ressursse ei jagu kõikide piirkondade sporditeenuste rahastamiseks.

Käesolev uurimistöö on aktuaalne, kuna uuritakse haldusreformieelset ja -järgset sporditeenuste finantseerimist kohalike omavalitsuste poolt, et saada teada, kuidas on haldusreform mõjutanud vallarahva sporditeenuseid. Samuti uuritakse võimalikke kehakultuuri -ja spordiharrastamisega kaasnevaid positiivseid sotsiaalseid mõjusid, mis võivad avalduda inimestele ja kogukondadele. Mida rohkem saavutatakse positiivseid sotsiaalseid mõjusid, seda kõrgem on inimeste elukvaliteet.

Käesoleva magistritöö eesmärk on kehakultuuri- ja sporditeenuste ning spordiharrastamisega kaasnevate sotsiaalsete mõjude väljaselgitamine Elva, Tartu ja Kambja valdade kogukondadel enne ja pärast haldusreformi. Uuritavad vallad on suurimate spordiorganisatsioonide, treenerite ja spordiharrastajate arvuga Tartumaal.

Lähtudes magistritöö eesmärgist on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- Missugused sporditeenused on uuritavates valdades 2019. aasta seisuga?
- Kuivõrd sporditeenused erinevad ja sarnanevad uuritavate valdade vahel?
- Kui teadlikud on inimesed nende vallas olevatest sporditeenustest?
- Kuivõrd mõjutab Tartu linn kehakultuuri- ja sporditeenuste tarbimist uuritavates valdades?
- Kuidas tajuvad inimesed spordiharrastamisega kaasnevaid sotsiaalseid mõjusid?

Lisaks uurimisküsimustele on käesoleva töö autor püstitanud hüpoteese:

- valdades puuduvad võimalused teatud spordi- ja kehakultuuriteenuste kättesaamiseks;
- sporditeenuste finantseerimine on muutunud halvemaks pärast haldusreformi;
- mida lähedam Tartu linnale, seda vähem kasutatakse kohalikke spordibaase ja teenuseid;
- inimesed ei tea kõiki spordi ja kehakultuuri harrastamisega kaasnevaid sotsiaalseid mõjusid.

Magistritöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis luuakse teoreetiline raamistik uurimistöö oluliste mõistete defineerimiseks, teema lahtikirjutamiseks ja tulemuste tõlgendamiseks. Käesoleva töö teises peatükis kirjeldatakse uurimismetoodikat ja kasutatud andmeid, tutvustatakse uuritavate valdade sporditeenuseid ja –võimalusi, leitakse kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimise summad enne ja pärast haldusreformi aastatel 2015 ja 2018, võrreldakse valdade sporditeenuseid ja nende finantseerimist omavahel. Lisaks uuritakse kohalike elanike teadmisi vallas olevate sporditeenuste kohta, arusaamu Tartu linna mõju kohta kohalike sporditeenuste tarbimisele ja sotsiaalsete mõjude kohta, mis võivad avalduda spordi toimetel.

Töö eesmärgi täitmiseks, uurimisküsimustele vastuste leidmiseks ning hüpoteeside kontrollimiseks kasutas autor juhtumiuuringut. Juhtumiks oli Tartu, Kambja ja Elva valdade sporditeenuste muutused pärast 2017. aastal toimunud haldusreformi ning uuritavaks probleemiks oli kehakultuuri -ja spordiharrastamise olulisus inimeste sotsiaalsetele mõjudele ja kogukonna elu arengule. Eesmärgini jõudmiseks kasutati andmekogumismeetodina dokumendivaatlust ja intervjuude läbiviimist. Esmaseid andmeid saadi poolstruktureeritud intervjuude käigus, teiseseid andmeid võeti kohalike omavalitsuste majandusaasta aruannetest, valdade arengukavadest ja eelarvestrateegiast, Eesti spordiregistri ja statistikaametist. Andmete analüüsimeetodina kasutas autor

dokumentide kvantitatiivset ja kvalitatiivset sisuanalüüsi ning võrdlusmeetodit, intervjuude analüüsimisel kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi ja võrdlusmeetodit.

Andmete analüüsimise tulemusena tehti järeldused uuritavates valdades olevate sporditeenuste ja nende finantseerimise muutustest inimese kohta pärast haldusreformi. Selgitati Elva, Tartu ja Kambja valdade kohalike elanike arusaamu teatud puuduolevate kohalike sporditeenuste kohta ja Tartu linna kui tõmbekeskuse mõjust kohalike sporditeenuste kasutamisele. Lisaks tehti järeldused analüüsitavate valdade elanike teadmistest sotsiaalsete mõjude kohta, mida võib saavutada tänu kehakultuuri ja spordile. Autor tegi dokumentide ja intervjuude analüüsimise põhjal ettepanekud kohalikele omavalitsustele nende valdades puuduolevate sporditeenuste kõrvaldamiseks, vallarahva kehakultuuri ja sportimise kasulikkusest ning valla territooriumil kättesaadavatest sporditeenustest paremaks informeerimiseks.

Magistritöö autor tänab uurimistöö juhendajat Maret Pritsi, kes oli suureks abiks magistritöö koostamise vältel. Lisaks soovib autor tänada kõiki käesoleva töö raames intervjuueeritavaid vastutuleliku koostöö eest.

1. SOTSIAALSETE MÕJUDE, KEHAKULTUURI JA SPORDI, SPORDITEENUSTE, KOHALIKU OMAVALITSUSE NING HALDUSREFORMI TEOREETILINE KÄSITLUS

1.1. Sotsiaalsete mõjude olemus

Sotsiaalne mõju on mistahes muutus inimese käitumises, uskumustes, hoiakutes, tunnetes ja mõtetes, mis tuleneb reaalse, eeldatava või kujutletud olendi või teiste isikute toimingutest (Latané 1981: 343). Vanclay (2003) on väitnud, et sotsiaalsed mõjud on kõik, mis mõjutavad inimesi ja kogukondi, kas tajutavas või füüsilises mõttes.

Väidetakse, et inimeste ärevus ja ootused seoses oma elu tulevikuga on tegelikud sotsiaalsed mõjud (Chen *et al.* 2019: 106). Ärevus ja ootused tulenevad kuulujuttudest, sõltumata sellest, kas neil on mingit alust ning sellest, kas projekt on tegelikult ellu viidud või mitte (Social impact... 2015: 2).

Suopajarvi ja Kantola (2020: 1) järgi sotsiaalsed mõjud on omamoodi projekti kavandatud positiivsed või tahtmatud negatiivsed sotsiaalsed tagajärjed ja muutused. Neid võib kogeda nii üksikisiku, perekonna kui ka kogukonna tasandil erinevates eluvaldkondades (Vanclay 2003: 8).

Kuigi kõiki võimalikke sotsiaalsete mõjude muutujaid on võimatu loetleda, võib mõnest raamistikust olla abi sotsiaalsete mõjude mõistmisel. Vanclay (2003: 8) on toonud välja järgmised sotsiaalsed mõjud, mis võivad avalduda kogukondades ja nende kvalitatiivsete mõjude hindamisviisid (tabel 1).

Tabel 1. Kvalitatiivsed sotsiaalsed mõjud ja nende hindamise viisid (Allikas: Vanclay 2003: 8)

Kvalitatiivne sotsiaalne mõju	Kirjeldus
Elustiil	Kuidas inimesed elavad, töötavad ja suhtlevad omavahel igapäevaselt
Kogukond	Ühtekuuluvus, iseloom, stabiilsus, teenused ja võimalused
Kultuur	Ühised väärtused, kombed, uskumused, keel või murre
Keskkond	Inimeste poolt kasutatava õhu ja vee kvaliteet; toidu kättesaadavus ja kvaliteet; tolmu ja müra tase; kanalisatsiooni normidele vastavus; ohutus ja ressursidele juurdepääs
Tervis ja heaolu	Tervis kui täieliku füüsilise, mentaalse, sotsiaalse ja vaimse heaolu seisund, mitte ainult haiguste või puute puudumine
Isiklikud -ja omandiõigused	See, kas inimesed on majanduslikult mõjutatud või kogevad isiklikku kahju, mis võib hõlmata nende kodanikuvabaduste rikkumist
Hirmud ja püüdlused	Ohutuse tajumine, hirmud oma kogukonna tuleviku ees ning püüdlused kogukonna ja laste turvalise tuleviku poole
Poliitilised süsteemid	Mil määral saavad inimesed osaleda otsustes, mis mõjutavad nende elu, toimuva demokratiseerumise tase ja selleks ettenähtud ressursid

Sotsiaalse mõju hindamisel ja planeerimisel kasutatakse näitajaid, mis hõlmavad kvantitatiivseid sotsiaalmajanduslikke mõjusid, näiteks tööhõive ja majanduskasv. Need kvantitatiivsed sotsiaalmajanduslikud mõjud on omakorda mõjutatud kvalitatiivsete mõjude kaudu, näiteks kultuuri ja kogukonna iseloomu muutused. (Mancini, Sala 2018)

Smyth ja Vanclay (2017: 73) töötasid välja sotsiaalse raamistiku projektide jaoks, milles kasutati sotsiaalsete mõjude kaheksat kategooriat peamiste sotsiaalsete probleemide katmiseks, mis aitavad kaasa inimeste heaolule ning mida mõjutavad suured projektid. Need sotsiaalsete mõjude kategooriad on: inimesed, kogukond, keskkond, kultuur, infrastruktuur, elatusvahendid, eluase, maa. Sotsiaalne raamistik aitab tuvastada ja lahendada kõiki küsimusi, mis mõjutavad inimeste heaolu ja sotsiaalset jätkusuutlikkust, sealhulgas aitab leevendada negatiivseid sotsiaalseid mõjusid ja suurendada eeliseid (*Ibid.*: 65).

Sotsiaalse mõju suurendamine tähendab tavaliselt suurema sotsiaalse väärtuse loomist suurema hulga abisaajate teenindamise kaudu (Dees *et al.* 2004), samuti nende abistamist konkreetsete sotsiaalsete probleemide korral (André, Pache 2016: 660).

Eesti Justiitsministeerium koostöös Riigikantseleiga on toonud esile 2012. aastal oma arusaamu sotsiaalsete mõjude kohta. Nende arusaamade järgi on sotsiaalsete mõjude hindamise otstarve uurida mis tahes erasektori või riiklike meetmete tagajärgi inimestele,

mis muudavad inimeste eluviisi, suhtlemist, töötamist, tarbimist, toime tulemist ühiskonnaliikmetega ning oma vajaduste rahuldamist. Sotsiaalsed mõjud esinevad siis, kui on näha muutusi indiviidi, sotsiaalsete institutsioonide või terve ühiskonna toimingutes pärast sekkumist. (Mõju hindamise... 2012: 28)

Eesti Justiitsministeeriumi ja Riigikantselei järgi sotsiaalsed ja sealhulgas demograafilised mõjud on seotud järgmiste valdkondadega (*Ibid.*: 28):

- elanikkond;
- tervis ja tervishoid ning sotsiaaltoetus;
- haridus ja kultuur;
- leibkondade majanduslik toimetulek;
- tööturg, töösuhte olemus ja sisu ning töötingimused, sh tööohutus ja -tervishoid;
- kodanikuühiskonna areng;
- võrdne kohtlemine (sh õigus mitte olla diskrimineeritud soo, keele, nahavärvi, rassi, poliitiliste või muude veendumuste, religiooni, varalise ja sotsiaalse oleku, päritolu, puude, vanuse, seksuaalse orientatsiooni või muude olude alusel);
- sooline võrdsus (meeste ja naiste olukord ühiskonnas ning sugudevahelised suhted).
- vanemaealiste, laste ja puuetega inimeste õigused.

Mitte kõik eelpool loetletud mõjud ei ole seotud spordiharrastamisega, kuid selliseid mõjusid, nagu elanikkond (mõtted, käitumismustrid, teotahetus), tervis, haridus ja kultuur, sooline võrdsus (teenuste pakkumisel), saab kindlasti mõjutada spordi toimet.

1.2. Kehakultuuri ja spordi teoreetiline käsitlus

On teada, et kehakultuur ja sport omavad tähtsaid funktsioone ja mõjusid inimeste tervisele ja heaolule ning sellepärast üha rohkem inimesi tegelevad sellega. Kehakultuur tähendab kehalise kasvatusena tegelemine keha tugevdamiseks ja arendamiseks (EKI mitmekeelne terminibaas 1996 s. v. kehakultuur). Kehakultuur hõlmab mitut valdkonda, mis on suunatud inimese füüsilise vormi parendamiseks või hoidmiseks: tervisesport, rahvasport, hommikvõimlemine, mõõdukas kehaline töö, kehaline kasvatus (Vaba entsüklopeedia 2002 s. v. kehakultuur).

Inimese kehakultuuriline tegevus algab varakult, juba imikueast saadik. Seal tegeletakse võimlemisega ja liikumisharjutustega, et lapsed saaksid varasematest eluaastatest omandada elu jaoks tähtsaid funktsioone ja liikumismustreid, tugevdada keharühti, muutuda osavamateks ja palju muud. Juba lasteaias äratatakse lastes huvi spordi ja sportlikku eluviisi vastu.

Kehakultuuriline tee jätkub koolis kehalise kasvatuses aine raames. Kehaline kasvatus on noorte kehaliste ja vaimsete võimete sihipärane arendamine ja mõjutamine (Vaba entsüklopeedia 2002 s. v. kehaline kasvatus). Tavaliselt koolides kehalise kasvatuses õppeaines tegeletakse spordialadega, mis on teiste spordialade aluseks: kergejõustik, võimlemine, pallimängud.

Kehaline kasvatus koolides on võimalus noorukite jaoks arendada ja tugevdada käitumist, mis hoiab neid kogu täiskasvanuea vältel füüsiliselt aktiivsena (WHO 2018). Kehalise kasvatuses puhul täidavad noored füüsilisi harjutusi keskkonnas, kus edendatakse motivatsiooni ja pühendumust tegeleda spordiga ka väljaspool koolitunde (Franco *et al.* 2017). Kehalise aktiivsuse optimeerimine kehalise kasvatuses ajal on vajalik laste igapäevaste kehalise aktiivsuse soovitude saavutamiseks (Kirkham-King *et al.* 2017). Sallis ja tema kolleegid (2012) on arvamisel, et kvaliteetse kehalise kasvatuses programmi rakendamisel saavad õpilased omandada oskusi, enesekindlust ja teadmisi, et olla füüsiliselt aktiivne nii kooli ajal, väljaspool kooli kui ka kogu elu jooksul. See on põhjuseks, miks Usán ja teised teadlased (2018) on veendunud, et tervislike eluviiside propageerimine, rõhutades kehalist aktiivsust ja kujundades sobivaid toitumisharjumusi on kehalise kasvatuses spetsialistide üks peamisi püüdlusi.

Mõiste kehakultuur on tihedalt seotud kehalise ehk füüsilise aktiivsusega. Olulised tõendid viitavad sellele, et füüsiline aktiivsus on oluline tegur mitmete haiguste ennetamisel (Reiner-Henrich *et al.* 2013). Lisaks, füüsiline aktiivsus on seostatud paljude tervislike eelistega noorte seas (Janssen, LeBlanc 2010). Mõõdukas või intensiivne kehaline aktiivsus on seotud tervisliku kasuga (nt parem vaimne tervis ja kardiorespiratoorne võimekus, väiksem rasvavarude juurdekasv) noorukite seas (Grgic *et al.* 2018). Siiski füüsilise aktiivsuse andmed näitavad, et keskmiselt pooled Euroopa noored ei ületa minimaalset soovitatud 60-minutilist mõõdukat kehalist aktiivsust päevas (Van Hecke *et al.* 2016).

Füüsiline aktiivsus on kasulik metaboolsete häirete ja südame-veresoonkonnahaiguste ennetamiseks (Lee *et al.* 2012). Gebel ja tema kolleegid (2015) on väitnud, et kõrge füüsilise aktiivsuse tase on seotud vähenenud haiguste ja nende põhjustatud suremusega. Kõrge füüsilise aktiivsuse tase parandab üldist kehalist vormisolekut, mis hõlmab lihasjõudu, vastupidavust, painduvust ja väledust (Milanović *et al.* 2013).

Lisaks, Biddle ja teised teadlased (2019) on teatanud seosest laste ja noorukite kehalise aktiivsuse ja vaimse tervise vahel, kus suurenenud aktiivsus ennustab vähem depressiivseid sümptomeid ja kõrgemat enesehinnangut. Kempermann (2008) on jõudnud järeldusele, et kehaline aktiivsus mõjutab õppimisvõimet ning sellepärast on kasulik akadeemilistele tulemustele (Chomitz *et al.* 2009), kuna kehalisel aktiivsusel on otsene mõju kognitiivsele funktsioneerimisele (Verburgh *et al.* 2014).

Üheks kehalise aktiivsuse vormiks lisaks kehakultuurile on sport. Kehakultuuri ja spordi vahe on selles, et spordis esineb võistlusmoment, kehakultuuris aga mitte. Spordi puhul mõõdetakse ja üldiselt võrreldakse tulemusi teistega, kehakultuuri puhul aga inimesed tegelevad enda tervist parandavate harjutustega. Lisaks kehalise vormi, võimete ja tervise parendamisele on spordis osalemisel vaieldamatult suurim potentsiaalne mõju sotsiaalsele tervisele, arvestades seda, et sporditegevus toimub peamiselt sotsiaalses keskkonnas (Mills *et al.* 2019: 182). Sotsiaalse tervise jaoks on olemas neli füüsilise aktiivsuse viisi: individuaalne sport (mis on organiseeritud ja tavaliselt võistluslik); meeskonnasport (mis on samuti organiseeritud ja tavaliselt võistluslik); organiseeritud, kuid mittevõistluslik kehaline aktiivsus ja organiseerimata kehaline aktiivsus (tavaliselt mitteametlikult korraldatud ja struktureerimata tegevus) (Eime *et al.* 2013: 158).

Eime ja tema kolleegid (2010) on veendunud, et spordis osalemine ei mõjuta mitte ainult lapsi ja noori, vaid on kasulik ka täiskasvanute sotsiaalsele tervisele. Nende läbiviidud uuring kinnitas üldist üksmeelt, et spordis osalemine on seotud paljude eelistega täiskasvanute jaoks, kaasa arvatud vähenenud stress ja parem üldine heaolu, suurem elujõud ja sotsiaalne toimimine. Lisaks toetatakse arvamust, et spordiklubides ja meeskonnasportis osalemine võrreldes teiste individuaalsete füüsilise aktiivsuse tegevustega on seotud paremate sotsiaalse tervise tulemustega. (Eime *et al.* 2010)

On olemas üldtunnustatud seisukoht, et spordis osalemine pakub üksikisikutele ja kogukondadele mitmesuguseid eeliseid (Grieve, Sherry 2012: 219). Nendeks eelisteks on: parema kehalise vormi ja tervise saavutamine; motivatsiooni suurenemine eesmärkide

täitmiseks; sotsiaalsete, analüütiliste ja eluliste oskuste täiustamine; sotsialiseerumine ja uute tutvuste loomise võimalus (Strengthening Canada... 2005: 12).

Sport on samuti tähtis majanduse komponent, kuna annab paljudele inimestele töökohti (tippportlane, treener, spordijuht, füsioterapeut, toitumisnõustaja, toidulisandite tootja, sporditeadlane, sporditeaduste õppejõud, spordimassöör, kehalise kasvatuse õpetaja, spordipsühholoog, spordikommentaator, spordireporter ja teised) ja on oluline tuluallikas. Spordiinfrastruktuuri (nt staadionite, areenide) rahastamine on sageli õigustatud nende eeliste ja üldise arusaama järgi, et sport on kasulik nii majandusele, kui ka üksikisikutele ja kogukondadele (Grieve, Sherry 2012: 219). Jiménez-Naranjo koos teiste teadlastega (2016) on samuti väitnud, et sporditurismil ja spordiüritustel on suur tähtsus majanduslikul tasandil, kuid on rõhutatud ka tähtsust sotsiaalsel ja akadeemilisel tasandil.

Spordis osalemisel on ka mittemajanduslike mõjusid, mis hõlmavad sotsiaalseid ja kogukondlikke mõjusid, näiteks kogukondlik ühtekuuluvustunne, identiteet ja uhkus oma kohaliku meeskonna üle (Grieve, Sherry 2012: 219). Mittemajanduslikud mõjud liigitatakse järgmisteks (Chapin 2002):

- sotsiaalsed/psüühilised mõjud - üldiselt viitavad naudingutele, mida sport ja spordirajatised pakuvad kogukondadele;
- kogukonna nähtavuse ja assotsiatsiooni mõjud - hõlmavad kontseptsiooni, millest linn või asukoht võib saada kasu suure spordirajatise või meeskonnaga seotusest;
- poliitilised mõjud – seotud spordirajatistest tulenevate poliitiliste kulude ja eelistega;
- arengumõjud - viitavad piirkonna ümberehitamisele, kus asuvad uued spordirajatised.

Lisaks kõigele sport arendab enesedistsipliini ja tugeva iseloomu, mis õpetab ellu viima oma eesmärgi ja raskuste tekkimisel mitte alla andma.

1.2.1. „Sport arengu jaoks“ teooria käsitlus

„Sport arengu jaoks“ teooria (*sport-for-development theory*) kujutab endast spordi sihilikku kasutamist eesmärgiga avaldada positiivset sotsiaalset mõju: rahvatervisele; laste, noorte ja täiskasvanute sotsialiseerumisele; piirkondade ja riikide majandusarengule;

ebasoodsas olukorras olevate inimeste sotsiaalsele kaasatusele; kultuuridevahelise vahetuste edendamisele ning konfliktide lahendamisele (Lyras 2007 ref Integrating sport-for-development theory and praxis 2011: 311).

Viimase kümnendi jooksul „sport arengu jaoks“ valdkond on pälvinud üle maailma märkimisväärselt tähelepanu nii akadeemikute kui ka praktikute poolt. Kahekümne esimese sajandi alguses oli keeruline leida projekte, mis kasutasid sporti strateegilise vahendina positiivsete tervislike, sotsiaalsete ja majanduslike muutuste jaoks. Nüüd on „sport arengu jaoks“ algatuste arv, millede eesmärk on aidata ebasoodsas olukorras olevaid kogukondi märkimisväärselt kasvanud. (Adair, Schulenkorf 2013: 3)

Adair'i ja Schulenkorf'i (2013: 15) järgi üritatakse leida spordi mõju sotsiaalse arengu edendamisel, samuti konfliktide lahendamisel ning rahu saavutamisel nii poliitilisel, kui ka avalikul tasandil.

„Sport arengu jaoks“ ületab spordi traditsioonilisi vorme ja spordiga tegelemist isiklikes huvides. „Sport arengu jaoks“ seisukohast on spordiga tegelemine pigem vahend erinevate mõjude saavutamiseks, mitte lihtsalt tegevus. (Adair, Schulenkorf 2013: 3-4)

Sarnast käsitlust leidub ka teiste autorite artiklites. Coalter'i (2007) oletus seisneb selles, et sport võib mõjutada positiivseid isiklike muutusi ja arengut, mis võib hiljem avaldada efekti laiemate ühiskondlike mõjudele. Lyras ja Welty Peachey (2011) on sarnasel arvamusel, et sporti peab kasutama positiivsete sotsiaalsete muutuste vahendajana.

„Sport arengu jaoks“ püüdlused on samuti omavahel seotud mitmete kontseptuaalsete ja ideoloogiliste tegevustega: propageeritakse universaalset ja positiivset arusaama spordist ning spordi harrastamisega tulenevaid sotsiaalseid ja poliitilisi eeliseid; julgustatakse huvitatud osapooli (nii avaliku kui ka erasektori) harrastama kehakultuuri ja sporti arengu nimel; sporti peetakse suhteliselt ohustamatuks ja depoliseerituks vahendiks, isegi arengu ja rahu tagamise vahendiks, eriti piirkondades ja olukordades, kus sellised jõupingutused on olnud keerulised ning kus eksisteerivad vaesus ja vägivald. (Darnell *et al.* 2019)

Kaufman ja Wolff (2010) on soovitanud, et „sport arengu jaoks“ programmid peaksid edendama positiivseid sotsiaalseid muutusi, soodustades kollektiivset sotsiaalset vastutust, suurendades osalejate eneseteadvust ja enesekindlust ning edendades selliseid väärtusi nagu koostöö, ühtekuuluvus, teadlikkus ja lugupidamine teiste vastu. Neid positiivseid

sotsiaalseid muutusi peaks saama üle kandma ka sotsiaalsesse maailma, väljaspool sporti (*Ibid.*: 157).

Lyras (2007) tõi välja oma doktoritöös komponendid, mis tema hinnangul on „sport arengu jaoks“ poliitika kujundamisel, programmi väljatöötamisel ja rakendamisel kriitilise tähtsusega. Nendeks komponentideks on: mõju hindamine, organisatsiooniline osa, hariduslik osa, kultuuriline rikastamine ja sport. Spordiosa soovitusteks on :

- rakendada moraalsel väärtusel ja põhimõtetel põhinevaid sporditegevusi;
- luua segavõistkondi (rahvus, sugu, pädevuse tase);
- ühendada traditsioonilised spordialad mittetraditsiooniliste spordialade ja kehakultuuriliste tegevustega (nt jalgpall, aardejaht, võitluskunst);
- pakkuda mitmesuguseid sportlikke ja kehakultuurilisi tegevusi, et meelitada ja toetada elanikkonda;
- kasutada võimalust, et harida programmis osalejaid;
- julgustada treenereid ja instruktoreid olla koolitajatena, positiivsete eeskujude ja muutuste esindajatena;
- lihtsustada inimeste optimaalse kaasamise tingimused, hoides tasakaalu oskuste ja väljakutsete vahel. (Lyras 2007 ref Integrating sport-for-development theory and praxis 2011: 314)

Spaaij ja Schlenker (2014) on oma uuringus (*Cultivating Safe Space: Lessons for Sport-for-Development Projects and Events*) rõhutanud, et oluline on turvaliste alade loomine, kus inimesed sooviksid ja saaksid osaleda kehakultuurilistes tegevustes ilma füüsiliste, sotsiaalsete, kultuuriliste, poliitiliste ja keskkonnaalaste piiranguteta. Teadlaste arvamusel on oluline, et peamised otsustajad ehk valitsused ja poliitikakujundajad mängiksid peamist rolli kogukondade tervise toetamisel ja arengu edendamisel (Schlenker, Siefken 2019: 99).

Käesolevas töös kogukonnana käsitletakse ühe valla elanikke. Kogukondadeks peetakse inimeste gruppe, kes tunnevad üksteist, omavad ühiseid huve ja väärtusi ning tegutsevad koos. Ühte kogukonda kuuluvad inimesed kohtuvad kindlas keskkonnas, näiteks kirikus, külas või naabruskonna keskus. Nende väärusteks on kaasatus ja hoolivus. (Wilken *et al.* 2015: 8)

Eestis on valdade tasandil peamisteks otsustajateks kohalikud omavalitsused, kelle üks ülesannetest ongi toetada oma vallas elavate elanike tervist ja arengut.

1.3. Kohaliku omavalitsuse ja sporditeenuste olemus, kehakultuuri- ja sporditeenustega kaasnevad kohustused ja seadused

Vald ehk kohalik omavalitsus on maakonda kuuluv omavalitsuslik esmatasandi haldusüksus tänapäeva Eestis; väiksem piirkond riigis, millel on oma kohalikud juhid (EKI ühendsõnastik 2020 s. v. vald). Kohaliku omavalitsuse tegemisi ja ülesandeid reguleerib Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (edaspidi KOKS) (KOKS 1993, § 1 lg 1).

Kohalik omavalitsus on põhiseaduses sätestatud omavalitsusüksuse (linna või valla) demokraatlikult moodustatud võimuorgan. Kohalikul omavalitsusel on võime, õigus ja kohustus seaduste alusel iseseisvalt korraldada ja juhtida kohalikku elu, lähtudes linna- või vallaelanike õigustatud huvidest ja vajadustest ning arvestades linna või valla arengu iseärasusi. (KOKS 1993, § 2 lg 1)

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (1993, § 6 lg 2) kohaselt üheks kohaliku omavalitsuse ülesandeks on huvikoolide ja spordibaaside ülalpidamine, juhul kui need on omavalitsusüksuse omanduses. See on tähtis selleks, et valla elanike kehakultuuri ja spordi vajadused oleksid rahuldatud. Kehakultuuri ja spordiga tegeletakse mitte ainult vaba aja veetmiseks, vaid ka tervise ja elukvaliteedi parendamiseks. Sellest tulenevalt on KOKS lõimitud Rahvatervise seadusega (edaspidi RTerS) ja Spordiseadusega (edaspidi SpS).

Rahvatervise seaduse eesmärgiks on inimeste tervise kaitsmine ja edendamine ning haiguste ennetamine, mis saavutatakse riigi, omavalitsuse ning riiklike ja omavalitsuslike abinõude süsteemiga (RterS 1995, § 1 lg 1). Antud seaduses kasutatakse mitmeid mõisteid: rahvatervis, tervis, tervise edendamine.

Rahvatervise all mõeldakse teadust ja kunsti haiguste ennetamiseks, vaimse ja füüsilise tervise edendamiseks ning seeläbi eluea pikendamiseks ühiskonna organiseeritud arengukoostöö kaudu (*Ibid.*, § 2 lg 1). Tervist defineeritakse kui vaimse, füüsilise ja sotsiaalse heaolu seisundit, mitte ainult haiguste või puuete puudumine (*Ibid.*, § 2 lg 2). Tervise edendamine on inimeste tervist soodustava ja väärtustava elulaadi kujundamine ning tervist toetava elukeskkonna arendamine (*Ibid.*, § 2 lg 4). Kõik need mõisted on tihedalt seotud kehakultuuri ja spordiga, sest just kehakultuuriga regulaarselt tegelevad inimesed on tervemad ja elavad kauem tänu liikumisaktiivsusele.

Spordiseadus sätestab spordi korraldamise üldiseid õiguslikke ja organisatsioonilisi aluseid, spordi finantseerimist ning spordiürituste korraldamise nõudeid ja vastutust nõuete rikkumise eest (SpS 2005, § 1 lg 1). Sportliku eluviisi, rahva kehalise ja vaimse vormi ning noorte sportliku eneseteostuse eesmärgil korraldavad sporti riik, kohaliku omavalitsuse üksused ja spordiorganisatsioonid (*Ibid.*, § 2 lg 1). Vallal ehk kohalikul omavalitsusel on järgmised kohustused kehakultuuri ja spordi osas:

- 1.) oma haldusterritooriumil spordiks vajaliku maa-ala kindlaksmääramine;
- 2.) spordiorganisatsioonide vallaeelarvest toetamise tingimuste ja taotluste vormide kinnitamine

2.1.) oma haldusterritooriumil asuvate spordiorganisatsioonide toetamine eelarveliste vahendite olemasolul;

- 3.) munitsipaalkoolides kehalise kasvatuses tundide läbiviimiseks tingimuste tagamine ja spordiharrastuse soodustamine spordikoolides, koolides ning noorte püsilaagrites;
- 4.) haldusterritooriumil spordi korraldamisega tegeleva teenistuja määramine või nende ülesannete määramine mõnele teisele valla ametiasutuse teenistujale;
- 5.) Kultuuriministeeriumi informeerimine spordiehitiste otstarbe muutmise plaanidest. (*Ibid.*, § 3 lg 1-5)

Kehakultuuri ja spordiga tegelemiseks on tähtis keskkonna olemasolu, mis pakub erinevaid võimalusi sportimiseks sporditeenuste näol ning mida reguleerib ja edendab kohalik omavalitsus. Võimalust võib defineerida kui asjaolu, mida on vaja millegi teostumiseks (Eesti keele seletav sõnaraamat 2009 s. v. võimalus). Võimalusi sportimiseks pakuvad antud juhul spordiobjektid, spordiklubid, spordiühendused, spordikoolid. Tänu nende võimalustele inimesed saavad kasutada sporditeenuseid.

Sporditeenused hõlmavad: sporditeenuste pakkumist; aktiivse sportimise ja võistlemise objektide (spordiväljakud, rajad, spordihallid jne), sealhulgas pealtvaatajatele rajatiste haldamist ja toetamist; sporditegevuste juhtimist; toetusi sportlastele; rahvusliku või kohaliku võistkonna esindamist võistlustel; spordivarustuse järelevalvet ja ülalpidamist (Avaliku sektori... 2019: 82-83).

Sporditegevuse kulude alla kuuluvad: toetused sportlasi koondavatele spordiühendustele; asutuse omandis sportimiseks kasutatavate objektide (mänguväljakud, spordiväljakud, suusabaasid, spordihallid, staadionid, koolist eraldi seisvad spordirajatised jne) haldamise kulud; tervisekeskuste või ujulate ülalpidamine või toetamine; asutuse omandis olevate

spordikoolide ülalpidamine; sporditeenused, mille kasutamine nõuab spetsiaalselt selleks rakendatud maa-ala, erilist varustust, erialast juhendamist või järelevalvet; toetused spordiobjektide hooldamiseks; toetused spordikoolidele või aktiivse sportimisega tegelevatele spordiklubidele; toetused üksiksportlastele (nt suurvõistlustel heade tulemuste eest premeerimine); sporditegevuse alase tehnilise dokumentatsiooni ja teabe kogumine, statistika koostamine ning sellest informeerimine, registri ülalpidamine ja spordivaldkonna arengukava koostamine (*Ibid.*: 82-83).

Arengukava on omavalitsusüksuse lühi- ja pikaajalise arengu eesmärgi määratlev ja nende elluviimise võimalusi planeeritav dokument, mis tasakaalustatult arvestab sotsiaalse, kultuurilise, majandusliku ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi ning on aluseks erinevate eluvaldkondade arengu ühendamisele ja kooskõlastamisele (KOKS 1993, § 37 lg 1). Kõik seaduse alusel omavalitsusüksusele kohustuslikud valdkonnapõhised arengukavad, linna või valla arengukava ning üldplaneering peavad olema omavahel seotud ning ei tohi olla vastuolus (*Ibid.*, § 37 lg 2). Igal eelarveaastal peab kehtiv arengukava hõlmama vähemalt kolme eelolevat eelarveaastat (*Ibid.*, § 37 lg 3). Arengukava koostatakse terve linna või valla territooriumi kohta (*Ibid.*, § 37 lg 4). Arengukava on aluseks: investeeringute planeerimisele ja nende jaoks finantsiliste ja muude vahendite taotlemisele, sõltumata nende allikast; laenude võtmisele, kapitalirendi kasutamisele ja võlakirjade väljaandmisele; linna- või vallaeelarve koostamisele (*Ibid.*, § 37 lg 8).

Sporditeenuste parendamiseks või valikuvõimaluse laiendamiseks plaanitakse lähtudes arengukavast sporditaristu investeeringuid. Nende investeeringute maksumust, finantseerimist ja elluviimise aja planeeritakse eelarves vastavalt eelarvestrateegiale. Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (2010, § 2 lg 1) järgi eelarve on eelarveaasta põhitegevuse tulude ja kulude, investeerimistegevuse, finantseerimistegevuse ja likviidsete varade muutuse kava koos lisanduvate nõuete, volituste ja informatsiooniga, mis on aluseks kohaliku omavalitsuse üksuse vastava aasta tegevuste finantseerimisele.

1.4. Haldusreformi olemus

Eestis ajavahemikul 1996-2014 kokku ühines 71 kohaliku omavalitsuse üksust, mille tulemusena kujunes 30 uut valda ning omavalitsuste arv vähenes 254-lt 213-ni.

Sellegipoolest nende üksikute vabatahtlike ühinemiste tagajärjel ei saavutatud piisavat mõju omavalitsussüsteemi võimekuse kasvule tervikuna. 2015. aasta kevadel ametisse astunud Eesti Vabariigi Valitsuse tegevuskavas kooskõlastati kohaliku omavalitsuse haldusreformi elluviimises eesmärgiga tekitada konkurentsivõimelised omavalitsused, mis suudavad kohalikku elu terviklikult arendada ja juhtida ning kus elanikele on tagatud head ja kättesaadavad avalikud teenused. (Rahandusministeerium. Haldusreform 2020)

Haldusreform toimus Eestis 2017. aastal. Vabatahtliku ühinemise perioodi tähtjaks määrati esimene jaanuar 2017. aastal. Omal algatusel ühinemist soovinud omavalitsused pidid esitama selleks perioodiks maavanemale ühinemistaotluse, Eesti Vabariigi Valitsus pidi kinnitama ühinemised hiljemalt esimeseks veebruariks 2017. aastal. Valitsuse poolt algatatud ühinemised pidid olema määrusega kinnitatud 15. juulil 2017. aastal. Ühinemise motiveerimiseks kehtestati sotsiaalsed garantiid ametist lahkuvatele kohalike omavalitsuste juhtidele ning kahekordne ühinemistoetuse määr tingimuste täitvate omavalitsuste ühinemise jaoks. (Valner 2018: 37)

Rahandusministeeriumi andmetel oli Eestis enne 2017. aastal toimunud haldusreformi 213 kohalikku omavalitsust, ühinemise tulemusena vähenes omavalitsuste arv 79-le. 160 kohalikku omavalitsust ehk 86% ühinesid vabatahtlikult. Keskmine omavalitsusüksuse pindala ja elanike arv on peaaegu kolmekordistunud. Haldusreformi tulemusena vähenes alla 5000 elanikuga väikeste omavalitsusüksuste osakaal 79%-lt (enne reformi oli 169 väikest kohalikku omavalitsust) viiendikule (pärast haldusreformi jäi alles 15 väikest omavalitsusüksust). (Rahandusministeerium. Haldusreform 2020)

Haldusreformi seaduse (edaspidi HRS) kohaselt haldusreformi ülesanne on toetada omavalitsusüksuste konkurentsivõimelisuse kasvu kvaliteetsete avalike teenuste pakkumisel, ühtlasema regionaalse arengu tagamisel ning piirkondade arengueelduste kasutamisel. Käesoleva eesmärgi täitmiseks nähakse haldusreformi seadusega ette linnade ja valdade haldusterritoriaalse korra muutmine, mille tagajärjena peavad omavalitsusüksused olema suutelised iseseisvalt juhtima ja organiseerima kohalikku elu ning täitma seaduses ettenähtud ülesandeid. Haldusreformi täideviimisel lähtutakse ka riigijuhtimise reformi ülesannetest avaliku halduse reguleerimisel, milleks on kvaliteetsete ja kättesaadavate avalike teenuste tagamine ning kulude kokkuhoid (HRS 2016, § 1 lg 2).

Haldusreformi seaduse järgi haldusreformi eesmärgi täitmiseks on vaja haldusterritoriaalse korralduse muutmisel eelistada omavalitsusüksuste loomist, kus elanike arv on vähemalt

11 000 inimest (*Ibid.*, § 1 lg 3), kuid miinimum elanike arv võib olla 5000 inimest, juhul kui omavalitsusüksus on suuteline tagama seaduses ettenähtud ülesandeid organiseerimaks vajaliku kõrgetasemelise võimekuse ning pakkudes kõigile omavalitsusüksuse elanikele kvaliteetseid avalikke teenuseid (*Ibid.*, § 3).

Eestis enne ülalmainitud seaduse väljatöötamist määrati kindlaks, et senine omavalitsuskorraldus oli põhiseadusvastane, kuna mõned väiksemad kohalikud omavalitsused ei olnud võimelised madala finantsvõimekuse tõttu järgida kõiki ülesandeid. Haldusreformi elluviimise põhieesmärgiks ei olnud mitte kohaliku tasandi kulutuste kokkuhoid, vaid ühinemiste tulemusena funktsionaalse haldussüsteemi loomine. (Valner 2018: 73–74)

Rannamägi (2019: 22) järgi Eestis läbiviidud uuringutest selgub, et kohalike omavalitsuste ühinemisega on suurenenud ametnike spetsialiseerumine ja täiustatud suuremate omavalitsusüksuste teenuste kvaliteet. Need asjaolud on andnud Eesti valitsustele kinnitust, et ühinemise tulemusena suureneb avalike teenuste kvaliteet, peamiselt nendes kohalikes omavalitsustes, mis on ühinenud omal algatusel ning kus on heaks kiidetud siht haldussüsteemi parendamiseks (Rannamägi 2019: 22).

Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse (edaspidi ETHS) kohaselt peab volikogu, kes soovib muuta haldusterritoriaalset korraldust, esitama vormistatud ettepaneku teistele seonduvatele volikogudele (ETHS 1995, § 9 lg 1). Haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamise nõusoleku puhul tagab iga seonduv linna- või vallavalitsus: läbirääkimiste menetluse avalikustamise ja läbipaistvuse; vajalike uuringute läbiviimise; selle omavalitsusüksuse elanike seisukohtade väljaselgitamise ja nendega arvestamise (*Ibid.*, § 9 lg 6).

Ühinemisprotsessi käigus koostatakse ühinemisleping, mis on peamiseks aruteluobjektiks ja väljundiks kohalike omavalitsuste ühinemiste juures. Lõhmus ja teiste autorite (2016: 42) järgi ühinemislepingus pannakse paika kõik kokkulepped, mis on saavutatud ühinevate omavalitsusüksuste läbirääkimistel ja määratletakse ühised strateegilised eesmärgid, arengueeldused ning uue kohaliku omavalitsuse toimimise seaduslikud printsiibid.

2. ELVA, TARTU JA KAMBJA VALDADE KEHAKULTUURI- JA SPORDITEENUSED NING SPORDIHARRASTAMISEGA KAASNEVAD SOTSIAALSED MÕJUD

2.1. Uurimistöö läbiviimiseks kasutatud metoodika ja andmed

Uuritav teema kuulub maaelu arengu uurimise valdkonda ning töö autor kasutas uurimise läbiviimiseks kombineeritud metoodit. Empiirilise osa aluseks valis töö autor juhtumiuuringu, juhtumiks oli Elva, Tartu ja Kambja valdade sporditeenused ja nende finantseerimise muutused pärast 2017. aastal toimunud haldusreformi ning uuritavaks probleemiks oli kehakultuuri -ja spordiharrastamise olulisus kogukonna elu arengule ja inimeste sotsiaalsetele mõjudele. Töös kasutati nii esmaseid allikaid, milleks olid intervjuud, kui ka teiseseid allikaid, milleks olid varasemate aastate kohalike omavalitsuste majandusaasta aruanded, eelarvestrateegiad, arengukavad, Eesti spordiregistri ja statistikaameti andmed.

Juhtumiuuring on kvalitatiivne uurimisstrateegia, millega uuritakse konkreetse aja lõikes sündmust, programmi, tegevust, protsessi või üksikisikuid ning kogutakse selleks põhjalikku teavet, kasutades mitmesuguseid andmete kogumise protseduure (Creswell 2009: 227). Juhtumiuuring võib tugineda kvalitatiivsetele, kvantitatiivsetele, kuid ka mõlemat tüüpi andmetele (Yin 2011: 307). Antud tüüpi uuringutes on tähtis juhtumi detailide põhjalikkus ja sidusus reaalse elu kontekstiga (Yin 2009: 2).

Autori püstitatud uurimisküsimustele vastuste leidmiseks kasutati andmete kogumise meetodina dokumendivaatlust ja intervjuude läbiviimist, andmete analüüsimeetodina kasutati: statistikaandmete kvantitatiivset analüüsi; dokumentide kvantitatiivset, kvalitatiivset sisuanalüüsi ja võrdlusmeetodit; intervjuude kvalitatiivset sisuanalüüsi ja võrdlusmeetodit.

Kvantitatiivseks dokumendianalüüsiks kasutas autor alusandmetena kohalike omavalitsuste majandusaasta aruandeid ja eelarvestrateegiaid. Samuti oli kasutatud Eesti statistikaameti

andmeid, et saada teavet analüüsitava valdade rahvastiku iibe kohta viimase kümne aasta jooksul (perioodil 2009-2019) ja kirjeldada vallarahvastiku vähenemise või kasvusuundumusi. Autor valis 2015. ja 2018. aasta majandusaasta aruandeid, et võrrelda haldusreformieelse perioodi näitajaid haldusreformijärgse perioodi näitajatega. Kuna 2017. aastal viidi läbi Eestis haldusreform ning toimus valdade ja piirkondade ühinemine, siis see oli üleminekuaasta ja kohalikud omavalitsused olid alles harjumas uue olukorraga ning ühinemise mõju veel ei olnud tunda. Aasta varem ehk 2016 oleks sobinud uurimiseks ja haldusreformieelse olukorraga tutvumiseks, kuid mitte kõikide endiste valdade 2016. aasta majandusaasta aruanded ei olnud enam saadaval. Seega oli valitud analüüsimise aluseks aasta 2015, kuna kõik vajalikud dokumendid uuringu jaoks olid olemas kõikide uuritavate üksuste lõikes. Võrdluseks oli valitud analüüsimiseks 2018. aasta, kuna valdade ühinemine oli juba ära toimunud ning võis näha esimesi tulemusi uutes valdades. 2019. aasta andmeid ei oleks võimalik uurida, kuna selle aasta majandusaasta aruannete esitamise tähtaeg on alles 2020. aasta teise kvartali lõpus ehk 30. juuni. Majandusaasta aruannetest saadi kvantitatiivset infot kulutuste ja investeeringute kohta, mis olid suunatud sporditeenuste arendamiseks. Autor liigitas sporditeenuste hulka lisaks sporditegevuse kuludele ka kulud kergliiklusteede ja mänguväljakute ehitamiseks ja hooldamiseks. Põhjendus on selline, et paljud inimesed kasutavad kergliiklusteid sportimiseks (sõidetakse jalgratastega, rulluiskudega, käiakse jooksma jne.). Mänguväljakud on aga laste jaoks sportimisvõimalus. Seal nad jooksevad, ronivad, mängivad, saavad osa päevasest sportimis- ja liikumissoovitusest kätte.

Eelarvestrateegiate dokumentidest oli saadud tulevaste aastate kohalike omavalitsuste investeeringute eelarved ning autori poolt välja arvutatud rahasummad, mida käesolevas uurimistöös uuritavad kohalikud omavalitsused on plaaninud kasutada sporditaristu investeeringuteks.

Võrdlusmeetodit kasutati endiste haldusreformieelsete ja uute haldusreformijärgsete kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimise võrdluseks. Autor võrdles sporditeenuste finantseerimist nii vallasiseselt, kui ka uute analüüsitava valdade (Elva, Tartu, Kambja) omavahel. Näiteks, 2017. aastal haldusreformi tulemusena ühinenud Tartu valda kuuluvad endised Tabivere, Laeva, Piirissaare ja Tartu vald, mis tegutsesid enne haldusreformi eraldi üksustena ning kõigil oli oma sporditeenuste finantseerimispoliitika. Autor võrdles endiste valdade sporditeenuste finantseerimist 2015. aastal uute valdade sporditeenuste finantseerimise mahuga 2018. aastal ja tegi järeldusi selle põhjal, kuidas

muutus analüüsitavates kohalikes omavalitsustes sporditeenuste finantseerimine pärast valdade ühinemise toimumist. Valdade sporditeenuste finantseerimist võrreldi aritmeetilise keskmise näitaja alusel. Autor valis võrdluse näitajaks aritmeetilise keskmise, kuna see on kergesti arusaadav näitaja igale lugejale ning annab võimaluse võrrelda valdade finantseerimist omavahel võrdsetel tingimustel. Sporditeenustele tehtud kulutuste aritmeetiline keskmine leiti investeringute jagamisel valla rahvaarvuga ja saadi teada, kui palju raha kulutati selle teenuse peale ühe elaniku kohta vallas 2015. ja 2018. aastatel. Investeeringud võeti valdade majandusaasta aruannetest ja eelarvestrateegiate dokumentidest. Rahvastiku andmed võeti Eesti statistikaametist.

Autor kasutas samuti kvalitatiivset sisuanalüüsimeetodit, kuna selle meetodi rakendades võib ilmned teemaga seonduv sisu, millest varem polnud aimu, kuid sobib hästi teemaarendusega (Lagerspetz 2017: 201). Kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodiga analüüsis autor uuritavate valdade arengukavu, Eesti spordiregistri andmeid ja läbiviidud intervjuude vastuseid. Valdade arengukavadest saadi üldist informatsiooni kohalike omavalitsuste kohta (asukoht, piirkondade koosseis, pindala, valla keskuse asukoht, rahvastiku iibe kirjeldus), kui ka valdade sporditeenuste kohta. Eesti spordiregistrist saadi täpset informatsiooni valdades olevate spordiklubide, spordiobjektide ning spordialade kohta, mis on võimalik nendes asutustes harrastada. Intervjuudest selgusid valdades elavate inimeste teadmised vallas kättesaadavate kehakultuuri- ja sporditeenuste kohta, arusaamad Tartu linna kui tõmbekeskuse mõjust kohalike sporditeenuste kasutamisele ning spordiharrastamisega kaasnevate võimalike sotsiaalsete mõjude kohta.

Esmaste andmete saamiseks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud. Poolstruktureeritud intervjuu on osaliselt standarditud ja avatult kulgev vestlus, mille käigus selgub, millist väärtuslikku informatsiooni hakkab ilmne ja mida intervjuueerija võiks registreerida, kuna soovitakse uurida varjatud nähtusi (Õunapuu 2014: 171-172). Ülalmainitud kvantitatiivse ja kvalitatiivse dokumendianalüüsi, Eesti spordiregistri andmete sisuanalüüsi ning käesoleva magistritöö eesmärgi ja uurimisküsimuste põhjal koostas töö autor küsimused intervjuu jaoks, et saada teada valdade elanike arvamusi ja leida vastused uurimisküsimustele. Intervjuu küsimustik on toodud lisas 1.

Uurimuse jaoks oli valitud otstarbekuse alusel moodustatud valim ehk strateegiline valim. Antud tüüpi valim sobib siis, kui vaja käsitleda mõnda spetsiifilist teemat ning selleks on vaja inimesi, kes mingil viisil sellega kokku puutuvad (Lagerspetz 2017: 175). Valim

moodustati 12 inimesest, igast vallast oli intervjuueeritud neli kehakultuuri ja spordiga igapäevaselt kokkupuutuvat inimest. Nendest neljast kaks olid spordivaldkonna töötajad (treener, spordijuht või mingil sarnasel positsioonil töötav isik) ja teised kaks olid tavalised spordiharrastajad. Kõik intervjuu jaoks valitud isikud on puutunud spordiga palju kokku ja pidid olema teadlikud nende vallas kättesaadavate sporditeenuste kohta. Samuti pidas autor oluliseks teada saada, kuidas vastajad hindavad sotsiaalseid mõjusid, mis on võimalik mõjutada kehakultuuri ja spordi toimet. Intervjuueeritavad olid jagatud võrdluseks kolme rühma: A-rühma kuulusid vastajad Elva vallast, B-rühma kuulusid vastajad Tartu vallast ning C-rühma kuulusid vastajad Kambja vallast. Anonüümsuse tagamiseks kodeeris töö autor intervjuueeritavad järgmiselt:

- A1 – spordivaldkonna töötaja, töötanud spordivaldkonnas 28 aastat, harrastanud sporti koolipõlvest saadik;
- A2 – spordivaldkonna töötaja, töötanud spordivaldkonnas 12 aastat, harrastanud sporti lapsepõlvest saadik;
- A3 – spordiharrastaja, harrastanud sporti 12 aastat;
- A4 – spordiharrastaja, harrastanud sporti üheksa aastat;
- B1 – spordivaldkonna töötaja, töötanud spordivaldkonnas 41 aastat, harrastanud sporti 52 aastat;
- B2 – spordivaldkonna töötaja, töötanud spordivaldkonnas 25 aastat, harrastanud sporti noorusest saadik;
- B3 – spordiharrastaja, harrastanud sporti 35 aastat;
- B4 – spordiharrastaja, harrastanud sporti 24 aastat;
- C1 – spordivaldkonna töötaja, töötanud spordivaldkonnas 29 aastat, harrastanud sporti koolipõlvest saadik;
- C2 – spordivaldkonna töötaja, töötanud spordivaldkonnas 15 aastat, harrastanud sporti 25 aastat;
- C3 – spordiharrastaja, harrastanud sporti 20 aastat;
- C4 – spordiharrastaja, harrastanud sporti 12 aastat.

Intervjuud viidi läbi 2020. aastal aprillikuus e-posti teel ning seejärel transkribeeriti. Antud tüüpi intervjuu formaat oli põhjustatud samal perioodil riigis kehtinud eriolukorraga, mis omakorda oli põhjustatud koroonaviiruse puhanguga. Igale intervjuueeritavale oli saadetud e-kiri, kus oli intervjuu läbiviimise korraldus koos küsimustega ja rühma numbriga (näiteks B3), mille intervjuueeritav pidi panema e-kirja pealkirjaks intervjuu ärasaatmisel. Kõik

kirjavahetustes olevad intervjuud salvestati eraldi kausta. Intervjuud säilitatakse tekstifailidena. Intervjuusid loeti korduvalt, et tuua esile tähtsad arvamused ja vajalikku informatsiooni.

Intervjuude analüüsitulemused esitati joonistena, tabelitena ja tähtsamaimate tulemuste tõestamiseks kasutati väljavõtteid transkriptsioonist ning need on esitatud kaldkirjas. Interjueeritavate anonüümsuse tagamiseks esitati väljavõtteid transkriptsioonist ilma rühmanumbriteta. Intervjuude vastuseid võrreldi vastajate omavahel ja valdade lõikes.

Autor võrdles intervjuudest saadud informatsiooni ja arvamusi dokumendianalüüsi ja võrdlusmeetodil saadud tulemustega, tegi järeldusi ja ettepanekuid uuritavatele kohalikele omavalitsustele.

2.2. Elva, Tartu ja Kambja valdade kehakultuuri- ja sporditeenused ning kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimise võrdlus enne ja pärast haldusreformi

2.2.1. Elva valla sporditeenused ja nende finantseerimine aastatel 2015 ja 2018

Elva vald on iseseisev kohaliku omavalitsuse üksus, mis asub Tartumaal, piirnedes Tartu valla, Tartu linna, Nõo valla, Otepää valla, Tõrva valla ja Viljandi vallaga. Vald moodustus 2017. aastal, kui ühinesid Elva linn, Konguta vald, Palupera vald, Puhja vald, Rannu vald ja Rõngu vald. (Elva valla arengukava... 2018: 5)

Ühinemise eesmärgiks oli haldusreformieelsete kohalike omavalitsuste kui piirkondade, kogukondade, olulise taristu ja elukeskkonna jätkusuutliku arengu suurendamine ja strateegilise juhtimise ning seeläbi vallarahva elukvaliteedi parendamine (Elva linna, Konguta... 2016: 1-2).

Elva valla pindala on 732,27 km². Vallas on üks linn (Elva), kuus alevikku (Käärdi, Kureküla, Puhja, Rannu, Rõngu, Ulila) ja 78 küla. (Elva vald. Statistika 2020)

Vallavalitsuse juhtkond on valdkondlikult jagatud jaoskondadeks ja piirkondlikult teeninduskeskusteks. Teenuskeskused tagavad endistes vallakeskustes vajalike teenuste

osutamise ja elanike konsulteerimise avalike teenustega seotud muredes. (Elva valla arengukava... 2018: 6)

Elva valda mõjutab oluliselt Tartu linna kui tõmbekeskuse lähedus. Tartu linn on terve Lõuna-Eesti ja Tartu maakonna keskus ning majandusmootor, kus asub tähtis osa piirkonna töökohti ja teenuseid. Samuti Tartu on ülikoolilinn ning pakub erinevaid hariduse omandamise võimalusi ka Elva vallarahvale. Elva linn teenindab Tartumaa tugitoimepiirkonnana umbes kümnet linna ümbritsevat piirkonda. (*Ibid.*: 6)

Ühinenud Elva valla ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste viimase kümne aasta rahvaarvud on toodud tabelis 2.

Tabel 2. Rahvaarv haldusreformi järgselt ühinenud Elva vallas 1. jaanuari seisuga aastatel 2009-2019 (Allikas: autori koostatud (RV0282) ja (RV0240) andmete alusel)

Aasta	Elva linn	Konguta vald	Palupera vald	Puhja vald	Rannu vald	Rõngu vald	Uus Elva vald
2009	6 410	1 450	1 140	2 430	1 670	2 990	-
2010	6 330	1 410	1 160	2 420	1 650	2 910	-
2011	6 260	1 400	1 120	2 430	1 700	2 870	-
2012	5 713	1 341	1 386	2 246	1 548	2 954	-
2013	5 681	1 350	1 298	2 252	1 530	2 858	-
2014	5 657	1 355	1 266	2 233	1 524	2 848	-
2015	5 666	1 366	1 256	2 219	1 527	2 811	-
2016	5 679	1 428	1 044	2 226	1 581	2 688	-
2017	5 669	1 400	1 003	2 194	1 521	2 683	14 470
2018	5 648	-	-	-	-	-	14 418
2019	5 664	-	-	-	-	-	14 494

Elva valla rahvastikuproгноosi kohaselt aastani 2030 rahvaarvu kasv on võimalik vaid optimistliku stsenaariumi teostumise korral ning seda aastaks 2022. Teiste prognooside kohaselt rahvaarv peaks vähenema. Piirkonna ajaloos on olnud nii stabiilsuse, languse kui ka väikse kasvuga perioode, sellepärast on mitmesuguseid stsenaariume. Elva valla piirkonna rahvaarv on viimastel aastakümnetel vähenenud nii Eesti-sisese rände ja välismaale rände, kui ka madala sündimuse tagajärjel. Käesoleva valla lähituleviku suurim väljakutse on väljarände pärssimine ja sisserände soodustamine. (Elva valla arengukava... 2018: 10)

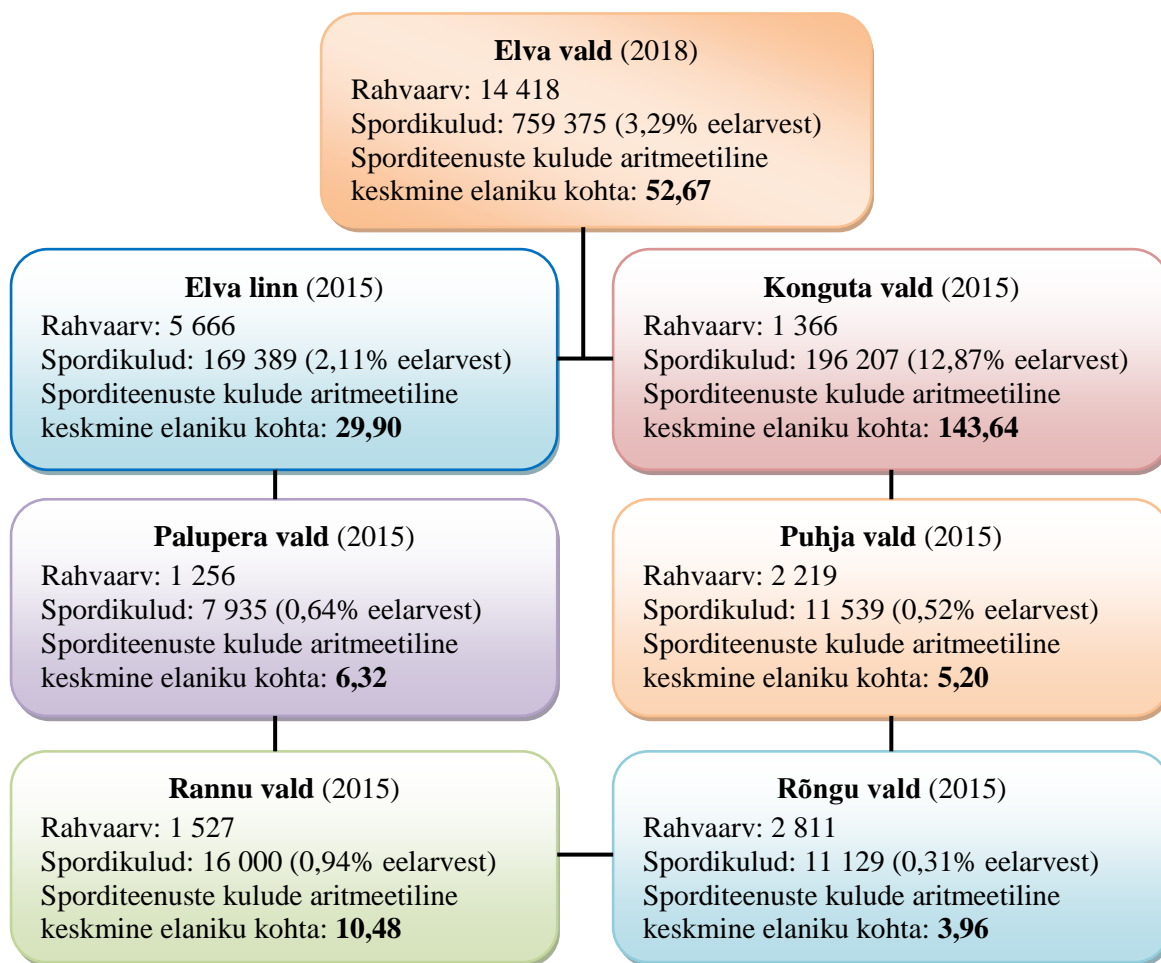
2019. aasta seisuga oli Elva vallas 54 spordiobjekti, kolm spordikooli, 24 spordiorganisatsiooni, 28 treenerikutset, 1453 harrastajat spordiklubides (Tartumaa (va

Tartu linn) 2020). Sportimise ja kehakultuuri harrastamiseks olemasolevad spordiobjektid on loetletud lisas 2.

Elva vallas tegutsevad spordiorganisatsioonid pakuvad järgmisi spordialasid harrastamiseks: lennuketta sport (discgolf), sportkeegel, jalgrattasport, laskmine, judo, kergejõustik, võimlemine (ilu- ja rühmvõimlemine), võrkpall, laskesuusatamine, suusasport (kahevõistlus, suusahüpped), tennis, jalgpall (saaljalgpall), tantsusport (muud sportlikud tantsud), korvpall, tõstesport, rahvastepall, saalihoki, sulgpall, motosport (enduro, motokross, mäketõus) (Organisatsioonide nimekiri 2020).

Elva vallas toimuvad erinevad rahvaspordiüritused: Jüriöö jooks, Elva Matkamaratoni, Elva Tänavasõit ja Elva Rattapäev, Elva Laskespordinädal, JalkaFest, Elva Rattamaraton, Elva Triatlon ja teised (Elva vald. Traditsioonilised... 2020).

Endiste kohalike omavalitsuste 2015. aasta majandusaasta aruannete põhjal on tehtud arvutused ning koostatud joonist. Võrdluseks oli võetud haldusreformi tulemusena ühinenud Elva valla töö koostamise hetkel saadaval viimane majandusaasta aruanne ehk aastast 2018. Kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulude aritmeetiline keskmine leiti investeeringute jagamisel valla rahvaarvuga ja saadi teada, kui palju raha kulutati selle teenuse peale ühe elaniku kohta vallas 2015. ja 2018. aastatel. Elva valla kohaliku omavalitsuse ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud on põhjalikult lahti kirjutatud lisas 3. Haldusreformi järgselt ühinenud 2018. aasta Elva valla ja 2015. aasta valda kuuluvate endiste valdade sporditeenuste kulud on toodud joonisel 1.

Joonis 1. Elva valla ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud (eurodes) (Allikas: autori koostatud kohalike omavalitsuste majandusaasta aruannete põhjal).

Analüüsid endiste kohalike omavalitsuste kehakultuuri- ja sporditeenuste kulude aritmeetilist keskmist inimese kohta 2015. aastal ja haldusreformi järgselt ühinenud Elva valla sporditeenuste kulude aritmeetilist keskmist 2018. aastal, on näha, et sporditeenuste finantseerimine Elva vallas 2018. aastal on muutunud paremaks, võrreldes endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimisega, välja arvatud endise Konguta valla sporditeenuste finantseerimisega (joonis 1). Kui 2015. aastal eraldas endise Konguta valla kohalik omavalitsus sporditeenusteks 143,64 eurot inimese kohta, siis haldusreformijärgses Elva vallas eraldati kõigest 52,67 eurot elaniku kohta, kuid endise Konguta valla suured kulud sporditeenustele elaniku kohta on põhjendatud sellega, et 2015. aastal ehitati Konguta vallas kergliiklustee maksumusega 195 694 eurot (lisa 3). Ilma selle investeeringuta endise Konguta valla 2015. aasta kulutused spordile ja kehakultuurile oleksid kõigest 0,38 eurot elaniku kohta.

Elva valla eelarvestrateegias on loetletud sporditaristu investeerimisobjektid, mis on plaanitud teostada lähiaastatel (tabel 3). Ligikaudse aritmeetilise keskmise arvutamiseks on liidetud kõik plaaneeritud investeeringuobjektid, jagatud kaheksa aastaga (2018-2025) ning seejärel jagatud 2019. aasta rahvaarvuga 1. jaanuari seisuga. Investeeringud, mis on kajastatud 2018. aastal, lähevad arvutamisel arvesse, kuna 2018. aastal asjaolude tõttu neid ei õnnestunud ellu viia, seega lükatakse järgmistesse aastatesse edasi (Elva valla 2018... 2019).

Tabel 3. Elva valla sporditaristu investeeringute eelarve aastateks 2018-2025 (eurodes)
(Allikas: autori koostatud (Elva valla arengukava... 2018: 40-41, 58-61) andmete alusel)

Investeeringud	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024-2025
Kentsi paisjärve taastamine	404 000	160 000					
Ujumiskohtade korrastamine			30 000	20 000	20 000	60 000	
Elva spordihoone rajamine	160 330	2 644 000	2 037 806				
Elva linnastaadioni projekteerimine ja uuendamine					600 000	600 000	
Spordirajatiste uuendamine				125 000	125 000		
Puhja staadioni uuendamine		20 000	40 000				
Rõngu keskkooli spordikompleksi uuendamine							1 200 000
Laste spordi ja mänguväljakute arendamine (Rannu, Kureküla, Valguta, Aakre, Hellenurme jt)	12 000	20 000	40 000	40 000	40 000		
Elva lasteaed Murumuna mänguväljakute arendamine, jalgpalliväljaku renoveerimine				20 000	20 000		
Teede ja tänavate investeeringud (sealhulgas kergliiklusteed)*	3 000 000						
Kokku investeeringute summa	8 438 136						
Aritmeetiline keskmine inimese kohta	8 438 136 / 8 / 14 494 = 72,77						

*Kergliiklusteede investeeringud kuuluvad Elva valla eelarves teede ja tänavate investeeringute hulka ja kergliiklusteede maksumust eraldi kajastatud ei ole, seega autor ei saanud võtta need investeeringud arvesse. Kokku teedele (sealhulgas kergliiklusteedele) ja tänavatele on plaanitud kulutada 2018-2025 aastatel 3 miljonit eurot.

Sportimise ja liikumisaktiivsuse võimaluste parendamiseks on Elva vallas plaanitud ehitada aastatel 2018-2025 kümme kergliiklusteed (tabel 4).

Tabel 4. Elva vallas kavandatud kergliiklusteede ehitus piirkondade lõikes aastatel 2018-2025 (Allikas: autori koostatud (Elva valla arengukava... 2018: 42-43) andmete alusel)

Elva linn	Palupera piirkond	Puhja piirkond	Rannu piirkond	Rõngu piirkond
Valga mnt, Jaani tn ja Tartu mnt kergliiklusteed	Palupera kergliiklustee	Ulila kergliiklustee	Rannu aleviku kergliiklustee	Kirepi kergliiklustee
Tartu mnt kergliiklustee Tartu suunal	Hellenurme kergliiklustee	Puhja alevik-Järvaküla kergliiklustee	Vallapalu – Väike-Rakke kergliiklustee	
	Hellenurme – Palupera kergliiklustee			

Elva valla eelseisvate aastate sporditaristu investeeringute eelarves (tabel 3) on kajastatud ainult investeeringud põhivara soetamiseks ehk objektide ehitamiseks või rekonstrueerimiseks, kuid kehakultuuri- ja sporditeenuste tegevuskulud ei ole kajastatud, kuna neid ei ole võimalik planeerida mitu aastat ette. Kaheksaks aastaks planeeritud sporditaristu investeeringute eelarve järgi moodustuvad sporditeenuste kulud 72,77 eurot inimese kohta aastas, kuhu lisanduvad muud sporditeenuste tegevuskulud. Saadud tulemus on oluliselt kõrgem, võrreldes ühinenud Elva valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimisega enne haldusreformi 2015. aastal (joonis 1).

2.2.2. Tartu valla sporditeenused ja nende finantseerimine aastatel 2015 ja 2018

Tartu vald on iseseisev kohaliku omavalitsuse üksus, mis asub Tartu maakonna põhjaosas. Vald moodustus Tartu, Tabivere, Laeva ja Piirissaare valdade ühinemise teel 24. oktoobril 2017. aastal. (Tartu valla... Lisa 1. Valla üldiseloostus 2019: 1)

Uue Tartu valla volikogu ja valitsus asuvad Kõrvekülas, teeninduspunktid on Tabivere ja Laeva alevikus ning Piirissaarel. Ühinenud kohaliku omavalitsuse rahvaarv on üle 10 000 ning valla pindala 742 km². Vallas on 71 küla ja kuus alevikku (Kõrveküla, Lähte, Tabivere, Vahi, Vasula ja Äksi). (Tartu vald. Tutvustus... 2020)

Ühinenud Tartu valla elanike arv on viimastel aastatel näidanud väikest kasvu (tabel 5). Aastal 2016 on näha rahvaarvu järsu langust ning see on põhjustatud sellest, et alates 1. jaanuarist 2016 on statistikaametis kasutusel uus rahvaarvu arvutamise metoodika. Arvutamisel läheb arvesse inimese tegeliku elukoha aadress, mida tuleb muutuste analüüsimisel arvestada. Elukohaks on isikute rahvastikuregistrijärgne elukoht, selle puudumisel kajastuvad isikud jaotises "Maakond teadmata". (Eesti Statistika andmebaas. Metoodika 2020)

Tabel 5. Rahvaarv haldusreformi järgselt ühinenud Tartu vallas 1. jaanuari seisuga aastatel 2009-2019 (Allikas: autori koostatud (RV0282) ja (RV0240) andmete alusel)

Aasta	Tartu vald	Tabivere vald	Laeva vald	Piirissaare vald	Uus Tartu vald
2009	6 070	2 300	900	70	-
2010	6 400	2 290	860	70	-
2011	6 550	2 240	870	70	-
2012	7 121	2 220	813	55	-
2013	7 137	2 215	790	57	-
2014	7 217	2 222	797	65	-
2015	7 418	2 210	778	63	-
2016	6 908	2 198	746	99	-
2017	7 194	2 195	745	99	10 233
2018	-	-	-	-	10 536
2019	-	-	-	-	10 810

Elanike arvu kasvu soodustab peamiselt Tartu linna lähedus ja sellega põhjustatud valglinnastumine. Vaadates haldusreformi järgselt ühinenud piirkondi, on kõige rohkem märgata inimeste arvu kahanemist endise Laeva valla territooriumil negatiivse loomuliku iibe, kui ka suurema väljarände tõttu, võrreldes sisserändega. Väljarände peamiseks põhjusteks on töökohtade nappus ning palgalõhe keskuste ja välismaa riikidega. (Tartu valla... Lisa 1. Valla üldiseloomustus 2019: 2)

2019. aasta seisuga oli Tartu vallas 26 spordiobjekti, üks spordikool, 20 spordiorganisatsiooni, 34 treenerikutset, 701 harrastajat spordiklubides (Tartumaa (va Tartu linn) 2020). Sportimise ja kehakultuuri harrastamiseks olemasolevad spordiobjektid on loetletud tabelis 6.

Tabel 6. Tartu valla spordiobjektid (Allikas: autori koostatud (Spordiobjektide nimekiri 2020) andmete alusel)

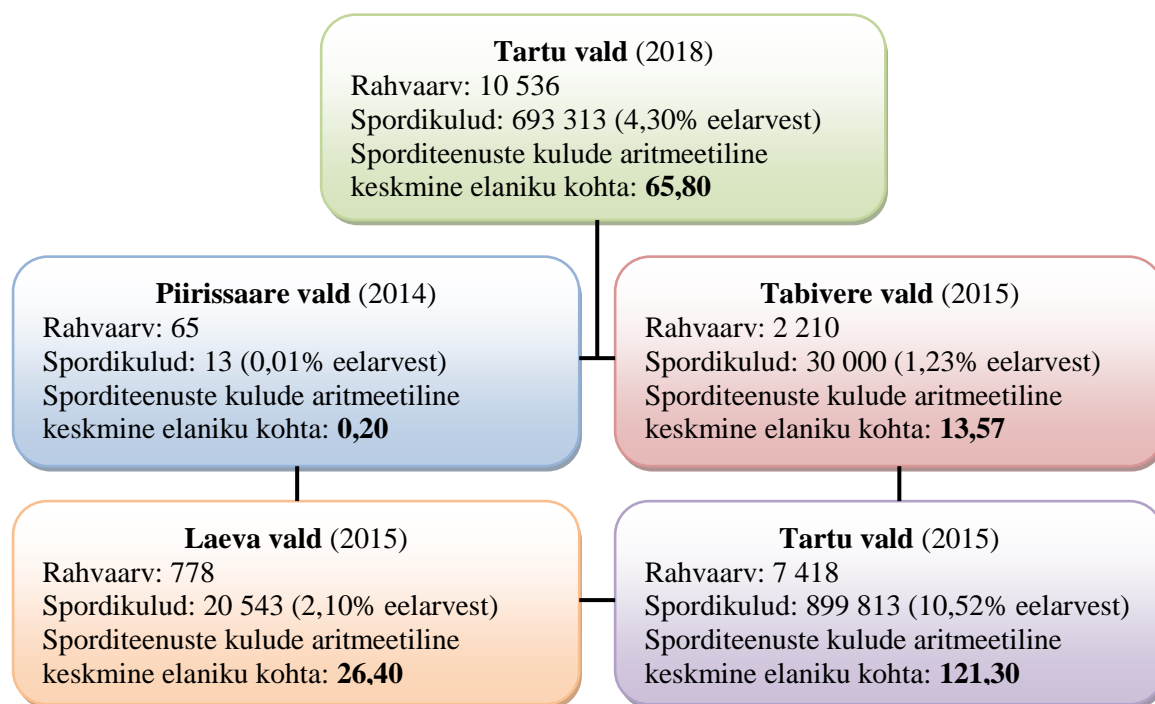
	Tartu piirkond	Tabivere piirkond	Laeva piirkond	Piirissaare piirkond
1	Kõrveküla Lasteaed Päikeseratas ujula	Aruküla tee – Saadjärve kergliiklustee	Laeva spordihoone	
2	Kõrveküla Põhikooli spordisaal	J.V. Veski nimelise Maarja Põhikooli spordisaalid	Laeva spordiväljak	
3	Kõrveküla Põhikooli staadion	J.V. Veski nimelise Maarja Põhikooli staadion ja palliväljakud		
4	Kõrveküla Spordihall	Juula küla võrkpalliväljak		
5	Lähte rannavõrkpalliväljakud	Maarja-Magdaleena rannavõrkpalliväljak		
6	Lähte Spordihall	Tabivere BMX-rada		
7	Lähte suusa- ja jooksurajad	Tabivere discgolfi park		
8	Lähte suusa- ja maadlusmaja	Tabivere miniarena		
9	Lähte Ühisgümnaasiumi staadion ja palliväljak	Tabivere Põhikooli spordikompleks		
10	Tartu - Kõrveküla kergliiklustee	Tabivere Põhikooli staadion		
11	Tartu Kalevi Jahtklubi purjespordisadam	Tabivere ranna rannavõrkpalliväljakud		
12		Äksi - Tabivere - Tormi kergliiklustee		
13		Äksi motokrossirada		

Tartu vallas tegutsevad spordiorganisatsioonid pakuvad järgmisi spordialasid harrastamiseks: kergejõustik, jalgrattasport (BMX-kross, maanteeõit, maastikusõit), aerulauatamine ehk supitamine, orienteerumine, suusasport (mäesuusatamine, murdmaasuusatamine), kepikõnd, purjetamine, jalgpall (saaljalgpall), lauatenis, male, kabe, motosport (enduro, motokross, mototrial, mäkketõus, ringajasõit, supermoto), maadlus (kreeka-rooma maadlus), judo, tõstesport, korvpall, võrkpall, vibulaskmine (Organisatsioonide nimekiri 2020).

Tartumaa Spordiliidu toel ja juhtimisel toimuvad Tartu vallas erinevad rahvaspordiüritused, näiteks pikaajase traditsiooniga jooks ümber Saadjärve, ujumine üle Saadjärve, Piirissaare ujumine, suvemängud, samuti erinevate spordialade meistrivõistlused noorte jaoks (Tartu valla arengukava... 2019: 37).

Endiste kohalike omavalitsuste 2015. aasta majandusaasta aruannete põhjal on tehtud arvutused ja koostatud joonist. Võrdluseks oli võetud haldusreformi tulemusena ühinenud Tartu valla töö koostamise hetkel saadaval viimane majandusaasta aruanne ehk aastast

2018. Kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulude aritmeetiline keskmine leiti investeeringute jagamisel valla rahvaarvuga ja saadi teada, kui palju raha kulutati selle teenuse peale ühe elaniku kohta vallas 2015. ja 2018. aastatel. Tartu valla kohaliku omavalitsuse ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud on põhjalikult lahti kirjutatud lisas 4. Haldusreformi järgselt ühinenud 2018. aasta Tartu valla ja 2015. aasta valda kuuluvate endiste valdade sporditeenuste kulud on toodud joonisel 2.

Joonis 2. Tartu valla ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud (eurodes) (Allikas: autori koostatud kohalike omavalitsuste majandusaasta aruannete põhjal).

Endise Piirissaare valla 2015. majandusaasta aruanne ei ole enam saadaval, seega oli võetud 2014. aasta oma, kuid kokkuvõtvat tulemust see ei muutnud, sest Piirissaarel sporditegevust ei toimu, seega ka sporditeenuste finantseerimist. Analüüsides endiste kohalike omavalitsuste kehakultuuri- ja sporditeenuste kulude aritmeetilist keskmist inimese kohta 2015. aastal ja haldusreformi järgselt ühinenud Tartu valla sporditeenuste kulude aritmeetilist keskmist 2018. aastal, on näha, et sporditeenuste finantseerimine Tartu vallas 2018. aastal on muutunud paremaks, võrreldes endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimisega, välja arvatud endise Tartu valla sporditeenuste finantseerimisega (joonis 2). Kui 2015. aastal eraldas endise Tartu valla kohalik omavalitsus sporditeenusteks 121,30 eurot inimese kohta, siis haldusreformijärgses Tartu

vallas eraldati peaaegu kaks korda vähem ehk 65,80 eurot elaniku kohta. Endise Tartu valla suured kulud sporditeenustele on samuti põhjendatud kõrge maksumusega kergliiklustee rajamisega, kuid endises Tartu vallas 2015. aastal oli ka teisi suuri sporditeenuste tegevuskulusid (lisa 4).

Tartu valla arengukavas on loetletud sporditaristu investeerimisobjektid, mis on plaanitud teostada lähiaastatel (tabel 7). Ligikaudse aritmeetilise keskmise arvutamiseks on liidetud kõik plaaneeritud investeeringuobjektid, jagatud viie aastaga (2019-2023) ning seejärel jagatud 2019. aasta rahvaarvuga 1. jaanuari seisuga.

Tabel 7. Tartu valla sporditaristu investeeringute eelarve aastateks 2019-2023 (eurodes)
(Allikas: autori koostatud (Tartu valla arengukava... 2019: 45) andmete alusel)

Investeeringud	2019	2020	2021	2022	2023
Mänguväljakute ehitus	85 000	100 000	80 000	100 000	100 000
Kergliiklusteede ehitus (sh Laeva)	80 000	50 000	100 000	200 000	400 000
Kõrveküla spordihoone rekonstrueerimine		100 000			
Lähte-Palalinna terviserajad	50 000	50 000	50 000	50 000	25 000
Lähte jääväljak/jäähall			400 000		
Koolistaadionid (Kõrveküla, Lähte, Maarja-Magdaleena, Laeva)			150 000	150 000	150 000
Kokku investeeringute summa	2 470 000				
Aritmeetiline keskmine inimese kohta	$2\,470\,000 / 5 / 10\,810 = \mathbf{45,70}$				

Tartu valla eelseisvate aastate sporditaristu investeeringute eelarves (tabel 7) on kajastatud ainult investeeringud põhivara soetamiseks ehk objektide ehitamiseks või rekonstrueerimiseks, kuid kehakultuuri- ja sporditeenuste tegevuskulud ei ole kajastatud, kuna neid ei ole võimalik planeerida mitu aastat ette. Viieks aastaks planeeritud sporditaristu investeeringute eelarve järgi moodustuvad sporditeenuste kulud 45,70 eurot inimese kohta aastas, kuhu lisanduvad muud sporditeenuste tegevuskulud. Saadud tulemus on kõrgem, võrreldes ühinenud Tartu valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste

sporditeenuste finantseerimisega enne haldusreformi 2015. aastal, välja arvatud endise Tartu valla sporditeenuste finantseerimisega 2015. aastal (joonis 2).

Vaatamata ühinenud Tartu vallas 2018. aastal tehtud sporditeenuste kulude ja lähiaastatel kavandatud sporditeenuste kulude vähenemisele inimese kohta endise Tartu valla suhtes, võib ikkagi järeldada, et ühinenud Tartu vallas eraldatakse palju raha selleks, et inimesed oleksid liikumisaktiivsed ja terved. Tartu valla arengukava... (2019) kohaselt vallas plaanitakse igal aastal ehitada uusi kergliiklusteid, terviseradu, mängu- ja spordiväljakuid ja muud, samuti kohalikul omavalitsusel on plaanis hoida korras ja uuendada olemasolevat sporditaristut.

2.2.3. Kambja valla sporditeenused ja nende finantseerimine aastatel 2015 ja 2018

Kambja vald on iseseisev kohaliku omavalitsuse üksus, mis asub Tartu maakonna lõunaosas Tartu linnast maakonna piirini. Vald moodustus haldusreformi käigus 21.10.2017 endise Ülenurme ja Kambja valla territooriumile. (Kambja vald. Tutvustus... 2020)

Kambja valla naabriteks Tartumaal on Kastre, Luunja ja Nõo vald ning Tartu linn. Teistest maakondadest on naabriteks Otepää vald Valgamaal ning Kanepi ja Põlva vald Põlvamaal. (Kambja vald. Tutvustus... 2020)

Valla keskused asuvad Kambja ja Ülenurme alevikes. Kambja valla pindala on 275,35 km². Valla territooriumil asuvad viis alevikku (Ülenurme, Külitse, Tõrvandi, Räni ja Kambja) ning 40 küla. (Kambja valla arengukava... 2018: 4)

Elanike arv Kambja vallas on viimastel aastatel näidanud pidevat tõusutrendi (tabel 8). Põhilisteks rahvaarvu kasvu põhjusteks on kõrge sündimus ning sissevärde, seevastu endises Kambja vallas on inimeste arv olnud suhteliselt püsiv (Kambja valla arengukava... 2018: 8). 2016. aastal, nagu ka Tartu vallas, on näha rahvaarvu järsu vähenemist statistikaameti poolt uue rahvaarvu arvutamise metoodika kasutuselevõtu pärast.

Tabel 8. Rahvaarv haldusreformi järgselt ühinenud Kambja vallas 1. jaanuari seisuga aastatel 2009-2019 (Allikas: autori koostatud (RV0282) ja (RV0240) andmete alusel)

Aasta	Ülenurme vald	Kambja vald	Uus Kambja vald
2009	6 320	2 590	-
2010	6 550	2 640	-
2011	6 580	2 660	-
2012	7 851	2 664	-
2013	7 822	2 663	-
2014	7 928	2 659	-
2015	8 137	2 680	-
2016	7 067	2 599	-
2017	7 380	2 557	9 937
2018	-	-	10 409
2019	-	-	11 012

2019. aasta seisuga oli Kambja vallas 27 spordiobjekti, kaks spordikooli, 14 spordiorganisatsiooni, 26 treenerikutset, 385 harrastajat spordiklubides (Tartumaa (va Tartu linn) 2020). Sportimise ja kehakultuuri harrastamiseks olemasolevad spordiobjektid on loetletud tabelis 9.

Tabel 9. Kambja valla spordiobjektid (Allikas: autori koostatud (Spordiobjektide nimekiri 2020) andmete alusel)

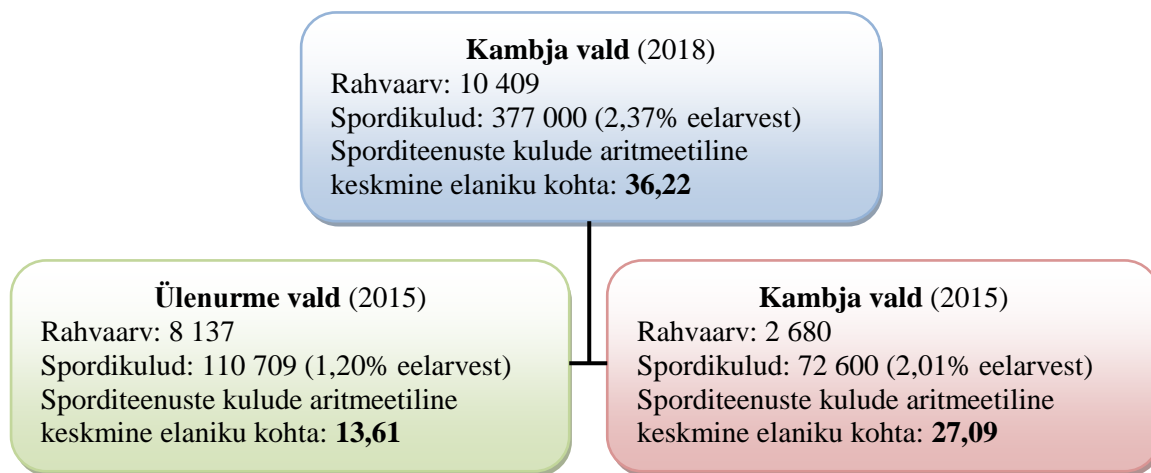
	Ülenurme piirkond	Kambja piirkond
1	Eesti Lennuakadeemia jõusaal	Kambja Spordihoone
2	Tõrvandi jõulinnak	Kambja staadion
3	Tõrvandi Parkmetsa terviserada ja jõulinnak	Kambja terviserajad
4	Tõrvandi rannavõrkpalliväljak	Kammeri Kooli staadion
5	Tõrvandi Spordihoone	Kammeri Kooli tenniseväljak
6	Tõrvandi staadion	Kammeri Kooli võimla
7	Uuetoa jõulinnak	Kuuste Kooli saal-aula
8	Uuetoa multifunktsionaalne palliväljak	Kuuste pargi spordirajatised
9	Vanamõisa palliväljakud	Pikksaare spordiväljakud
10	Ülenurme Gümnaasiumi jõulinnak	Sipe küla rannavõrkpalliplats
11	Ülenurme Gümnaasiumi lasketiir	Unipiha Algkooli võrkpalliplats
12	Ülenurme Gümnaasiumi Spordihoone	Unipiha jõulinnak
13	Ülenurme Gümnaasiumi staadion	
14	Ülenurme Kalda rannavõrkpalliplats	
15	Külitse Liivaranna spordiväljakud	

Eesti spordiregistri andmetel pakkuvad Kambja vallas tegutsevad spordiorganisatsioonid järgmisi spordialasid harrastamiseks: sportlik kalapüük, maadlus (kreeka-rooma maadlus, naistemaadlus), korvpall, jalgpall (rannajalgpall, saaljalgpall), noolemäng, autosport (autoralli, autokross), võimlemine (aeroobika ja rühmatreeningud, harrastusvõimlemine,

ilu- ja rühmvõimlemine), jalgrattasport (maanteeõit, trekisõit), lennuketta sport (discgolf), indiaca, kergejõustik, laskmine, suusasport (murdmaasuusatamine), võrkpall (Organisatsioonide nimekiri 2020).

Kambja vallas toimuvad mitmed rahvaspordiüritused, näiteks Kambja suusasõit (Marathon100. Kambja... 2020), Rammumeeste ja -naiste sari (Spordivabatahtlike Liikumine... 2020), Trives Kambja Tervisejooksud (Kambja Sport 2020).

Endiste kohalike omavalitsuste 2015. aasta majandusaasta aruannete põhjal on tehtud arvutused ning koostatud joonist. Võrdluseks oli võetud haldusreformi tulemusena ühinenud Kambja valla töö koostamise hetkel saadaval viimane majandusaasta aruanne ehk aastast 2018. Kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulude aritmeetiline keskmine leiti investeeringute jagamisel valla rahvaarvuga ja saadi teada, kui palju raha kulutati selle teenuse peale ühe elaniku kohta vallas 2015. ja 2018. aastatel. Kambja valla kohaliku omavalitsuse ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud on põhjalikult lahti kirjutatud lisas 5. Haldusreformi järgselt ühinenud 2018. aasta Kambja valla ja 2015. aasta valda kuuluvate endiste valdade sporditeenuste kulud on toodud joonisel 3.

Joonis 3. Kambja valla ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud (eurodes) (Allikas: autori koostatud kohalike omavalitsuste majandusaasta aruannete põhjal).

Analüüsid endiste kohalike omavalitsuste kehakultuuri- ja sporditeenuste kulude aritmeetilist keskmist inimese kohta 2015. aastal ja haldusreformi järgselt ühinenud Kambja valla sporditeenuse kulude aritmeetilist keskmist 2018. aastal, on näha, et

sporditeenuste finantseerimine Kambja vallas 2018. aastal on muutunud paremaks, võrreldes nii 2015. aasta endise Ülenurme valla sporditeenuste finantseerimisega, kui ka endise Kambja valla 2015. aasta finantseerimise tasemega (joonis 3).

Kambja valla eelarvestrateegias on loetletud sporditaristu investeerimisobjektid, mis on plaanitud teostada lähiaastatel (tabel 10). Ligikaudse aritmeetilise keskmise arvutamiseks on liidetud kõik plaaneeritud investeeringuobjektid, jagatud viie aastaga (2018-2022) ning seejärel jagatud 2019. aasta rahvaarvuga 1. jaanuari seisuga. Investeeringud, mis on kajastatud 2018. aastal, lähevad arvutamisel arvesse, kuna 2018. aastal asjaolude tõttu neid ei õnnestunud ellu viia, seega lükatakse järgmistesse aastatesse edasi (Kambja valla konsolideerimisgrupi 2018... 2019).

Tabel 10. Kambja valla sporditaristu investeeringute eelarve aastateks 2018-2022 (eurodes) (Allikas: autori koostatud (Kambja valla arengukava... 2018: 65-66) andmete alusel)

Investeeringud	2018	2019	2020	2021	2022
Kergliiklusteede ehitus	300 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Avalike mänguväljakute rajamine	14 291	20 000	10 000	10 000	10 000
Gümnaasiumi spordihoone rekonstrueerimine ja ujula ehitus					3 000 000
Kambja põhikooli õuesõppeklassi ja juurdekuulava mängu- ning spordiväljaku ehitus			15 000		
Kambja, Ülenurme staadionite renoveerimine			150 000	150 000	
Kokku investeeringute summa	4 079 291				
Aritmeetiline keskmine inimese kohta	4 079 291 / 5 / 11 012 = 74,09				

Kambja valla eelseisvate aastate sporditaristu investeeringute eelarves (tabel 10) on kajastatud ainult investeeringud põhivara soetamiseks ehk objektide ehitamiseks või rekonstrueerimiseks, kuid kehakultuuri- ja sporditeenuste tegevuskulud ei ole kajastatud, kuna neid ei ole võimalik planeerida mitu aastat ette. Viieks aastaks planeeritud sporditaristu investeeringute eelarve järgi moodustuvad sporditeenuste kulud 74,09 eurot

inimese kohta aastas, kuhu lisanduvad muud sporditeenuste tegevuskulud. Saadud tulemus on oluliselt kõrgem, võrreldes ühinenud Kambja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimisega enne haldusreformi 2015. aastal (joonis 3).

2.2.4. Elva, Tartu ja Kambja valdade kehakultuuri- ja sporditeenused ning nende finantseerimise võrdlus enne ja pärast haldusreformi

Autori analüüsi kohaselt käesolevas uurimistöös analüüsitavate valdade seas on Elva vald kõige võimalusterohkem vald sporditeenuste osas. Teisel kohal on Tartu vald ja kolmandal Kambja vald. Elva vallas on kõige rohkem sportimisvõimalusi uuritavate kriteeriumite põhjal, välja arvatud treenerikutsete arv, neid on kõige enam Tartu vallas. Kuigi Elva vallas on spordiorganisatsioonide poolt pakutavate spordialade arv kõigest ühe võrra suurem, kui Tartu vallas, on Elva vallas ligikaudu kaks korda rohkem spordiklubide treeningute harrastajaid. Kambja vallas on omakorda peaaegu kaks korda vähem harrastajaid, kui Tartu vallas. Kõigis kolmes vallas on olemas spordikoolid, mis võimaldavad valla elanikele tegeleda spordiga kõrgel tasemel. Igas uuritavas vallas on olemas kehakultuuri -ja spordiharrastamiseks vähemalt 26 spordiobjekti ning kohalikud omavalitsused plaanivad ellu viia uusi projekte ja renoveerida olemasolevaid objekte. Nende hulgas on nii välis- kui ka siseobjektid, mida vallarahvas saab sportimiseks kasutada. (Tabel 11)

Tabel 11. Spordialase statistika võrdlus Elva, Tartu ja Kambja valdades 2019. aasta seisuga (Allikas: autori koostatud (Tartumaa (va Tartu linn) 2020) ja (Organisatsioonide nimekiri 2020) andmete alusel)

Kriteeriumid	Elva vald	Tartu vald	Kambja vald
Spordiorganisatsioonide arv	24	20	14
Spordiorganisatsioonide poolt pakutavate harrastamiseks spordialade arv	19	18	14
Harrastajate arv	1453	701	385
Spordikoolide arv	3	1	2
Treenerikutsete arv	28	34	26
Spordiobjektide arv	54	26	27

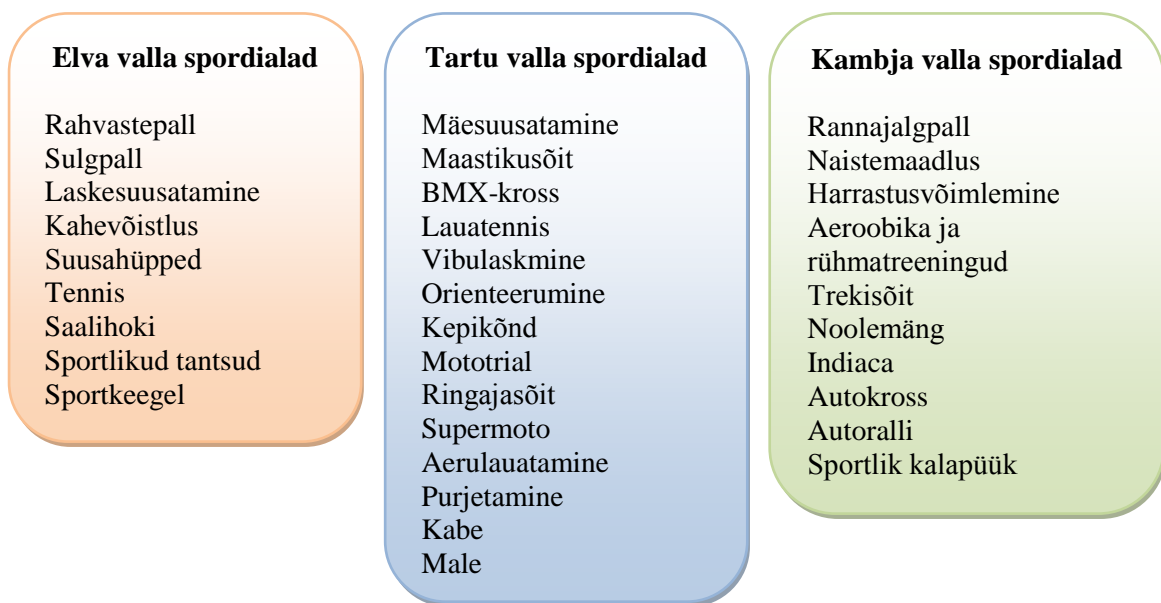
Pärast 2017. aastal toimunud haldusreformi uutes ühinenud valdades on ehitatud uusi spordiobjekte ja renoveeritud vanu. Elva vallas ehitati neli uut spordiobjekti ja üht

renoveeriti, Kambja vallas ehitati kolm spordiobjekti ja üht renoveeriti, ainult Tartu vallas ei ole muudatusi olnud spordiobjektide osas pärast valdade ühinemist (tabel 12).

Tabel 12. Uued ja renoveeritud spordiobjektid pärast haldusreformi Elva, Tartu ja Kambja valdades (Allikas: autori koostatud (Spordiobjektide nimekiri 2020) andmete alusel)

	Elva vald	Tartu vald	Kambja vald
1.	Elva Keegel ja Resto keeglisaal		Külitse Liivaranna spordiväljakud
2.	Uula Huvikeskuse jõulinnak		Unipiha jõulinnak
3.	Rannu jõulinnak		Uuetoa multifunktsionaalne palliväljak
4.	Rõngu Keskkooli multifunktsionaalne palliväljak		Kambja staadion (renoveeritud)
5.	Elva tenniseväljak (renoveeritud)		

Analüüsitavates valdades on lai valik spordialasid, mida pakuvad spordiorganisatsioonid. Kõigis kolmes vallas on võimalus harrastada treenerite juhendamisel järgmisi spordialasid: jalgpall, korvpall, võrkpall, kergejõustik, suusaspord ja jalgrattaspord. Teiste spordialadega ei ole võimalik tegeleda mitte igas uuritavas vallas. Joonisel 4 on toodud valdade eripärasused spordialade osas.

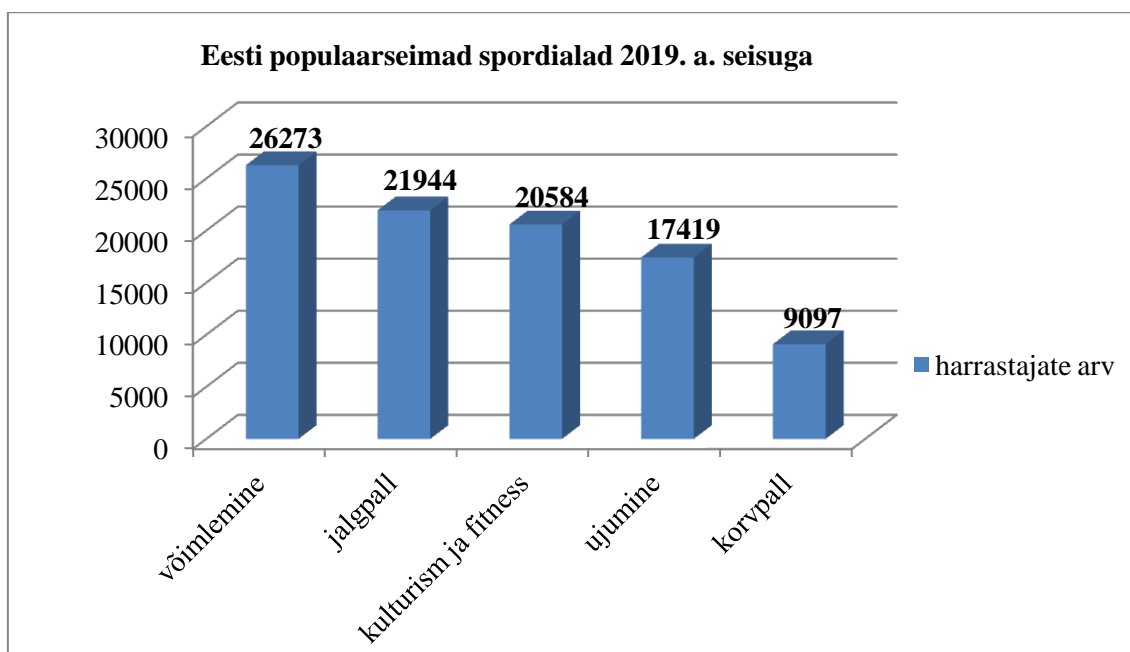

Joonis 4. Spordialad, mida on võimalik harrastada treenerite juhendamisel ainult käesolevates valdades (Allikas: autori koostatud (Organisatsioonide nimekiri 2020) andmete alusel).

Joonisel 4 olevaid spordialasid on võimalik harrastada ainult nendes valdades, sest seal on olemas vastavad tingimused käesolevate spordialade harrastamiseks. Elva, Tartu ja

Kambja valdade spordiorganisatsioonide poolt pakutavad kõik spordialad on toodud lisas 6.

Joonisel 5 on toodud Eesti spordiregistri andmetel 2019. aasta seisuga Eesti kõige populaarsemad spordialad.

Joonis 5. Eesti kõige harrastatavamad spordialad (Allikas: autori koostatud (Harrastajate arv 2020) andmete alusel).

Kõige populaarsemad spordialad Eestis on võimlemine, jalgpall, kulturism ja fitness, ujumine ja korvpall. Käesolevast loetelust on kõikides uuritavates valdades puudu ujumine ning kulturism ja fitness spordialad. Ujumist ei saa harrastada Elva, Tartu ega Kambja valdades ujula puudumise tõttu ning seepärast nende valdade inimesed ujumissoovi tekkimisel käivad Tartu linnas. Kuigi Kambja valla kohalik omavalitsus plaanib lähiaastatel ehitada oma ujula, siis arvatavasti ilmub Kambja vallas ka uus spordiala.

Järgmisena on võrreldud haldusreformi tulemusena tekkinud kohalike omavalitsuste ja nendesse kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimine. Peamine näitaja, mille alusel võrdles autor kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimist on aritmeetiline keskmine, mis näitab, kui palju raha kulutas kohalik omavalitsus sporditeenustele analüüsitaval aastal ühe valla elaniku kohta. Aritmeetilist keskmist leiti kohaliku omavalitsuse sporditeenuste kulude jagamisel valla rahvaarvuga.

Tabelis 13 on toodud koondstatistika uuritavate valdade sporditeenuste kulude ja nende põhjal välja arvutatud aritmeetiliste keskmiste kohta.

Tabel 13. Haldusreformi tulemusena tekkinud kohalike omavalitsuste ja nendesse kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimise statistika aastatel 2015 ja 2018 (eurodes) (Allikas: autori koostatud uuritavate valdade majandusaasta aruannete põhjal)

Kohalik omavalitsus	Uus Elva vald (2018)	Konguta vald (2015)	Elva linn (2015)	Rannu vald (2015)	Palupera vald (2015)	Puhja vald (2015)	Rõngu vald (2015)
Aritmeetiline keskmine elaniku kohta	52,67	143,64	29,90	10,48	6,32	5,20	3,96
Sporditeenuste kulud kokku	759 375	196 207	169 389	16 000	7 935	11 539	11 129
Kohalik omavalitsus	Uus Tartu vald (2018)	Tartu vald (2015)	Laeva vald (2015)	Tabivere vald (2015)	Piirissaare vald (2014)		
Aritmeetiline keskmine elaniku kohta	65,80	121,30	26,40	13,57	0,20		
Sporditeenuste kulud kokku	693 313	899 813	20 543	30 000	13		
Kohalik omavalitsus	Uus Kambja vald (2018)	Kambja vald (2015)	Ülenurme vald (2015)				
Aritmeetiline keskmine elaniku kohta	36,22	27,09	13,61				
Sporditeenuste kulud kokku	377 000	72 600	110 709				

Statistika tabelis on näha, et aritmeetilise keskmise näitaja järgi on üldiselt kõikides ühinenud valdades sporditeenuste finantseerimine elaniku kohta muutunud paremaks pärast haldusreformi ehk aastal 2018, võrreldes endiste valdade sporditeenuste finantseerimisega enne haldusreformi aastal 2015. Erandina on Elva valda kuuluva endise Konguta valla sporditeenuste kulud 2015. aastal ja endise Tartu valla kulutused spordile samal aastal. Endine Konguta vald eraldas 2015. aastal suurt summat kergliiklustee ehitamiseks ning valla väikse rahvaarvu (1 366 inimest) puhul moodustasid sporditeenuste kulud 143,64 eurot valla ühe elaniku kohta, seevastu uus Elva vald eraldas 2018. aastal sporditeenustele rohkem raha, kuid suurema rahvaarvu (14 418 inimest) puhul

moodustasid sporditeenuste kulud 52,67 eurot elaniku kohta. Endine Tartu vald eraldas 2015. aastal sporditeenustele rohkem raha, kui uus Tartu vald 2018. aastal, vaatamata väiksema rahvaarvule (7 418 inimest) 2015. aastal, võrreldes uue Tartu valla 2018. aasta rahvaarvuga (10 536 inimest). Endise Tartu valla sporditeenuste kulud elaniku kohta moodustasid 2015. aastal 121,3 eurot, seevastu ühinenud Tartu vald kulutas spordile 2018. aastal valla elaniku kohta märkimisväärselt vähem ehk 65,8 eurot. Endise Tartu valla sporditeenuste kulude kõrgem aritmeetiline keskmine elaniku kohta on samuti põhjendatud 2015. aastal suure summa eraldamisega kergliiklustee ehitamiseks, kuid seal oli ka teisi suuri sporditeenuste tegevuskulusid (lisa 4). Ülejäänutes endistes valdades oli sporditeenuste finantseerimine kehvem, võrreldes ühinenud uute valdade sporditeenuste finantseerimisega. (Tabel 13)

Arengukavade ja eelarvestrateegiate dokumentidest oli saadud tulevaste aastate kohalike omavalitsuste sporditaristu investeeringute eelarved ning koostatud uuritavate valdade eelarvetest koondtabelit, et võrrelda valdade planeeritavate sporditaristu investeeringute summad omavahel. Nende andmete põhjal on samamoodi leitud sporditeenuste kulude aritmeetilised keskmised elaniku kohta. Autor leidis kohalike omavalitsuste lähiaastateks planeeritud sporditeenuste kulud elaniku kohta sporditaristu investeeringute jagamisel aastate arvuga, mitmeks olid planeeritud investeeringud ning omakorda jagamisel valdade rahvaarvuga 2019. aasta 1. jaanuari seisuga (käesoleva uurimistöö koostamise hetkel viimased saadavad andmed).

Tartu ja Kambja valdade kohalikud omavalitsused on planeerinud investeeringuid sporditaristusse lähimaks viieks aastaks, Elva vallas on planeeritud kaheksaks aastaks (tabel 14).

Tabel 14. Elva, Tartu ja Kambja valdade lähiaastate sporditaristu investeeringute eelarvete koondtulemused (eurodes) (Allikas: autori koostatud uuritavate valdade majandusaasta aruannete põhjal)

Kohalik omavalitsus	Elva vald (8 aasta eelarve)	Tartu vald (5 aasta eelarve)	Kambja vald (5 aasta eelarve)
Aritmeetiline keskmine elaniku kohta	72,77	45,70	74,09
Kavandatud investeeingusumma spordi finantseerimiseks	8 438 136	2 470 000	4 079 291

Elva valla kaheksaks aastaks planeeritud sporditaristu investeeringute eelarve (tabel 14) järgi on näha, et haldusreformijärgses Elva vallas muutub lähimate aastate jooksul sporditeenuste finantseerimine (72,77 eurot elaniku kohta) paremaks, võrreldes ühinenud Elva valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste 2015. aasta sporditeenuste finantseerimisega, kuid mitte paremaks, kui Elva valda kuuluva endise Konguta valla 2015. aasta tulemusega (143,64 eurot elaniku kohta) (tabel 13).

Tartu valla viieks aastaks planeeritud sporditaristu investeeringute eelarve (tabel 14) järgi on näha, et haldusreformijärgses Tartu vallas muutub lähimate aastate jooksul sporditeenuste finantseerimine (45,70 eurot elaniku kohta) paremaks, võrreldes ühinenud Tartu valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste 2015. aasta sporditeenuste finantseerimisega, kuid mitte paremaks, kui Tartu valda kuuluva endise Tartu valla 2015. aasta tulemusega (121,30 eurot elaniku kohta) (tabel 13).

Kambja valla viieks aastaks planeeritud sporditaristu investeeringute eelarve (tabel 14) järgi on näha, et haldusreformijärgses Kambja vallas muutub lähimate aastate jooksul sporditeenuste finantseerimine (74,09 eurot elaniku kohta) paremaks, võrreldes ühinenud Kambja valla kõikide kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste 2015. aasta sporditeenuste finantseerimisega (tabel 13).

2018. aasta põhjal eraldas sporditeenustele kõige rohkem raha valla elaniku kohta Tartu vald (65,8 eurot), järgmine oli Elva vald (52,67 eurot) ning Kambja vald eraldas spordile kõige vähem (36,22 eurot) elaniku kohta (tabel 13). Tulevaste aastate sporditaristu investeeringute eelarvete järgi kõige rohkem ressursse sporditeenustele hatakse eraldama valla elaniku kohta nüüd Kambja vallas, mis enne oli viimasel kohal. Seal plaanitakse eraldada sporditeenustele 74,09 eurot elaniku kohta viie järgmise aasta jooksul, Elva vallas plaanitakse eraldada 72,77 eurot elaniku kohta kaheksa järgmise aasta jooksul ning Tartu vallas sporditeenuste kulude aritmeetiline keskmine elaniku kohta kujuneb viieks aastaks 45,70 eurot (tabel 14).

Analüüsides ülalmainitud tulemusi autor on tulnud arvamusele, et pärast haldusreformi on Elva ja Kambja valdades kehakultuuri- ja sporditeenused ning sporditeenuste finantseerimine muutunud paremaks ja lähiaastatel kohalikud omavalitsused investeerivad sporditeenuste arendamisse veelgi rohkem. Tartu valla sporditeenuste finantseerimine elaniku kohta 2018. aasta ja tuleva viie aasta planeeritud eelarve põhjal jääb alla endise

Tartu valla sporditeenuste finantseerimisele enne valdade ühinemist 2015. aastal, seega Tartu valla sporditeenused ei ole muutunud paremaks pärast haldusreformi toimumist.

2.3. Intervjuude tulemused

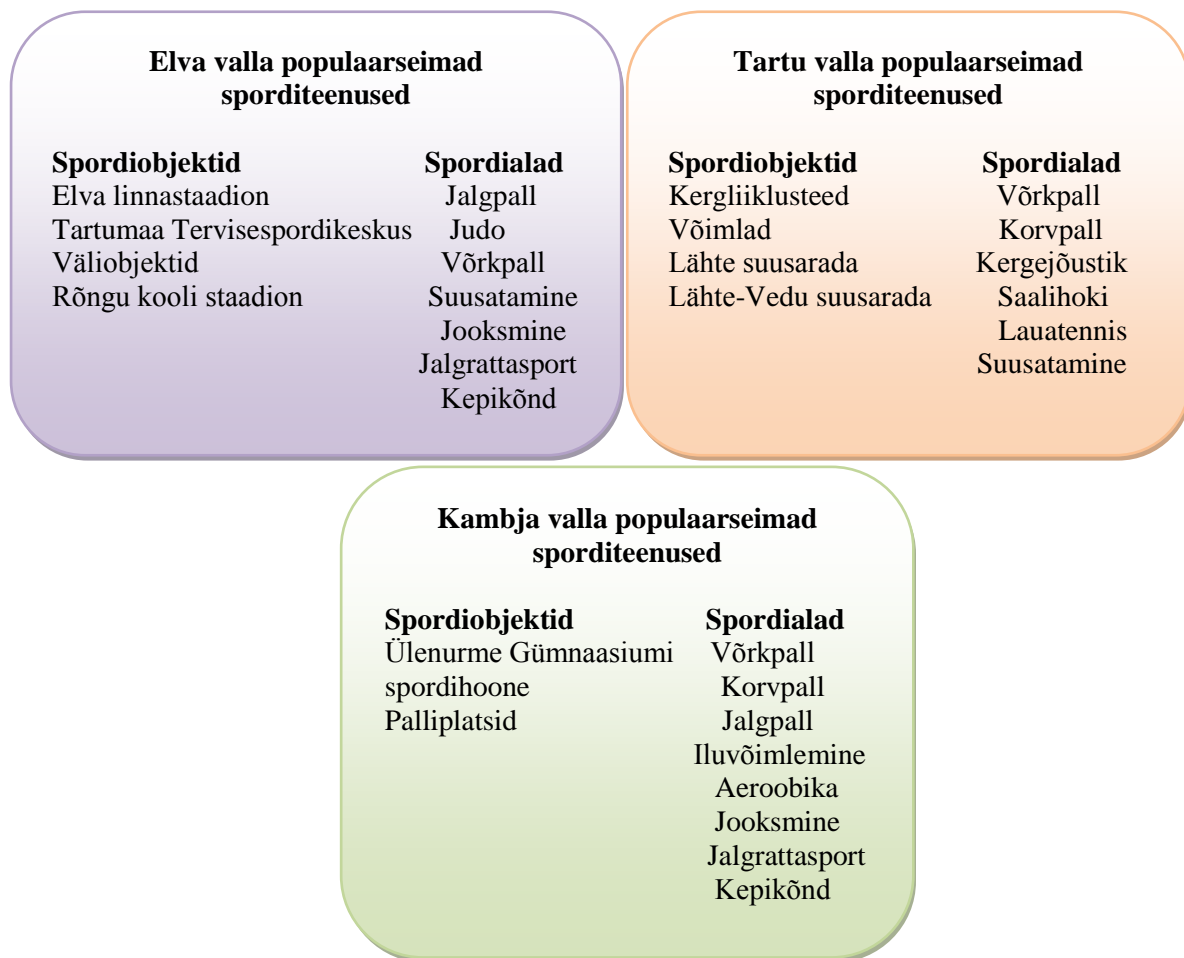
Käesolevas alapeatükis analüüsiti intervjuudest saadud tulemusi, kus Elva, Tartu ja Kambja valdade spordivaldkonna töötajad ja spordiharrastajad jagasid arvamusi nende vallas olevatest kehakultuuri- ja sporditeenustest ning muutustest pärast haldusreformi läbiviimise, Tartu linna läheduse mõjust kohalike sporditeenuste kasutamisele ning spordiharrastamisega kaasnevate sotsiaalsete mõjude kohta. Toodi välja mõned tsitaadid transkriptsioonist, mida autor kasutas fookusgrupi intervjuu tulemuste tõlgendamiseks. Intervjueeritavate anonüümsuse tagamiseks toodi tsitaadid välja ilma rühmanumbriteta.

Valimisse olid võetud inimesed, kes puutuvad palju spordiga kokku ning autori arvamusel neil võiks olla hea ülevaade nende koduvallas olevatest sporditeenustest ja kehakultuuri ning spordiga kaasnevatest sotsiaalsetest mõjudest. Kõik intervjueeritavad olid pika ajalooga spordiharrastajad, nendest kõige väiksema kogemusega harrastaja on tegelenud spordiga üheksa aastat ja kõige suurema staažiga on harrastanud sporti 52 aastat. Kõige väiksema staažiga intervjueeritud spordivaldkonna töötaja on töötanud antud valdkonnas 12 aastat, kõige suurema kogemusega töötaja on töötanud 41 aastat spordivaldkonnas.

Intervjuude vastustest selgus, et enamus Elva, Tartu ja Kambja valdade spordivaldkonna töötajatest tundsid hästi nende vallas kättesaadavaid sporditeenuseid, kuid päris kõiki ei teadnud. Spordiharrastajad olid tagasihoidlikumate teadmistega. Kõige rohkem valla sporditeenustest teadsid vastajad Tartu vallast. Üks spordivaldkonna töötaja teadis kõiki Tartu valla spordiobjekte, teised vastajad nimetasid samuti hulga spordiobjekte ning spordialasid, mida on võimalik vallas harrastada.

Autor uuris sporditeenuste kohta, mida intervjueeritavad kasutavad ise sportimiseks. Selgus, et vastajad Elva, Tartu ja Kambja valdadest kasutavad sportimiseks kõige rohkem kergliiklusteid ning harrastavad kõige enam rattasõitu, jooksmist ja jalutamist.

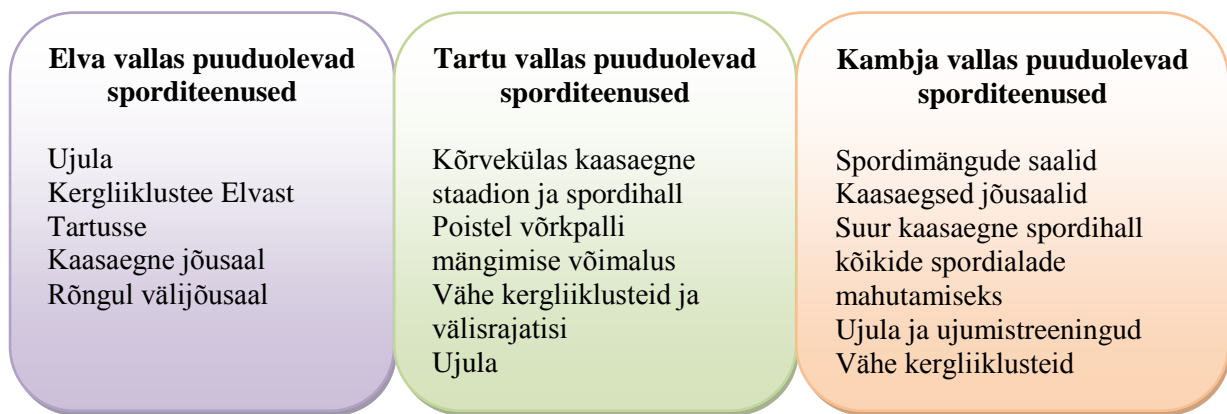
Intervjueeritavad jagasid oma arvamusi ja arusaamu nende valla kõige populaarsemate sporditeenuste kohta. Tulemused on toodud joonisel 6.

Joonis 6. Intervjueeritavate arusaamad nende valla populaarsemate sporditeenuste kohta (Allikas: autori koostatud intervjuude alusel).

Selgus, et Elva ja Kambja valdades üks populaarseimatest spordialadest on jalgpall, Tartu vallas on populaarseim suusatamine. Spordiobjektidest kasutatakse Elva vallas kõige enam staadione ja looduslikke tingimusi, Tartu vallas kõige populaarsemad on kergliiklusteed ja suusarajad ning Kambja vallas kasutatakse kõige rohkem spordihoonet ja palliväljakuid.

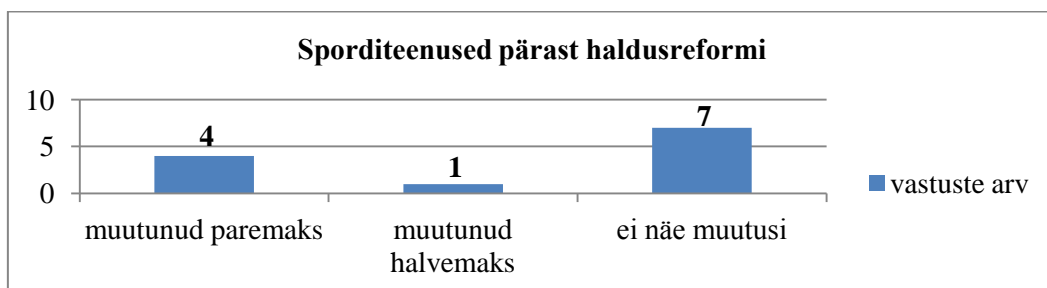
Autor uuris intervjueeritavate käest nende vallas puuduolevate kohalike sporditeenuste kohta. Vastused on toodud joonisel 7.

Joonis 7. Intervjueeritavate arusaamad nende vallas puuduolevate sporditeenuste kohta (Allikas: autori koostatud intervjuude alusel).

Intervjueeritavate vastustest selgus, et Elva vallas tuntakse kõige rohkem puudust ujulast, Kambja vallas on probleemiks kergliiklusteede vähesus ja samuti on puudu ujula, Tartu valla elanikud olid arvamusel, et lisaks ujula puudumisele on vallas vähe kergliiklusteid ning Kõrvekülas puudu heade sportimisvõimalustega staadion ja spordihall.

Spordivaldkonna töötajate ja spordiharrastajate käest uuriti lisaks nende arvamust kohalike sporditeenuste muutuste kohta pärast 2017. aastal toimunud haldusreformi. Tulemused on esitatud joonisel 8.

Joonis 8. Intervjueeritavate arvamused sporditeenuste muutuste kohta pärast valdade ühinemist (Allikas: autori koostatud intervjuude alusel).

Oli intervjueeritud 12 inimest. Suurem osa vastajatest ei märganud mingeid muutusi sporditeenuste osas pärast valdade ühinemist või tundsid, et sporditeenused on muutunud paremaks. Ainult üks vastaja Tartu vallast arvas, et sporditeenused on muutunud halvemaks pärast haldusreformi.

XX: Negatiivseks ilminguks on see, et endise Tabivere valla lapsed peavad nüüd käima treeningutel Lähtel või Tartus, varem olid võimalused tegeleda kergejõustiku, jalgpalli,

jalgrattasportiga, maadluse, tõstmisega kohapeal, kus tegutses Tabivere Rahvaspordiklubi.

Autor soovis samuti teada saada Elva, Tartu ja Kambja valdade elanike arusaamu, kuid mõjutab Tartu linna lähedus nende kohalike sporditeenuste kasutamist. Selgus, et Tartu linn mõjutab oluliselt Tartu ja Kambja valdade sporditeenuste kasutamist.

XX: Tartu valla spordikoolis treenib 300 õpilast, 400 õpilast osaleb Tartu linna spordiklubides ning vald maksab nende treeningute läbiviimise eest pearaha. Tartu valla lapsed osalevad nendes Tartu linna spordiklubides, kus harrastatakse neid spordialasid, mida Tartu valla spordikoolis ei harrastata (ujumine, jalgpall, sulgpall, iluvõimlemine, ratsutamine, korvpall, jalgrattasport, tennis jne.).

XX: Väga paljud kasutavad linna sporditeenuseid. Põhjusteks on kindlasti, et paljusid alasid ei olegi võimalik vallas harrastada. Siserajatiste kaasaegsus on kindlasti üks põhjus ning üks linnas on ka kohati valikut olemasolevate alade puhul rohkem (rohkem treenereid ja klubisid, kelle vahel valida; pikkade traditsioonidega spordiklubid jne.).

Elva valla spordiobjektide ja –teenuste kasutamist Tartu linn nii oluliselt ei mõjuta.

XX: Tartus viisid treeninguid läbi need klubid, kellel puudusid sisetreeninguteks head võimalused, nagu tennis, kergejõustik. Jätkuvalt ujumine, triatlon jätkab Tartus treenimist. Mõningad noored käivad ka Tartus neis trennides, mida ei saa vallas treenida, nagu batuudihüpped, karate, poks.

XX: Ei usu, et meie vallast käib palju inimesi Tartus sporditeenuste pärast, sest meil endal on suurepärased tingimused treeningute jaoks ja lisaks Tartusse sõit võtab ka ikkagi aega.

Samuti selgus intervjuudest, mis sporditeenuseid kasutavad intervjuueeritavad Tartu linnas ise ning mis põhjusel eelistavad Tartu linna sporditeenuseid oma valla sporditeenustele. Elva, Tartu ja Kambja valdade vastajate seas oli ujula puudumine ühiseks põhjuseks, miks nad käivad Tartu linnas sportimise eesmärgil. Lisaks, Elva ja Tartu valdade inimesed kasutavad Tartu linnas spordihalle ja staadione, kuna valdades ei ole korralikke tingimusi.

XX: Kasutasin palju Tartu kergejõustikuhalle ja edaspidi Tamme staadionit. Erialane treening Tartus ja edaspidi suvisel perioodil rajatreening jätkub võistluseelsel ajal Tartus. Sisetreeningud saab tulevikus loodetavasti kõik valla spordihoones läbi viia.

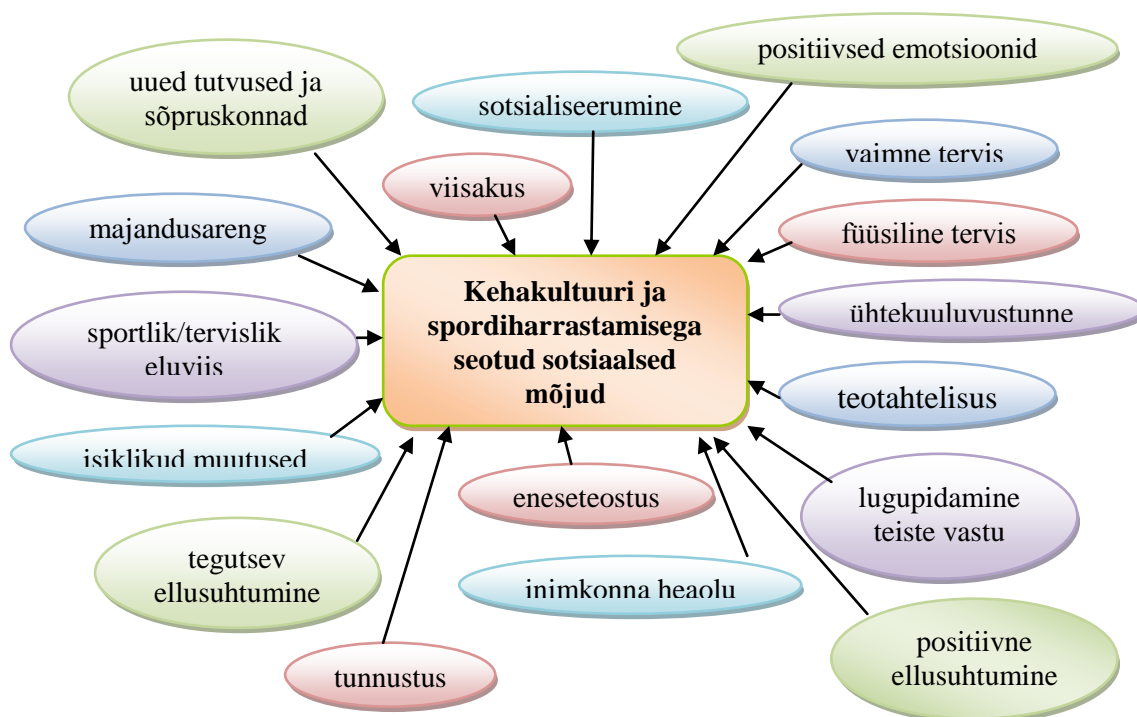
XX: Väga palju (---) kasutan Tartus olevat Tamme staadioni, kus on korralik rajakate ja spordivahendid ning talvistel tingimustel TÜ Spordihoonet.

Kambja valla elanikud kasutavad Tartu linnas lisaks ujulale jõusaali, sest seal on rohkem kaastreenijaid ja spordipargi suusarada, kuna Kambja valla suusarada on raskete tõusudega.

XX: Ise kasutan linnas GYM24. See on 24/7 lahti, korralike jõumasinatega ja koos kaastreenijatega on emotsionaalsem harjutada.

XX: Ise kasutan Tähtvere spordipargi suusarada. Ei nõua väga head füüsilist vormi ja on erinevate pikkustega rajad, valgustatud (talvel tavaliselt ei jõua päevavalges sõitma). Kopsumäe suusarada on üsna raskete tõusudega. Oleks hea, kui oleks ka kergem rada.

Intervjueeritavad Elva, Tartu ja Kambja valdadest jagasid oma teadmisi ja arusaamu võimalike sotsiaalsete mõjude kohta, mida võib mõjutada spordiharrastamisega. Intervjuudest selgus, et uuritavate valdade elanikud olid hästi kursis, milliseid positiivseid sotsiaalseid mõjusid võib mõjutada spordi ja kehakultuuriga. Joonisel 9 on esitatud kõik sotsiaalsed mõjud, mida nimetasid intervjueeritavad.

Joonis 9. Sotsiaalsed mõjud, mida on võimalik mõjutada spordiharrastamisega (Allikas: autori koostatud intervjuude alusel).

Ühised sotsiaalsed mõjud, milledest oldi teadlikud kõigis kolmes vallas, olid uued tutvused, sotsialiseerumine, füüsiline tervis, ühtekuuluvustunne ning sportlik eluviis. Mõnedest sotsiaalsetest mõjudest siiski ei oldud teadlikud, näiteks haridus ja kultuur, võrdne kohtlemine (st õigus mitte olla diskrimineeritud millelegi järgi), ebasoodsas olukorras olevate inimeste sotsiaalne kaasatus, kultuuridevaheliste vahetuste edendamine, enesekindlus, koostööoskus.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Kehakultuuri ja spordiga on võimalik saavutada palju positiivseid sotsiaalseid efekte nii üksikisiku, kui ka kogukonna jaoks. Füüsiline aktiivsus ja sport on tähtsal kohal mitmete haiguste ennetamisel (Reiner-Henrich *et al.* 2013), näiteks südame-veresoonkonnahaiguste puhul (Lee *et al.* 2012). Suurenenud kehaline aktiivsus ennustab vähem depressiivseid sümptomeid ja kõrgemat enesehinnangut (Biddle *et al.* 2019). Lisaks, sport on oluline sotsialiseerumise vahend ning seotud parema sotsiaalse tervisega (Eime *et al.* 2010). Üks kohalike omavalitsuste ülesannetest on toetada ja arendada kohalike sportimisvõimalusi ja rahvatervist.

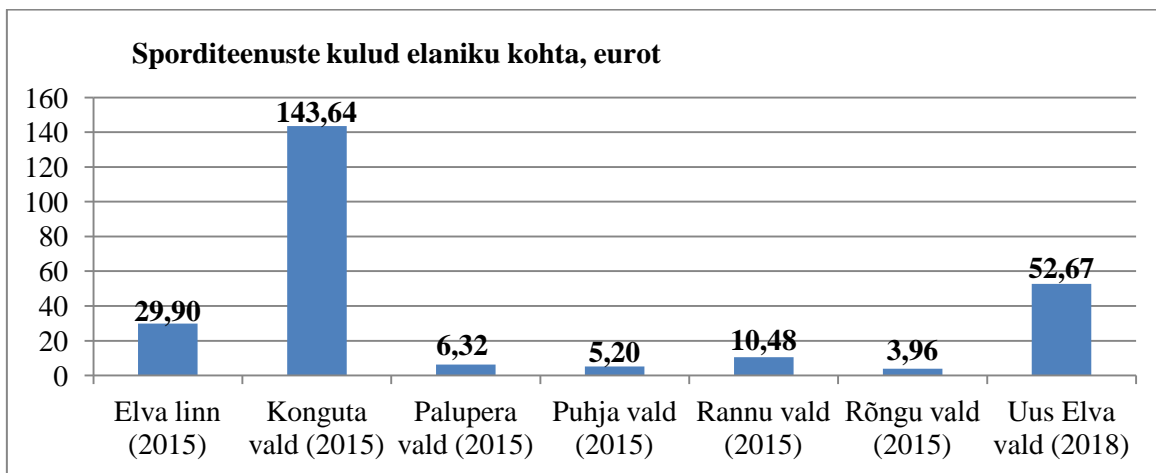
Dokumendianalüüsist, Eesti spordiregistri andmete ja intervjuude alusel tegi autor järeldusi Elva, Tartu ja Kambja valdade sporditeenuste muutustest pärast 2017. aastal toimunud haldusreformi, vallarahva teadmistest nende vallas kättesaadavatest sporditeenustest, Tartu linna kui tõmbekeskuse mõjust kohalike sporditeenuste kasutamisele ja spordiharrastamisega kaasnevate positiivsete sotsiaalsete mõjude kohta. Lisaks uuris autor analüüsitavates valdades elavate spordivaldkonna töötajate ja spordiharrastajate teenuste kohta, mida nad eelistavad kasutada sportimiseks ning arusaamu uuritavates valdades populaarseimate ja puuduolevate sporditeenuste kohta. Autor tegi ettepanekud uuritavatele kohalikele omavalitsustele sporditeenuste ja vallarahva nendest teenustest informeerimise parendamiseks. Järelduste tegemisel tugineti uurimisküsimustele ja hüpoteesidele.

Küsimus 1. Missugused sporditeenused on uuritavates valdades 2019. aasta seisuga?

Elva vald. Elva vallas oli 2019. aasta seisuga 24 spordiorganisatsiooni, 19 spordiorganisatsioonide poolt pakutavaid spordialasid, kolm spordikooli, 28 treenerikutset

ja 54 spordiobjekti. Pärast valdade ühinemise ehitati juurde neli uut spordiobjekti ja üht renoveeriti.

Enne haldusreformi 2015. aastal endised tänapäeva Elva valda kuuluvad kohalikud omavalitsused kulutasid sporditeenustele ühe elaniku kohta vähem, kui ühinenud Elva vald pärast haldusreformi 2018. aastal. Ainult endises Konguta vallas kulutati spordile 2015. aastal ühe elaniku kohta rohkem, kui praeguses Elva vallas 2018. aastal (joonis 10). Konguta valla nii kõrge sporditeenuste kulude aritmeetiline keskmine elaniku kohta on põhjendatud 2015. aastal kõrge maksumusega kergliiklustee ehitamisega.

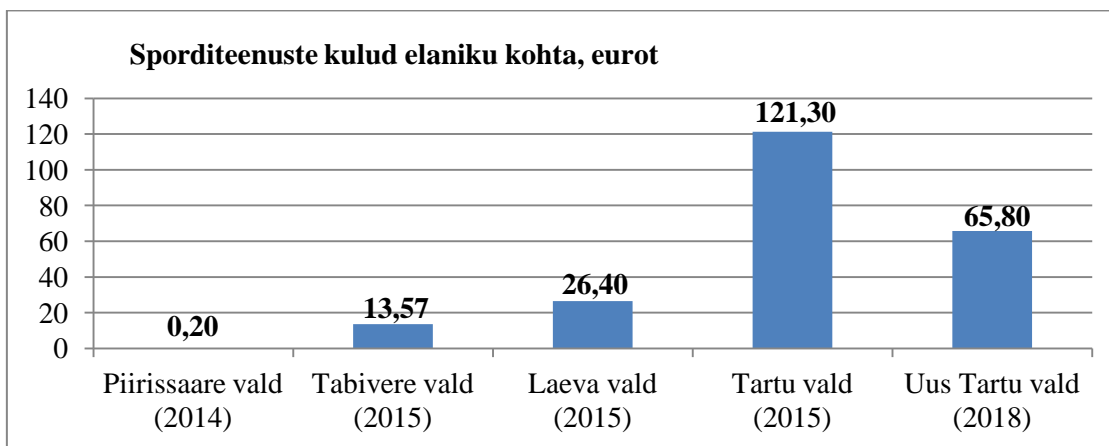
Joonis 10. Endiste kohalike omavalitsuste 2015. aasta sporditeenuste kulude aritmeetilise keskmise inimese kohta võrdlus haldusreformi järgselt ühinenud Elva valla 2018. aasta aritmeetilise keskmisega (Allikas: autori koostatud valdade majandusaasta aruannete järgi).

Elva valla sporditaristu eelarve on planeeritud kaheksaks aastaks. Oletades, Elva valla rahvaarv jääb samaks, mis oli 2019. aastal, siis tuleva kaheksa aasta sporditaristu investeeringute eelarve järgi kujuneb sporditeenuste kulude (ilma tegevuskuludeta) aritmeetiline keskmine inimese kohta 72,77 eurot aastas, kuhu lisanduvad ka muud tegevuskulud, mille järgi saab järeldada, et sporditeenuste finantseerimine on muutumas Elva vallas pärast haldusreformi paremaks.

Intervjuudest selgus, et spordivaldkonna töötajad on samuti arvamusel, et sportimistingimused on muutumas Elva vallas paremaks pärast haldusreformi. Teisest küljest, üks vastaja ei näinud mingeid muutusi sporditeenustes pärast valdade ühinemist ning teine vastaja ei osanud võtta seisukohta, kuna alles hiljuti kolis Elva valda.

Tartu vald. Tartu vallas oli 2019. aasta seisuga 20 spordiorganisatsiooni, 18 spordiorganisatsioonide poolt pakutavaid spordialasid, üks spordikool, 34 treenerikutset ja 26 spordiobjekti. Pärast valdade ühinemise ei ole siiani ehitatud uusi spordiobjekte ega renoveeritud vanu. Paljud Tartu valla lapsed käivad Tartu linnas harrastamas selliseid spordialasid, mida vallas ei ole ning vald toetab neid rahaliselt.

Enne haldusreformi 2015. aastal endised tänapäeva Tartu valda kuuluvad kohalikud omavalitsused kulutasid sporditeenustele ühe elaniku kohta vähem, kui ühinenud Tartu vald pärast haldusreformi 2018. aastal. Ainult endises Tartu vallas kulutati sporditeenustele 2015. aastal ühe elaniku kohta rohkem, kui praeguses Tartu vallas 2018. aastal (joonis 11). Endise Tartu valla nii kõrge sporditeenuste kulude aritmeetiline keskmine elaniku kohta on samamoodi põhjendatud 2015. aastal kõrge maksumusega kergliiklustee ehitusega, kuid endises Tartu vallas oli teisigi suuri tegevuskulusid 2015. aastal (lisa 4).

Joonis 11. Endiste kohalike omavalitsuste 2015. aasta sporditeenuste kulude aritmeetilise keskmise inimese kohta võrdlus haldusreformi järgselt ühinenud Tartu valla 2018. aasta aritmeetilise keskmisega (Allikas: autori koostatud valdade majandusaasta aruannete järgi).

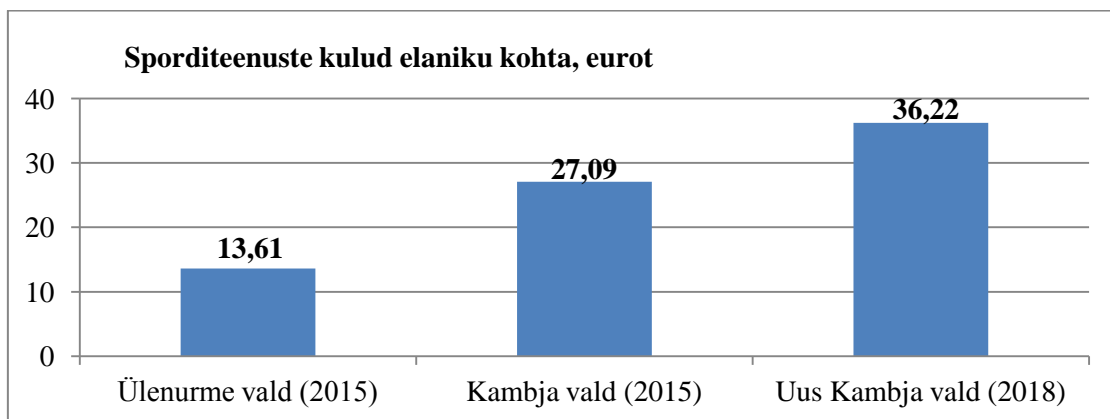
Tartu valla sporditaristu eelarve on planeeritud viieks aastaks. Oletades, et Tartu valla rahvaarv jääb samaks, mis oli 2019. aastal, siis tuleva viie aasta sporditaristu investeeringute eelarve järgi kujuneb sporditeenuste kulude (ilma tegevuskuludeta) aritmeetiline keskmine inimese kohta 45,70 eurot aastas, kuhu lisanduvad ka muud tegevuskulud, kuid nende andmete järgi saab järeldada, et sporditeenuste finantseerimine pärast haldusreformi ei lähe paremaks võrreldes endise Tartu vallaga 2015. aastal.

Intervjuudest tuli erinevaid mõtteid. Üks Tartu valla vastaja nentis, et sportimistingimused on muutunud mitmekesisemaks, kuid on ka negatiivseid külgi selles, et noorte spordialane

tegevus on koondunud ühte piirkonda. Teised intervjueeritavad ei näinud mingeid muutusi pärast haldusreformi. Seevastu üks vastajatest siiski näeb Tartu vallas Kõrveküla alevikus palju uusi võimalusi sporditeenustes pärast haldusreformi toimumist.

Kambja vald. Kambja vallas oli 2019. aasta seisuga 14 spordiorganisatsiooni, 14 spordiorganisatsioonide poolt pakutavaid spordialasid, kaks spordikooli, 26 treenerikutset ja 27 spordiobjekti. Pärast valdade ühinemist ehitati juurde kolm spordiobjekti ja üht renoveeriti. Paljud Tartu valla lapsed käivad Tartu linnas harrastamas selliseid spordialasid, mida vallas ei ole ning vald toetab neid rahaliselt.

Enne haldusreformi 2015. aastal endised tänapäeva Kambja valda kuuluvad kohalikud omavalitsused kulutasid sporditeenustele ühe elaniku kohta vähem, kui ühinenud Kambja vald pärast haldusreformi 2018. aastal (joonis 12).

Joonis 12. Endiste kohalike omavalitsuste 2015. aasta sporditeenuste kulude aritmeetilise keskmise inimese kohta võrdlus haldusreformi järgselt ühinenud Kambja valla 2018. aasta aritmeetilise keskmisega (Allikas: autori koostatud valdade majandusaasta aruannete järgi).

Kambja valla sporditaristu eelarve on planeeritud viieks aastaks. Oletades, et Kambja valla rahvaarv jääb samaks, mis oli 2019. aastal, siis tuleva viie aasta sporditaristu investeeringute eelarve järgi kujuneb sporditeenuste kulude (ilma tegevuskuludeta) aritmeetiline keskmine inimese kohta 74,09 eurot aastas, kuhu lisanduvad ka muud tegevuskulud, mille järgi saab järeldada, et sporditeenuste finantseerimine on muutumas Kambja vallas pärast haldusreformi oluliselt paremaks.

Intervjuude põhjal näeb samuti üks intervjueeritavatest, et sportimistingimused on muutumas paremaks pärast haldusreformi. Teised vastajad aga ei näinud mingeid muutusi pärast valdade ühinemist.

Küsimus 2. Kuivõrd sporditeenused erinevad ja sarnanevad valdade vahel?

Elva, Tartu ja Kambja vallad sarnanevad sellega, et igas vallas on olemas staadionid, spordihallid, spordiväljakud, kergliiklusteed ja muud sportimiseks ettenähtud objektid, kuid ühelgi vallas ei ole korralikku ujulat. Tartu vallas on olemas väike 12,5-meetrine lasteaia ujula, kuid see sobib ainult väiksema rühma vesiaeroobika treeninguteks, ujumistreeninguteks aga ei sobi. Samuti sarnanevad käesolevate valdade puudused sporditeenuste osas sellega, et Eesti kõige populaarsemate spordialade seas lisaks ujumistreeningutele on puudu kultuurismi ja fitnessi spordiala.

Elva vald. Elva vallas on olemas suusahüppemägi, keeglisaal, jahilasketiir, maastikuvibu harjutusväljak, mida teistes uuritavates valdades ei ole. Ainult Elva vallas on võimalik harrastada treenerite juhendamisel järgmisi spordialasid: rahvastepall, sulgpall, laskesuusatamine, kahevõistlus, suusahüpped, tennis, saalihoki, sportlikud tantsud, sportkeegel.

Tartu vald. Tartu vallas on olemas väike lasteaia basseini, purjespordisadam, BMX-rada, motokrossirada, mida teistes uuritavates valdades ei ole. Ainult Tartu vallas on võimalik harrastada treenerite juhendamisel järgmisi spordialasid: mäesuusatamine, maastikusõit, BMX-kross, lauatennis, vibulaskmine, orienteerumine, kepikõnd, mototrial, ringajasõit, supermoto, aerulauatamine, purjetamine, kabe ja male.

Kambja vald. Kambja vallas on kõige rohkem jõulinnakuid analüüsitava valdade seas, kuid teiste spordiobjektidega Kambja vald ei erine. Kambja vald erineb järgmiste spordialadega: rannajalgpall, naistemaadlus, harrastusvõimlemine, aeroobika ja rühmatreeningud, trekisõit, noolemäng, indiaca, autokross, autoralli ja sportlik kalapüük.

Ettepanekud: viia läbi valla elanike seas küsimustikke rahulolu väljaselgitamiseks vallas kättesaadavate sporditeenuste kohta. Seda võiks teha nii spordiobjektide, kui ka soovitud sporditreeningute kohta. Võimalik, et paljudel valla elanikel on huvi mõne spordiala või spordiobjekti vastu, mida vallas ei pakuta ning seepärast käiakse sportimas naabervaldades või ei tegeleta spordiga üldse.

Küsimus 3. Kui teadlikud on inimesed nende vallas olevatest sporditeenustest?

Intervjuudest selgus, et mõned inimesed tunnevad hästi oma valla territooriumil kättesaadavaid sporditeenuseid, teised aga mitte. Üks Tartu valla spordivaldkonna töötajatest teab ainukesena kõiki vallas olevaid spordiobjekte. Teised vastajad nimetasid

vähem sporditeenuseid. Selgus, et enamus spordivaldkonna töötajatest teavad rohkem võimalusi, kus ja kuidas saab vallas sportida, võrreldes spordiharrastajatega. Enamus spordiharrastajatest nimetasid alla poole vallas olevate spordiobjektide arvust. Kõikide vallas olevate sporditreeningute kohta ei tea isegi spordivaldkonna töötajad, rääkimata spordiharrastajatest.

Intervjueeritavatel olid oma valla populaarseimate sporditeenuste kohta sarnased arvamused. Elva vallast vastati ühiselt, et nende vallas kasutatakse kõige enam staadione ja välitingimustes loodud treeningpaiku, spordialadest on populaarseimad jalgpall ja looduslike tingimustega seotud sporditegevused. Tartu vallast vastati, et kõige populaarsemad on suusatamine Lähte suusaradadel ning kergliiklusteed ja nendega seotud spordialad. Kambja vallast intervjueeritavad olid aramusel, et kõige rohkem kasutatakse Ülenurme Gümnaasiumi spordihoonet ja palliplatse ning spordialadest on kõige populaarsemad võimlemine, pallimängud ja kepikõnd.

Samuti selgus asjaolu, et peaaegu kõik intervjueeritavad tunnevad puudust ühtedest ja samadest sporditeenustest. Näiteks, kõikides uuritavates valdades tuntakse puudust ujulast ja kergliiklusteedest. Tartu vallas lisaks ujulale tuntakse Kõrvekülas puudust kaasaegsete võimalustega staadionist ja spordihallist. Kambja vallas Ülenurme alevikus on samamoodi puudu kaasaegne spordihall, kuhu mahuksid kõik spordialad.

Ettepanekud: koostada teabetahvlid valla territooriumil kättesaadavate sporditeenuste kohta ja panna neid igasse valla piirkonda nähtavale kohale nii, et see info jõuaks igasse piirkonda ja võimalikult paljude inimesteni. Teabetahvil peaks olema vajalik info, kus saab nendest sporditeenustest uurida lähemalt. Samuti teabetahvil peaks olema põhjendatud, miks on oluline tegeleda kehakultuuri ja spordiga. Teha valdade kodulehed korda. Elva valla koduleht on ainuke, kus saab infot nii vallas olevate spordirajatiste, kui ka tegutsevate spordiklubide kohta. Tartu valla kodulehel leidub teavet spordiobjektide kohta, kuid spordiklubisid on seal kirjas tegelikkusest vähem. Kambja valla kodulehel on kirjas tegelikkusest vähem spordiobjekte, info sporditreeningute kohta üldse puudub. Kaalutleda kohalikel omavalitsustel puuduolevate sporditeenuste võimaldamist.

Küsimus 4. Kuivõrd mõjutab Tartu linn spordi- ja kehakultuuriteenuste tarbimist uuritavates valdades?

Intervjuudest selgus, et Tartu linn mõjutab spordi- ja kehakultuuriteenuste tarbimist Tartu ja Kambja vallas suurel määral. Kuna need vallad asuvad Tartu linnale lähemal kui Elva

vald, siis kasutavad Tartu ja Kambja valla inimesed rohkem Tartu linna sporditeenuseid, kui Elva valla elanikud. Lisaks, Elva valla keskuseks on Elva linn, kus sportimistingimused on heal tasemel, seega Elva valla inimesed käivad Tartu linnas enamjaolt ainult ujula puuduse pärast, ülejäänud peamised sporditeenused on Elva vallas kättesaadavad. Tartu ja Kambja valla inimesed kasutavad Tartu vallas selliseid spordiobjekte, mida vallas ei ole. Nendeks on näiteks ujulad, kaasaegsed ja kvaliteetsed jõusaalid, staadionid ja spordihallid. Samuti harrastatakse neid spordialasid, mida valdades ei pakuta. Mõnede intervjuueeritavate arvates kasutavad inimesed Tartu linna sporditeenuseid, kuna nende töökoht asub linnas ja pärast tööpäeva lõpu tehakse kohe sealsamas treening ära. Ühe Tartu vallaelaniku kohaselt Tartu vald on sisuliselt osa Tartu linnast, sest vald on magala, aga tööl käiakse linnas ning seepärast kasutatakse nii valla, kui ka linna sporditeenuseid vahelduse pärast. Olulisel kohal on ka Tartu linna suuremad sporditreeningute ja -klubide valikuvõimalused ning pikkade traditsioonidega klubid ja lemmikkohad.

Ettepanekud: luua valdades rohkem sporditreeningute valikuvõimalusi, et vallarahvas hakkaks kasutama rohkem oma valla territooriumil kättesaadavaid sporditeenuseid. Samamoodi, nagu teise küsimuse ettepanekute juures, viia läbi valla elanike seas küsimustikke soovitud sporditeenuste kohta. Võimalik, et paljudel valla elanikel on huvi mõne spordiobjekti või -ala vastu, mida vallas ei pakuta ning selle olemasolul inimesed kasutaksid teenust koduvallas, mitte mujal. Näiteks, Kambja valla elanik märkis, et vallas on vähe rühmatreeninguid täiskasvanute jaoks ning nende olemasolul ja heade tingimuste korral käiksid inimesed selle võrra vähem linnas sporditeenuseid kasutamas.

Küsimus 5. Kuidas tajuvad inimesed spordiharrastamisega kaasnevaid sotsiaalseid mõjusid?

Uuringu käigus selgus, et spordivaldkonna töötajad teavad rohkem positiivsetest sotsiaalsetest mõjudest, mida võib mõjutada kehakultuuri ja spordi toime, võrreldes spordiharrastajatega. Kuid isegi spordivaldkonna töötajad ei nimetanud mõningaid sotsiaalseid mõjusid. Kõikide intervjuueeritavate mõtete seas oli nimetatud palju sotsiaalseid mõjusid: füüsiline ja vaimne tervis, sportlik ja tervislik eluviis, inimeste eneseteostus, positiivsed emotsioonid, head mõtted ja ideed, tegutsev ellusuhtumine, teotahtelisus ja edasipüüdlikkus, majandusareng, uued tutvused ja sõpruskonnad, sotsialiseerumine, viisakus, ühtekuuluvustunne, lugupidamine teiste vastu ning inimkonna heaolu.

Teadlaste arvamusel mõjutab sport ka teisi intervjueeritavate poolt nimetatavaid sotsiaalseid mõjusid, näiteks: ebasoodsas olukorras olevate inimeste sotsiaalne kaasatus ja kultuuridevahelise vahetuste edendamine (Lyras 2007 ref Integrating sport-for-development theory and praxis 2011: 311). Lisaks, teadlaste kohaselt on spordiga võimalik suurendada harrastajate enesekindlust ja koostööoskust (Kaufman, Wolff 2010).

Ettepanekud: koostada teabetahvlid kolmanda küsimuse ettepanekute juures pakutud sporditeenuste teabetahvlite juurde, kuhu kirjutada teavet sotsiaalsete mõjude kohta, mida võib spordiharrastamisega mõjutada. See info peaks olema koos näidetega reaalsest elust, et inimestele oleks arusaadavam. Info spordiharrastamise kasust sotsiaalsete mõjude näitel oleks inimeste jaoks hea põhjendus spordiharrastamisega alustamiseks või motivatsiooniks spordiharrastamisega jätkamiseks. Panna sama infot valdade kodulehtedele sporditegevuse info juurde.

Hüpotees 1. Valdades puuduvad võimalused teatud spordi- ja kehakultuuriteenuste kättesaamiseks

Hüpotees leidis kinnitust. Kõikides analüüsitavates valdades on vähe kergliiklusteid ning puudub ujula. Intervjuudest selgus lisaks, et Elva vallas lisaks ujulale tuntakse puudust kaasaegsetest sisetingimustest (saalid), Rõngu alevikus on puudu korralik väljõusaal. Tartu vallas Kõrveküla alevikus tuntakse puudust kaasaegsete võimalustega staadionist ja spordihallist. Kambja vallas Ülenurme alevikus on puudu kaasaegne spordihall, kuhu mahuksid kõik spordialad. Kõikides valdades on puudu ka teatud sporditreeningute võimalused, mille tõttu inimesed kasutavad Tartu linna sporditeenuseid. Näiteks, Eesti populaarseimate spordialade seas ei ole Elva, Tartu ega Kambja vallas ujumist ning kulturismi ja fitnessi spordiala.

Hüpotees 2. Sporditeenuste finantseerimine on muutunud halvemaks pärast haldusreformi

Hüpotees leidis osaliselt kinnitust. Ainult Tartu vallas 2019. aasta seisuga ei ole ehitatud uusi spordiobjekte ega renoveeritud vanu. Samuti sporditeenuste finantseerimine ühe elaniku kohta oli Tartu vallas 2018. aastal madalam, võrreldes 2015. aasta endise Tartu valla finantseerimise tasemega. Ülejäänute Tartu valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste suhtes on uues Tartu vallas sporditeenuste finantseerimine muutunud paremaks. Teistes valdades (Elva, Kambja) oli pärast haldusreformi 2018. aastal sporditeenuste finantseerimise tase elaniku kohta kõrgem, võrreldes nende valdadesse

kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste finantseerimisega enne haldusreformi 2015. aastal. Erandiks on uue Elva valda kuuluv endine Konguta vald, kus 2015. aastal oli sporditeenuste kulude aritmeetiline keskmine elaniku kohta kõrgem, kui praeguses Elva vallas 2018. aastal, kuid selle põhjuseks on Konguta vallas 2015. aastal rajatud kõrge maksumusega (195 694 eurot) kergliiklustee (lisa 3). Sporditegevuse kulused oli Konguta vallas aga ainult 513 euro ulatuses.

Hüpotees 3. Mida lähedam Tartu linnale, seda vähem kasutatakse kohalikke spordibaase ja -teenuseid

Hüpotees leidis kinnitust. Uuringust selgus, et Tartu ja Kambja valdade elanikud kasutavad rohkem Tartu linna sporditeenuseid erinevatel põhjustel. Peamised põhjused on: linnas on suurem valikuvõimalus, tingimused on kaasaegsemad ja kvaliteetsemad, inimestel on välja kujunenud linnas lemmikkohad või spordiklubid, töökoht on linnas ning logistiliselt on mugavam viia lapsed treeningutesse linnas ja vanematel teha treeningut kohe pärast tööd. Mitmed intervjuueeritavad on arvanud, et Tartu linnas kasutatakse just selliseid sporditeenuseid, millistest on vallas puudu. Elva vald asub võrreldes Tartu ja Kambja valdadega Tartu linnast kaugemal ning Elva valla elanikud kasutavad rohkem kohalikke spordibaase ja -teenuseid, kui Tartu linna teenuseid.

Hüpotees 4. Inimesed ei tea kõiki kehakultuuri ja spordiharrastamisega kaasnevaid sotsiaalseid mõjusid

Hüpotees leidis kinnitust. Intervjuueeritud inimesed ei tea mitte kõiki kehakultuuri -ja spordiharrastamisega kaasnevaid sotsiaalseid mõjusid, kuid teatakse paljudest põhilistest sotsiaalsetest mõjudest. Käesoleva uuringu alusel selgus, et spordivaldkonna töötajad teavad spordiharrastamisega kaasnevatest positiivsetest sotsiaalsetest mõjudest rohkem, kui tavalised spordiharrastajad. Mainimata jäid sellised sotsiaalsed mõjud, nagu harrastajate enesekindlus, oskus teha koostööd, ebasoodsas olukorras olevate inimeste sotsiaalne kaasatus ja kultuuridevahelise vahetuste edendamine.

KOKKUVÕTE

Kehakultuuri ja spordi toimetel on võimalik saavutada palju positiivseid sotsiaalseid mõjusid üksikisiku jaoks, mis hiljem avaldub terves ühiskonnas. Kehaline aktiivsus on kasulik nii laste, täiskasvanute, kui ka eakate jaoks. Sellepärast õpetatakse inimesi liikuma ja tegelema kehalise aktiivsusega juba imikueast saadik. Kehakultuuri ja sporti soovitatakse kasutada mitmete haiguste ennetamiseks, füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise parendamiseks, enesehinnangu ja enesekindluse tõstmiseks, positiivsete emotsioonide saamiseks. Kogukondadel võivad tänu spordile tekkida ühtekuuluvustunne, uued tutvused ja sõpruskonnad, lugupidamine teiste vastu, koostööoskused ja teised positiivsed sotsiaalsed mõjud.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli kehakultuuri- ja sporditeenuste ning spordiharrastamisega kaasnevate sotsiaalsete mõjude väljaselgitamine Elva, Tartu ja Kambja valdades enne ja pärast haldusreformi. Eesmärgi täitmiseks püstitas töö autor uurimisküsimused ja hüpoteesid.

Uurimisküsimused:

1. Missugused sporditeenused on uuritavates valdades 2019. aasta seisuga?
2. Kuivõrd sporditeenused erinevad ja sarnanevad valdade vahel?
3. Kui teadlikud on inimesed nende vallas kättesaadavatest sporditeenustest?
4. Kuivõrd mõjutab Tartu linn spordi- ja kehakultuuriteenuste tarbimist uuritavates valdades?
5. Kuidas tajuvad inimesed spordiharrastamisega kaasnevaid sotsiaalseid mõjusid?

Hüpoteesid:

1. Valdades puuduvad võimalused teatud spordi- ja kehakultuuriteenuste kättesaamiseks
2. Sporditeenuste finantseerimine on muutunud halvemaks pärast haldusreformi
3. Mida lähedam Tartu linnale, seda vähem kasutatakse kohalikke spordibaase ja -teenuseid
4. Inimesed ei tea kõiki spordiharrastamisega kaasnevaid sotsiaalseid mõjusid.

Uuringu käigus selgusid Elva, Tartu ja Kambja valdades kättesaadavad kehakultuuri- ja sporditeenused 2019. aasta seisuga ja teenuste muutused 2018. aastal, võrreldes 2015. aasta sporditeenustega. Selgus, et Elva vallas on 24 spordiorganisatsiooni, 19 spordiala, kolm spordikooli, 28 treenerikutset ning 54 spordiobjekti. Elva vallas ehitati pärast haldusreformi neli uut spordiobjekti ja üht renoveeriti. Tartu vallas on 20 spordiorganisatsiooni, 18 spordiala, üks spordikool, 34 treenerikutset ning 26 spordiobjekti. Tartu vallas ei ole pärast valdade ühinemist 2019. aasta seisuga ehitatud uusi objekte ega renoveeritud vanu. Kambja vallas on 14 spordiorganisatsiooni, 14 spordiala, kaks spordikooli, 26 treenerikutset ning 27 spordiobjekti. Kambja vallas ehitati pärast haldusreformi kolm uut spordiobjekti ja üht renoveeriti. Sporditeenuste finantseerimist uurides tuli autor järeldusele, et pärast haldusreformi 2018. aastal Elva ja Kambja valdade kohalikud omavalitsused eraldasid sporditeenustele rohkem raha elaniku kohta, võrreldes praeguste ühinenud valdadesse kuuluvate endiste kohalike omavalitsustega 2015. aastal enne haldusreformi. Seevastu Tartu vallas eraldati sporditeenustele 2018. aastal vähem raha elaniku kohta, võrreldes endise Tartu vallaga 2015. aastal. Autor uuris lisaks käesolevas töös analüüsitavate valdade eelolevate aastate sporditaristu eelarveid ja arvutas ligikaudseid summasid, palju raha aastas on plaanis valdadel eraldada sporditeenustele elaniku kohta. Nende arvutuste põhjal jõudis autor järeldusele, et sporditeenuste finantseerimine Elva ja Kambja valdades on muutumas lähiaastatel paremaks, võrreldes 2015. ja 2018. aastatega. Erandina ei lähe Tartu vallas lähiaastate sporditeenuste finantseerimine paremaks, võrreldes endise Tartu valla 2015. aasta sporditeenuste finantseerimisega.

Analüüsi käigus tuli välja, et kõikides analüüsitavates valdades on puudu ujula. Samuti sarnanevad Elva, Tartu ja Kambja vallad sellega, et nendes on puudu Eesti kõige populaarsemate spordialade seast ujumise ning kulturismi ja fitnessi spordialad. Elva vald erineb teistest valdadest keeglisaali, jahilasketiiru, suusahüppemäe ja maastikuvibu harjutusväljaga. Ainult Elva vald pakub treenerite juhendamisel järgnevaid spordialasid: tennis, saalihoki, laskesuusatamine, suusahüpped, kahevõistlus, rahvastepall, sulgpall, sportkeegel ja sportlikud tantsud. Tartu vald erineb teistest valdadest BMX-rajaga, motokrossirajaga, purjespordisadamaga ning väikse lasteaia basseiniga. Tartu vald pakub ainsana järgmisi spordialasid: vibulaskmine, orienteerumine, kepikõnd, mäesuusatamine, maastikusõit, mototrial, ringajasõit, BMX-kross, supermoto, purjetamine, aerulauatamine, male, kabe ja lauatenis. Kambja vald erineb teistest valdadest jõulinnakute suure arvu

poolest. Treenerite juhendamisel pakub Kambja vald järgmisi spordialasid, mida teistes kohalikes omavalitsustes ei pakuta: naistemaadlus, aeroobika ja rühmatreeningud, harrastusvõimlemine, indiaca, rannajalgpall, autokross, autoralli, trekisõit, sportlik kalapüük ja noolemäng.

Intervjuudest selgus, et inimesed on osaliselt teadlikud nende vallas kättesaadavatest sporditeenustest. Spordivaldkonna töötajad teavad rohkem valla sporditeenustest, kui spordiharrastajad. Intervjuude alusel jõudis autor järeldusele, et mõned spordiharrastajad teavad üpris vähe nende valla sporditeenuste kohta. Kui spordiharrastajad tunnevad vähe omas vallas kättesaadavaid sporditeenuseid, siis võib järeldada, et need inimesed, kes ei tegele kehakultuuri ja spordiga, aga kunagi plaanivad alustada, on teadlikud neist sporditeenustest veelgi vähem.

Intervjueeritavate selgituste kohaselt mõjutab Tartu linn oluliselt Tartu ja Kambja valdade kehakultuuri- ja sporditeenuste kasutamist, Elva valla teenuste kasutamist mõjutab vähem. Sellel asjaolul on mitu põhjendust. Tartu ja Kambja valdade intervjueeritavad tõid Tartu linna sporditeenuste eelistamise kohalikele sporditeenustele järgmisi põhjuseid: tingimused on kvaliteetsemad, suur valikuvõimalus, pikkade traditsioonidega klubid, töö asukoht on linnas, sporditeenuste vaheldus. Samuti inimesed Tartu ja Kambja valdadest käivad Tartu linnas kasutamas vallas puuduolevaid sporditeenuseid. Elva valla inimesed ei kasuta nii palju Tartu linna sporditeenuseid, kuna Elva vald asub Tartu linnast kaugemal Tartu ja Kambja valdade suhtes ning Elva vallas on keskuseks Elva linn, kus sporditeenused on heal tasemel. Elva vallast käiakse Tartus harrastamas lisaks ujumisele mõningaid spordialasid, milliseid vallas ei ole või tingimused treenimiseks ei ole sobivad, näiteks: tennis, kergejõustik, triatlon, batuudihüpped, poks ja karate.

Lisaks sporditeenustele uuris autor Elva, Tartu ja Kambja valdade elanike teadlikkust spordiharrastamisega kaasnevate sotsiaalsete mõjude kohta. Nimetatud oli palju erinevaid sotsiaalseid mõjusid: majandusareng, tegutsev ellusuhtumine, eneseteostus, positiivsed emotsioonid, sportlik ja tervislik eluviis, vaimne ja füüsiline tervis, edasipüüdlikkus ja teotahtelisus, ühtekuuluvustunne, head mõtted ja ideed, sotsialiseerumine, lugupidamine teiste vastu, uued tutvused ja sõpruskonnad, viisakus ning inimkonna heaolu. Mitmed sotsiaalsed mõjud jäid siiski nimetamata: kultuuridevahelise vahetuste edendamine, ebasoodsas olukorras olevate inimeste sotsiaalne kaasatus, oskus teha koostööd, enesekindlus. Intervjuude alusel selgus, et spordivaldkonna töötajad on rohkem teadlikud

spordiharrastamisega kaasnevatest positiivsetest sotsiaalsetest mõjudest, kui spordiharrastajad. Kui spordiharrastajad tunnevad vähe spordiga kaasnevaid positiivseid sotsiaalseid mõjusid, siis võib järeldada, et need inimesed, kes ei tegele kehakultuuri ja spordiga, aga kunagi plaanivad alustada, on teadlikud nendest mõjudest, järelikult ka spordiharrastamise kasust veelgi vähem.

Uuringu tulemusena kolm neljast hüpoteesi leidsid kinnitust ja üks hüpotees leidis kinnitust osaliselt. Esimene hüpotees leidis kinnitust, kuna kõikides uuritavates valdades puuduvad teatud võimalused spordi- ja kehakultuuriteenuste kättesaamiseks. Teine hüpotees leidis osaliselt kinnitust, sest ainult Tartu vallas sporditeenuste finantseerimine on muutunud halvemaks pärast haldusreformi. Elva ja Kambja vallas sporditeenuste finantseerimine elaniku kohta on muutunud paremaks. Kolmas hüpotees leidis kinnitust, sest kaugus Tartu linnast omab tähtsat rolli. Elva vald asub Tartu linnast kaugemal, võrreldes Tartu ja Kambja valdadega ning Elva vallaelanikud kasutavad vähem Tartu linna sporditeenuseid, kui Tartu ja Kambja vallaelanikud. Viimane hüpotees leidis kinnitust, kuna intervjuudest selgus, et inimesed ei tunne kõiki võimalikke kehakultuuri -ja spordiharrastamisega kaasnevaid sotsiaalseid mõjusid.

Autoripoolsed ettepanekud Elva, Tartu ja Kambja valdade kohalikele omavalitsustele on:

- viia läbi valla elanike seas küsimustikke rahulolu väljaselgitamiseks vallas kättesaadavate sporditeenuste kohta. Seda võiks teha nii spordiobjektide, kui ka soovitud sporditreeningute kohta. Võimalik, et paljudel vallaelanikel on huvi mõne spordiala või spordiobjekti vastu, mida vallas ei pakuta ning seepärast käiakse sportimas naabervaldades või ei tegeleta spordiga üldse;
- kaalutleda vallas puuduvate sporditeenuste võimaldamist, et vallarahvas hakkaks kasutama rohkem oma valla territooriumil olevaid sporditeenuseid;
- koostada teabetahvlid valla territooriumil olevate sporditeenuste kohta ja panna need igasse valla piirkonda nähtavale kohale nii, et see info jõuaks igasse piirkonda ja võimalikult paljude inimesteni. Teabetahvil peaks olema vajalik info, kus saab nendest sporditeenustest uurida lähemalt. Samuti teabetahvil peaks olema põhjendatud, miks on oluline tegeleda kehakultuuri ja spordiga;
- koostada teabetahvlid sporditeenuste teabetahvlite juurde, kuhu kirjutada teavet sotsiaalsete mõjude kohta, mida võib mõjutada spordiharrastamisega. See info peaks olema koos näidetega reaalsest elust, et inimestele oleks arusaadavam. Info

spordiharrastamise kasust sotsiaalsete mõjude näitel oleks inimeste jaoks hea põhjendus spordiharrastamisega alustamiseks või motivatsiooniks spordiga jätkamiseks;

- teha valdade kodulehed korda. Panna valdade kodulehtedele sporditegevuse info juurde teavet positiivsete sotsiaalsete mõjude kohta, mida võib kehakultuuri -ja spordiharrastamisega mõjutada.

Kehakultuur ja sport on tähtsad paljude sotsiaalsete mõjude saavutamisel üksikisiku, kogukondade, kui ka terve ühiskonna jaoks, seega kohalikel omavalitsustel on oluline roll kohalike sporditeenuste arendamisel ja toetamisel. Käesolevat magistritööd võib rakendada ka teiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste ja sotsiaalsete mõjude väljaselgitamiseks ning sporditeenuste parendamise ja sportliku eluviisi propageerimise arengumeetmete väljatöötamiseks.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **A1-C4.** (2020). Elva, Tartu ja Kambja valdade spordivaldkonna töötajate ja spordiharrastajate arvamused nende valla sporditeenuste ja spordiharrastamisega kaasnevate sotsiaalsete mõjude kohta. Fookusgrupi intervjuu. E-posti salvestis. Tartu. 20.04.2020.
2. **Adair, D., Schulenkorf, N.** (2013). Global sport-for-development: Critical perspectives. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 280 p.
3. **André, K., Pache, A.-C.** (2016). From Caring Entrepreneur to Caring Enterprise Addressing the Ethical Challenges of Scaling up Social Enterprises. - *Journal of Business Ethics*. Vol. 133, No. 4, pp. 659-675.
4. Avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendi (üldeeskirja) lisades 1 kuni 5 esitatud kontoplaani kasutusjuhend. (2019). Koostaja: Riigi Tugiteenuste Keskus. https://www.rtk.ee/sites/default/files/yldeeskirja_kontoplaani_kasutusjuhendus.pdf (12.05.2020).
5. **Biddle, S. J. H., Ciaccioni, S., Thomas, G., Vergeer, I.** (2019). Physical activity and mental health in children and adolescents: An updated review of reviews and an analysis of causality. - *Psychology of Sport and Exercise*. Vol. 42, pp. 146-155.
6. **Chapin, Tim.** (2002). Identifying the Real Costs and Benefits of Sports Facilities. Lincoln Institute of Land Policy Working Paper. Department of Urban and Regional Planning, Florida State University. FL. 28 p. https://www.lincolninst.edu/sites/default/files/pubfiles/671_chapin-web.pdf (09.04.2020).
7. **Chen, C., Vanclay, F., Zhang, Y.** (2019). The social impacts of a stop-start transnational university campus: How the impact history and changing plans of projects affect local communities. - *Environmental Impact Assessment Review*. Vol. 77, pp. 105-113.
8. **Chomitz, V. R., Slining, M. M., McGowan, R. J., Mitchell, S. E., Dawson, G. F., Hacker, K. A.** (2009). Is there a relationship between physical fitness and academic achievement? Positive results from public school children in the northeastern United States. - *Journal of School Health*. Vol. 79, No. 1, pp. 30-37.
9. **Coalter, F.** (2007). Sports clubs, social capital and social regeneration: Ill defined interventions with hard to follow outcomes. - *Sport in Society*. Vol. 10, No. 4, pp. 537–559.
10. **Creswell, J. W.** (2009). Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. 3rd ed. Los Angeles, CA: SAGE Publications, Inc. 251 p.

11. **Darnell, S. C., Field, R., Kidd, B.** (2019). The History and Politics of Sport-for-Development: Activists, Ideologues and Reformers. London: Palgrave Macmillan. 340 p.
12. **Dees, J. G., Anderson, B. B., Wei-Skillern, J.** (2004). Scaling Social Impact: Strategies for Spreading Social Innovations. - *Stanford Social Innovation Review*. Vol. 1, No. 4, pp. 24-32.
13. Eesti Statistika andmebaas. Metoodika. (andmed uuendatud: 19.03.2019). [veebileht] http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_koosseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_koosseis/RV_021.htm (13.04.2020).
14. Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus. (vastu võetud 22.02.1995, muudetud, täiendatud, viimati jõustunud 26.04.2006). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/1011706> (13.05.2020).
15. **Eime, R. M., Harvey, J. T., Brown, W. J., Payne, W. R.** (2010). Does sports club participation contribute to health-related quality of life? - *Medicine and Science in Sports and Exercise*. Vol. 42, No. 5, pp. 1022-1028.
16. **Eime, R. M., Harvey, J. T., Sawyer, N. A., Craike, M. J., Symons, C. M., Polman, R. C. J., Payne, W. R.** (2013). Understanding the Contexts of Adolescent Female Participation in Sport and Physical Activity. - *Research Quarterly for Exercise and Sport*. Vol. 84, No. 2, pp. 157-166.
17. Elva linna 2015. aasta konsolideerimisgrupi majandusaasta aruanne. (2016). Elva linn: Elva Linnavalitsus. 67 lk. https://www.riigiteataja.ee/akt/4060/1201/7009/Elva_aruanne.pdf (22.03.2020).
18. Elva linna, Konguta valla, Palupera valla, Puhja valla, Rannu valla, Rõngu valla ühinemisleping. (2016). Hellenurme küla: Palupera Vallavolikogu. 9 lk. <https://www.riigiteataja.ee/akt/4221/2201/6084/yhinemisleping.pdf> (06.04.2020).
19. Elva vald. Statistika. [veebileht] <https://www.elva.ee/uldinfo> (14.04.2020).
20. Elva vald. Traditsioonilised sündmused Elva vallas. [veebileht] <https://www.elva.ee/traditsioonid> (14.04.2020).
21. Elva valla 2018. aasta konsolideerimisgrupi majandusaasta aruanne. (2019). Elva linn: Elva Vallavalitsus. 73 lk. https://www.elva.ee/documents/17608326/17943793/Aastaruanne+2018_1.pdf/54b21681-452a-4248-af8f-5aa80fdd339b (22.03.2020).
22. Elva valla arengukava 2019-2025 ja eelarvestrateegia 2019-2022. (2018). Elva linn: Elva Vallavolikogu. 77 lk. <https://www.riigiteataja.ee/akt/4101/0201/8001/Arengukava.pdf> (06.04.2020).
23. **Franco, E. A., Coterón, J. L., Gómez, V., Brito, J., Martínez, H. A. G.** (2017). Influencia de la motivación y del flow disposicional sobre la intención de realizar actividad

- físico-deportiva en adolescentes de cuatro países. - *Retos: nuevas tendencias en educación física, deporte y recreación*. Vol. 31, pp. 46-51.
24. **Gebel, K., Ding, D., Chey, T., Stamatakis, E., Brown, W. J., Bauman, A. E.** (2015). Effect of Moderate to Vigorous Physical Activity on All-Cause Mortality in Middle-aged and Older Australians. - *JAMA Internal Medicine*. Vol. 175, No. 6, pp. 970-977.
 25. **Grgic, J., Dumuid, D., Bengoechea, E. G., Shrestha, N., Bauman, A., Olds, T., Pedisic, Z.** (2018). Health outcomes associated with reallocations of time between sleep, sedentary behaviour, and physical activity: a systematic scoping review of isotemporal substitution studies. - *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. Vol. 15, No. 69, pp. 1-68.
 26. **Grieve, J., Sherry, E.** (2012). Community benefits of major sport facilities: The Darebin International Sports Centre. - *Sport Management Review*. Vol. 15, No. 2, pp. 218-229.
 27. Haldusreformi seadus. (vastu võetud 07.06.2016, viimati jõustunud 01.07.2016). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/121062016001> (13.05.2020).
 28. Harrastajate arv. – *Eesti Spordiregister*. [veebileht] https://www.spordiregister.ee/et/statistika?module=har&submit=query&aasta=0&aram=org&maakond_id=&kov_id (17.04.2020).
 29. **Janssen, I., LeBlanc, A. G.** (2010). Systematic review of the health benefits of physical activity and fitness in school-aged children and youth. - *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. Vol. 7, No. 40, pp. 1-16.
 30. **Jiménez-Naranjo, H. V., Coca-Pérez, J. L., Gutiérrez-Fernández, M., Sánchez-Escobedo, M. C.** (2016). Cost–benefit analysis of sport events: The case of World Paddle Tour. - *European Research on Management and Business Economics*. Vol. 22, No. 3, pp. 131-138.
 31. Kambja Sport. [veebileht] <http://www.kambjasport.ee/> (14.04.2020).
 32. Kambja vald. Tutvustus ja asukoht. [veebileht] <https://www.kambja.ee/tutvustus-ja-asukoht> (13.04.2020).
 33. Kambja valla arengukava ja eelarvestrateegia 2019-2022. (2018). Ülenurme alevik: Kambja Vallavolikogu. 76 lk. <https://www.riigiteataja.ee/akt/4231/0201/8004/arengukava.pdf> (05.04.2020).
 34. Kambja valla konsolideerimisgrupi 2015. aasta majandusaasta aruanne. (2016). Kambja alevik: Kambja Vallavalitsus. 42 lk. <https://www.kambja.ee/documents/14614280/14953450/Kambja+valla+konsolideerimisgrupi+2015+majandusaasta+aruanne.pdf/> (21.03.2020).
 35. Kambja valla konsolideerimisgrupi 2018. aasta majandusaasta aruanne. (2019). Ülenurme alevik: Kambja Vallavalitsus. 40 lk.

- <https://atp.amphora.ee/kambjavv2017/index.aspx?itm=141683&af=154515> (21.03.2020).
36. **Kaufman, P., Wolff, E. A.** (2010). Playing and protesting: Sport as a vehicle for social change. - *Journal of Sport and Social Issues*. Vol. 34, No. 2, pp. 154–175.
 37. Kehakultuur. - *EKI mitmekeelne terminibaas. Eesti Keele Instituut, Eesterm.* (1996). (viimati uuendatud 06.04.2020). [veebileht] <http://termin.eki.ee/esterm/concept.php?id=3248&term=fitness> (05.04.2020).
 38. Kehakultuur. - *Vaba entsüklopeedia, Vikipeedia.* (2002). (viimati uuendatud 19.03.2019). [veebileht] <https://et.wikipedia.org/wiki/Kehakultuur> (05.04.2020)
 39. Kehaline kasvatus. - *Vaba entsüklopeedia, Vikipeedia.* (2002). (viimati uuendatud 30.08.2015). [veebileht] https://et.wikipedia.org/wiki/Kehaline_kasvatus (05.04.2020)
 40. **Kempermann, G.** (2008). The neurogenic reserve hypothesis: what is adult hippocampal neurogenesis good for? - *Trends in Neurosciences*. Vol. 31, No. 4, pp. 163-169.
 41. **Kirkham-King, M., Brusseau, T. A., Hannon, J. C., Castelli, D. M., Hilton, K., Burns, R. D.** (2017). Elementary physical education: A focus on fitness activities and smaller class sizes are associated with higher levels of physical activity. - *Preventive Medicine Reports*. Vol. 8, pp. 135-139.
 42. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. (vastu võetud 02.06.1993, muudetud, täiendatud, viimati jõustunud 01.07.2010). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/13312632> (13.04.2020).
 43. Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus. (vastu võetud 16.09.2010, muudetud, täiendatud, viimati jõustunud 01.01.2013). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122012004> (12.05.2020).
 44. Konguta valla 2015. aasta majandusaasta aruanne. (2016). Annikoru küla: Konguta Vallavalitsus. 35 lk. https://www.riigiteataja.ee/akt/4211/2201/6049/Konguta_majandusaasta_aruanne_2015.pdf (22.03.2020).
 45. Laeva valla 2015. aasta majandusaasta aruanne. (2016). Laeva küla: Laeva Vallavalitsus. 30 lk. <https://laevavv.kovtp.ee/documents/1433530/4339326/Laeva+valla+2015+a.+majandusaasta+aruanne+.bdoc/> (20.03.2020).
 46. **Lagerspetz, M.** (2017). Ühiskonna uurimise meetodid. Sissejuhatus ja väljajuhatus. Tallinn: TLÜ Kirjastus. 328 lk.
 47. **Latané, B.** (1981). The Psychology of Social Impact. - *American Psychologist*. Vol. 36, No. 4, pp. 343-356.
 48. **Lee, I.-M., Shiroma, E. J., Lobelo, F., Puska, P., Blair, S. N., Katzmarzyk, P. T.** (2012). Effect of physical inactivity on major non-communicable diseases worldwide: an

- analysis of burden of disease and life expectancy. - *Lancet*. Vol. 380, No. 9838, pp. 219-229.
49. **Lõhmus, M., Sootla, G., Noorkõiv, R., Kattai, K., Lõõnik, J.** (2016). Kohaliku omavalituse üksuste ühinemise käsiraamat. 74 lk.
 50. **Lyras, A., Welty Peachey, J.** (2011). Integrating sport-for-development theory and praxis. - *Sport Management Review*. Vol. 14, No. 14, pp. 311-326.
 51. ***Lyras, Alex.** (2007). Characteristics and psycho-social impacts of an inter-ethnic educational sport initiative on Greek and Turkish Cypriot youth. Unpublished PhD Dissertation. University of Connecticut. Storrs, CT, viidatud: Integrating sport-for-development theory and praxis. (2011). - *Sport Management Review*. Vol. 14, No. 14, pp. 311-326, lk 311, 314 vahendusel.
 52. **Mancini, L., Sala, S.** (2018). Social impact assessment in the mining sector: Review and comparison of indicators frameworks. - *Resources Policy*. Vol. 57, pp. 98-111.
 53. Marathon100. Kambja suusasõit. [veebileht]
<https://www.marathon100.com/kalender/eesti/yritus/kambja-suusasoit-2019-15-km>
 (14.04.2020).
 54. **Milanović, Z., Pantelić, S., Trajković, N., Sporiš, G., Kostić, R., James, N.** (2013). Age-related decrease in physical activity and functional fitness among elderly men and women. - *Clinical Interventions in Aging*. Vol. 8, pp. 549-556.
 55. **Mills, K., Dudley, D., Collins, N. J.** (2019). Do the benefits of participation in sport and exercise outweigh the negatives? An academic review. - *Best Practice & Research: Clinical Rheumatology*. Vol. 33, No. 1, pp. 172-187.
 56. Mõju hindamise metoodika. (2012). Koostaja: Justiitsministeerium ja Riigikantselei.
https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/mojude_hindamise_metoodika.pdf (12.04.2020).
 57. Organisatsioonide nimekiri. – *Eesti spordiregister*. [veebileht]
https://www.spordiregister.ee/et/organisatsioon/list?submit=query&order=nimi.asc&nimi=&pk_id=14!206&spordiala_id=0&esrliik%5BEOK%5D=on&esrliik%5BKL%5D=on&esrliik%5BSAL%5D=on&esrliik%5BRL%5D=on&esrliik%5BSY%5D=on&esrliik%5BSK%5D=on (15.04.2020).
 58. Palupera valla 2015. aasta konsolideeritud majandusaasta aruanne. (2016). Hellenurme küla: Palupera Vallavalitsus. 33 lk.
<https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4060/1201/7009/Palupera.pdf> (22.03.2020).
 59. Piirissaare valla 2014. aasta majandusaasta aruanne. (2015). Tooni küla: Piirissaare Vallavalitsus. 36 lk.
[https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4130/6201/5009/Aasta%20ar%202014%20\(L\).pdf](https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4130/6201/5009/Aasta%20ar%202014%20(L).pdf)
 (20.03.2020).

60. Puhja valla 2015. aasta majandusaasta aruanne. (2016). Puhja alevik: Puhja Vallavalitsus. 39lk.
[https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4211/2201/6049/Puhja_VV_75021600_AA_2015_1%20\(1\).pdf](https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4211/2201/6049/Puhja_VV_75021600_AA_2015_1%20(1).pdf) (22.03.2020).
61. Rahandusministeerium. Haldusreform. [veebileht]
<https://www.rahandusministeerium.ee/et/kov/haldusreform> (13.05.2020).
62. Rahvatervise seadus. (vastu võetud 14.06.1995, muudetud, täiendatud, viimati jõustunud 01.01.2012). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/115032011017> (13.04.2020).
63. **Rannamägi, Bernd.** (2019). Ühinenud kohalike omavalitsuste avalike teenuste kvaliteet Pärnu linnas ja osavaldades. Magistritöö. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. Tartu. 85 lk.
64. Rannu valla 2015. aasta konsolideerimisgrupi majandusaasta aruanne. (2016). Rannu alevik: Rannu Vallavalitsus. 29 lk.
https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4060/1201/7009/Rannu_aruanne.pdf (22.03.2020).
65. **Reiner-Henrich, M., Niermann, C., Jekauc, D., Woll, A.** (2013). Long-term health benefits of physical activity - A systematic review of longitudinal studies. - *BMC Public Health*. Vol. 13, No. 813, pp. 1-9.
66. RV0240: Rahvastik soo, vanuse ja 2017. aasta haldureformi järgse elukoha järgi, 1. jaanuar. (andmed uuendatud: 09.05.2019). – *Eesti Statistika andmebaas*. <http://pub.stat.ee/> (13.04.2020).
67. RV0282: Rahvastik soo, vanuserühma ja haldusüksuse või asustusüksuse liigi järgi, 1. jaanuar. (andmed uuendatud: 04.05.2017). – *Eesti Statistika andmebaas*. <http://pub.stat.ee/> (13.04.2020).
68. Rõngu valla 2015. aasta konsolideerimisgrupi majandusaasta aruanne. (2016). Rõngu alevik: Rõngu Vallavalitsus. 34 lk.
[https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4211/2201/6049/2015_Rongu_VV_Konsolideeritud_A_Arunne_2015%20\(1\).pdf](https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4211/2201/6049/2015_Rongu_VV_Konsolideeritud_A_Arunne_2015%20(1).pdf) (22.03.2020).
69. **Sallis, J. F., McKenzie, T. L., Beets, M. W., Beighle, A., Erwin, H., Lee, S.** (2012). Physical education's role in public health: steps forward and backward over 20 years and HOPE for the future. - *Research Quarterly for Exercise and Sport*. Vol. 83, No. 2, pp. 125-135.
70. **Schulenkorf, N., Siefken, K.** (2019). Managing sport-for-development and healthy lifestyles: The sport-for-health model. - *Sport Management Review*. Vol. 22, No.1, pp. 96-107.
71. **Smyth, E., Vanclay, F.** (2017). The Social Framework for Projects: a conceptual but practical model to assist in assessing, planning and managing the social impacts of projects. - *Impact Assessment and Project Appraisal*. Vol. 35, No. 1, pp. 65-80.

72. Social Impact Assessment: Guidance for Assessing and Managing the Social Impacts of Projects. (2015). Fargo: International Association for Impact Assessment. 107 p.
https://www.iaia.org/uploads/pdf/SIA_Guidance_Document_IAIA.pdf (08.04.2020).
73. Spaaij, R., Schlenker, N. (2014). Cultivating safe space: Lessons for sport-for-development projects and events. - *Journal of Sport Management*. Vol. 28, No. 6, pp. 633–645.
74. Spordiobjektide nimekiri. – *Eesti spordiregister*. [veebileht] https://www.spordiregister.ee/et/ehitis/list?pk_id=14%21206 (15.04.2020).
75. Spordiseadus. (vastu võetud 06.04.2005, muudetud, täiendatud, viimati jõustunud 15.03.2019). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019158> (13.04.2020).
76. Spordivabatahtlike Liikumine Eestis – SCULT. EVIKO Rammumeeste sari 2018 IV etapp. [veebileht] <https://www.scult.com/estonia/event/412> (14.04.2020).
77. Strengthening Canada: The Socio-Economic Benefits of Sport Participation in Canada. (2005). Ottawa: The Conference Board of Canada. 60p.
<https://www.conferenceboard.ca/temp/1da73147-59c7-49b6-bae8-ce761c0d91e3/035-06%20Sports%20Participation%20RPT.pdf> (08.04.2020).
78. Suopajarvi, L., Kantola, A. (2020). The social impact management plan as a tool for local planning: Case study: Mining in Northern Finland. - *Land Use Policy*. Vol. 93, pp. 1-8.
79. Tabivere valla 2015. aasta majandusaasta aruanne. (2016). Tabivere alevik: Tabivere Vallavalitsus. 31 lk.
<https://tabivere.kovtp.ee/documents/1122589/10464637/Tabivere+valla+2015.+aasta+majandusaasta+aruanne.pdf/> (20.03.2020).
80. Tartu vald. Tutvustus ja asukoht. [veebileht] <https://tartuvald.ee/tutvustus-ja-asukoht> (13.04.2020).
81. Tartu valla 2015. aasta konsolideerimisgrupi majandusaasta aruanne. (2016). Kõrveküla alevik: Tartu Vallavalitsus. 52 lk.
https://www.riigiteataja.ee/akt/4030/1201/7028/Tartu_valla_konsolideerimisgrupi_majandusaasta_aruanne_2015.pdf (20.03.2020).
82. Tartu valla 2018. aasta konsolideeritud majandusaasta aruanne. (2019). Kõrveküla alevik: Tartu Vallavalitsus. 54 lk.
https://tartuvald.ee/documents/18024737/22248813/Tartu+Vallavalitsuse+konsolideeritud+majandusaasta+aruanne+2018_0.pdf (20.03.2020).
83. Tartu valla arengukava 2018-2030. (2019). Kõrveküla alevik: Tartu Vallavolikogu. 46 lk.
https://www.riigiteataja.ee/akt/4031/0201/9003/TartuVVK_26092019_m21_lisa.pdf (03.04.2020).
84. Tartu valla arengukava 2018-2030. Lisa 1. Valla üldisloomustus. (2019). Kõrveküla alevik: Tartu Vallavolikogu. 5 lk.
https://www.riigiteataja.ee/akt/4031/0201/9003/TartuVVK_26092019_m21_lisa1.pdf (03.04.2020).

85. Tartumaa (va Tartu linn). – *Eesti spordiregister*. [veebileht] https://www.spordiregister.ee/et/piirkond/14!206/tartumaa_va_tartu_linn (15.04.2020).
86. Usán, P. S., Salavera, C., Abad, J. J. M., Lorente, V. M. (2018). Orientación motivacional y percepción de promoción del bienestar en profesorado de Educación Física hacia sus alumnos. - *Retos: nuevas tendencias en educación física, deporte y recreación*. Vol. 33, pp. 46-49.
87. Vald. - *EKI ühendsõnastik 2020. Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb 2020*. (2020). [veebileht] <https://sonaveeb.eki.ee/search/est-est/detail/vald/1> (09.04.2020).
88. Valner, S. (2018). Haldusreform 2017: artiklikogumik: otsused, taustad, elluviimine. Eesti. Tallinn: Menu Meedia. 655 lk.
89. Van Hecke, L., Loyen, A., Verloigne, M., van der Ploeg, H. P., Lakerveld, J., Brug, J., De Bourdeaudhuij, I., Ekelund, U., Donnelly, A., Hendriksen, I., Deforche, B. (2016). Variation in population levels of physical activity in European children and adolescents according to cross-European studies: a systematic literature review within DEDIPAC. - *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. Vol. 13, No. 70, pp. 1-22.
90. Vancley, F. (2003). International Principles For Social Impact Assessment. - *Impact Assessment and Project Appraisal*. Vol. 21, No. 1, pp. 5-12.
91. Verburch, L., Königs, M., Scherder, E. J., Oosterlaan, J. (2014). Physical exercise and executive functions in preadolescent children, adolescents and young adults: a meta-analysis. - *British Journal of Sports Medicine*. Vol. 48, No. 12, pp. 973-979.
92. Võimalus. - *Eesti keele seletav sõnaraamat. Eesti Keele Instituut, EKSS*. (2009). [veebileht] <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=v%C3%B5imalus> (12.04.2020).
93. Wilken, J. P., Bugarszki, Z., Saia, K., Hanga, K., Narusson, D., Medar, M. (2015). Kogukonnaga seotud mõisted ja kogukonnas osalemist toetavad teenused Eestis. *Sotsiaaltöö: sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika erialaajakiri*. Nr 2, lk 7-12.
94. World Health Organization - WHO. (2018). Physical activity. [on-line] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity> (13.04.2020).
95. Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikool. 212 lk.
96. Ülenurme valla 2015. aasta konsolideerimisgrupi majandusaasta aruanne. (2016). Ülenurme alevik: Ülenurme Vallavalitsus. 39 lk. <https://atp.amphora.ee/ylenurme/index.aspx?itm=67281&af=102104> (21.03.2020).
97. Yin, R. K. (2009). Case Study Research: Design and Methods. 4th ed. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. 219 p.
98. Yin, R. K. (2011). Qualitative Research from Start to Finish. New York: The Guilford Press. 348 p.

LISAD

Lisa 1. Elva, Tartu ja Kambja valdade spordivaldkonna töötajate ja spordiharrastajate seas läbi viidud intervjuu skeem

Käesoleva intervjuu eesmärk on välja selgitada kohalike elanike teadlikkust vallas olevate sporditeenuste kohta, kehakultuuri -ja spordiharrastamisega kaasnevatest sotsiaalsetest mõjudest ning arvamust, kas Tartu linna lähedus takistab valla elanikke kasutamast kohalike sporditeenuseid lähtudes valla spordivaldkonna töötajate ja vallas elavate spordiharrastajate hoiakutest ja arusaamadest. Intervjuu käigus saadud andmeid kasutatakse magistritöös „Kehakultuuri- ja sporditeenused ühinenud Elva, Tartu ja Kambja valdades 2015 ja 2018 aastate võrdluses ja spordiharrastamisega kaasnevad sotsiaalsed mõjud“. Palun vastata intervjuu küsimustele võimalikult põhjalikult. Intervjuu on anonüümne, vastajate nimesid ei avalikustata. Palun saata intervjuu vastused e-postile heinar@tuk.ee ning e-kirja teemaks panna rühma numbri, mis on iga intervjuueeritava jaoks individuaalne. Teie rühma number on ...

Ette tänades koostöö eest!

Sissejuhatus	
1. Palun rääkige enda kohta.	Mitu aastat olete harrastanud sporti või töötanud spordivaldkonnas?
Põhiküsimus	Abistavad küsimused
Vallarahva teadlikkus omas vallas olevatest kehakultuuri- ja sporditeenustest	
2. Missuguseid Teie valla territooriumil olevatest teenustest kehakultuuri ja spordi harrastamiseks Te teate?	Märksõnad: spordiobjektid (sh kergliiklusteed, terviserajad, avatud spordi- või mänguväljakud jne.), treeningud/spordialad
3. Milliseid sporditeenuseid ise kasutate?	Palun põhjendage, miks kasutate just neid teenuseid
4. Mis sporditeenused on Teie arvates enim kasutatavad Teie koduvallas?	Mis spordiobjekte kasutatakse või mis spordiala harrastatakse vallas Teie arvates kõige rohkem?
5. Millistest sporditeenustest on Teie koduvallas Teie arvates puudu?	Märksõnad: spordiobjektid, treeningud/spordialad

Lisa 1 järg

Põhiküsimus	Abistavad küsimused
Vallarahva teadlikkus omas vallas olevatest kehakultuuri- ja sporditeenustest	
6. Kuidas Teie arvates on Teie vallas olevad sporditeenused muutunud pärast 2017. aastal toimunud haldusreformi ehk valdade ühinemist?	Märksõnad: spordiobjektid, investeeringud sporditaristusse, sporditeenuste finantseerimine, sportliku eluviisi propageerimine
Tartu linna kui tõmbekeskuse mõju kohalike sporditeenuste kasutamisele	
7. Kuidas Teie arvates mõjutab Tartu linna lähedus Teie valla sporditeenuste kasutamist?	Kui palju valla elanikke kasutavad Tartu linna sporditeenuseid? Mis põhjustel Teie arvates valla inimesed eelistavad Tartu linna sporditeenuseid kohalikele sporditeenustele?
8. Kas ise kasutate mõnda Tartu linnas olevat sporditeenust? Kui kasutate, siis palun põhjendage, mis põhjusel eelistate seda teenust Teie koduvalla sporditeenustele	
Kehakultuuri -ja spordiharrastamisega kaasnevad sotsiaalsed mõjud	
9. Kuidas Te arvate, milliseid positiivseid sotsiaalseid mõjusid võib sport ja kehakultuur avaldada valla inimestele ja kogukondadele?	Märksõnad: rahvatervis, isiklikud muutused ja areng, sotsialiseerumine, harrastajate enesekindlus, ühtekuuluvus ja lugupidamine teiste vastu, piirkonna ja riigi majanduse areng. Palun põhjendage. Võite lisada omapoolseid tähelepanekuid ja arusaamu
10. Kas ise tunnete, et sport on avaldanud Teie elule ja Teie koduvalla kogukonnale mingeid sotsiaalseid mõjusid?	Kuidas Te tunnete, milliseid sotsiaalseid mõjusid on sport avaldanud Teie elu ja valla elanikele? Palun põhjendage
Kas soovite käesoleva teema raames veel midagi lisada?	

Lisa 2. Elva valla spordiobjektid 2019. aasta seisuga

	Elva linn	Konguta piirkond	Palupera piirkond	Puhja piirkond	Rannu piirkond	Rõngu piirkond
1	Elva Arhimäe Miniarena	Annikoru jalgpalliväljak	Hellenurme küla võrkpalliväljak	Puhja Kooli spordisaalid	Rannu jõulinnak	Aakre Lasteaed-Algkooli spordiväljak
2	Elva Gümnaasiumi jõusaal	Annikoru jõulinnak	Hellenurme spordiväljak	Puhja Kooli staadion ja palliväljakud	Rannu Kooli spordisaalid	Aakre Lasteaed-Algkooli võimla
3	Elva Gümnaasiumi judosaal	Annikoru multi-funktsionaalne palliväljak	Palupera Põhikooli miniarena	Ulila Keskuse jõusaal	Rannu Kooli staadion	Rõngu Kesk-kooli multi-funktsionaalne palliväljak
4	Elva Gümnaasiumi kunstmuru-väljak	Annikoru Männiku discgolfi park	Palupera Põhikooli staadion ja korvpalliplats	Uula Huvikeskuse jõulinnak	Rannu mõisapargi palliväljakud	Rõngu Keskkooli spordisaalid
5	Elva Gümnaasiumi Tartu mnt õppehoone spordisaal	Annikoru Männiku liikumisrajad		Uula Huvikeskuse spordisaalid	Rannu mõisapargi rularamp	Rõngu Keskkooli staadion ja rannavõrkpalli-väljak
6	Elva Gümnaasiumi võimla	Annikoru rannavõrkpalli-väljak			Rannu Rahvamaja aeroobika-saal	Rõngu Keskkooli tervisespordi-rada
7	Elva korv-palliväljak	Annikoru tänava-korvpalliväljakud			Väike-Rakke palliplatsid	Rõngu noorte skatepark
8	Elva linna staadion	Konguta Kooli spordihoone			EMÜ Põllu-majandus- ja keskkonna-instituudi Limnoloogia keskuse rannavõrk-palliplats	Tartumaa Tervisespordi-keskus
9	Elva Skatepark					Tartumaa Tervisespordi-keskuse jahilasketiir
10	Elva Spordipark					Tartumaa Tervisespordi-keskuse lasketiirud
11	Elva Sportland Prodigy discgolfi park					Tartumaa Tervisespordi-keskuse maastikuvibu harjutusväljak

Lisa 2 järg

	Elva linn	Konguta piirkond	Palupera piirkond	Puhja piirkond	Rannu piirkond	Rõngu piirkond
12	Elva suusahüppemägi					Tartumaa Tervisespordikeskuse spordiväljakud
13	Elva tenniseväljak					Valguta Lasteaed-Algkooli saal
14	Elva-Peedu kergliiklustee					
15	TÜASK rattabaas					
16	Elva Keegel ja Resto keeglisaal					

Allikas: autori koostatud (Spordiobjektide nimekiri 2020) andmete alusel

Lisa 3. Elva valla kohaliku omavalitsuse ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud

1. Elva linna 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Arvestatud töötasude kogusumma majandusaastal - Spordirajatised	325
Muu mittesihotstarbeline finantseerimine - Spordiklubidele - Elva Spordiliit MTÜ - Spordiklubi Altia - Jalgpalliklubi FC Elva - Muu	113 100 47 234 16 984 13 547 35 335
Sihifinantseerimine tegevuskuludeks - Spordiüritusteks	12 768
Jõusaali parendamine	22 193
Tribüünid linnastaadionile (kaasav eelarve)	9 997
Suusahüppemäe remont	3 226
Lõpetamata tööd ja ettemaksed - Käo tee kergliiklustee projekt	7 780
Sporditeenuste kulud kokku	169 389

Allikas: autori koostatud (Elva linna 2015. aasta... 2016) andmete alusel

2. Endise Konguta valla 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Ülevallalised spordiüritused, huviringid	513
Kergliiklustee Annikorus	195 694
Sporditeenuste kulud kokku	196 207

Allikas: autori koostatud (Konguta valla 2015. aasta... 2016) andmete alusel

3. Endise Palupera valla 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Ülevallalised spordiüritused, huviringid	7 935
Sporditeenuste kulud kokku	7 935

Allikas: autori koostatud (Palupera valla 2015. aasta... 2016) andmete alusel

Lisa 3 järg

4. Endise Puhja valla 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Antud toetused spordiklubidele	
- Puhja Strohh MTÜ tegevustoetus koostööks jõusaali sisustamisel	2 000
- Puhja Sulgpall MTÜ	1 400
Projektid	8 139
- Puhja Güm. staadioni projekt	900
- Puhja Güm. staadioni eskiisprojekt	1 000
- Puhja Güm. staadioni projekteerimine	5 000
- Puhja Güm. staadioni kütte ja vent. Project	639
- Puhja lasteaia mänguväljaku projekt	600
Sporditeenuste kulud kokku	11 539

Allikas: autori koostatud (Puhja valla 2015. aasta... 2016) andmete alusel

5. Endise Rannu valla 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Toetused spordikoolidele ja seltsidele	5 000
Muu	4 000
Mänguväljak Rannu alevikus	7 000
Sporditeenuste kulud kokku	16 000

Allikas: autori koostatud (Rannu valla 2015. aasta... 2016) andmete alusel

6. Endise Rõngu valla 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Ülevallalised spordiüritused, huviringid	11 129
Sporditeenuste kulud kokku	11 129

Allikas: autori koostatud (Rõngu valla 2015. aasta... 2016) andmete alusel

Lisa 3 järg

7. Uue Elva valla 2018. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Arvestatud töötasude kogusumma majandusaastal - SA Elva Kultuur ja Sport	44 006
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks - Spordiüritusteks	56 616
Muu mittesihtotstarbeline finantseerimine - BC Elva MTÜ - Crause Tantsukool MTÜ - Muu	3 120 7 800 176 686
Rahaline sihtfinantseerimine - Elva Tenniseklubi MTÜ – tenniseväljak - Jalgpalliklubi FC Elva – jalgpalliväljak - Annikoru Discolf MTÜ - discolfiväljak	80 000 20 945 7 500
Olulisemad lõpetamata tööde ja ehitiste kirjel kajastuvad objektid seisuga 31.12.2018.a.: - Elva spordihoone projekteerimine	187 864
Olulisemad lõpetamata tööde ja ehitiste kirjel kajastuvad objektid seisuga 31.12.2018.a.: - Jaani tänava kergliiklustee ehitus - Palupera kergliiklustee ehitus - Rannu aleviku kergliiklustee ehitus - Rõngu kergliiklustee ehitus - Tartu maantee kergliiklustee ehitus - Valga maantee kergliiklustee	45 494 47 256 3 500 1 160 24 358 53 070
Sporditeenuste kulud kokku	759 375

Allikas: autori koostatud (Elva valla 2018. aasta... 2019) andmete alusel

Lisa 4. Tartu valla kohaliku omavalitsuse ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud

1. Endise Piirissaare valla 2014. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Sporditeenuste kulud kokku	13

Allikas: autori koostatud (Piirissaare valla 2014. aasta... 2015) andmete alusel

2. Endise Tabivere valla 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Antud sihtotstarbelised toetused tegevuskuludeks - Tabivere Rahvaspordiklubi MTÜ	21 000
Tööjõukulu tegevusalade lõikes - Spordijuhi töötasu	8 000
Tabivere aleviku kergliiklustee eskiisprojekt	1 000
Sporditeenuste kulud kokku	30 000

Allikas: autori koostatud (Tabivere valla 2015. aasta... 2016) andmete alusel

3. Endise Laeva valla 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks - Ujumise algõpetus	125
Ülevallalised spordiüritused, huviringid	17275
Mänguväljaku atraktsioonide uuendamine	3 143
Sporditeenuste kulud kokku	20 543

Allikas: autori koostatud (Laeva valla 2015. aasta... 2016) andmete alusel

Lisa 4 järg

4. Endise Tartu valla 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Tartu Valla Spordikool ja Spordihooned - Töötasud	139 202
Kõrveküla Spordihall - Personalikulud - Majandamiskulud	53 716 19 727 33 989
Spordikool+Lähte SPH - Antud toetused (Lähte STK MTÜ) - Personalikulud - Majandamiskulud	280 978 4 110 153 943 122 925
Arvlemised - spordikoolide kohamaks (Tartu linn) - Majandamiskulud	30 669
Ülevallalised spordiüritused + sektsioonid - Majandamiskulud - Tartu valla võistkonna osalemine Eestimaa suvemängudel (Kuressaares) - transpordi- ja majutuskulude katteks - Toetus - Spordiklubi Duo Pluss, noortelaagri korralduskulude kate - Toetus - Klubi Tartu Maraton, rulluisumaratoni korralduskulude katteks - Toetus - Äksi Motoklubi MTÜ, noorsportlaste treeninglaagri korralduskulude katteks - Muu	45 248 6 909 1 632 1 000 1000 34 707
Sildfinantseeringuna võetud pangalaenu tagastus Tartu-Lähte kergliiklustee Maramaa-Lähte lõigu (6,3 km) ehituskulude katteks	350 000
Sporditeenuste kulud kokku	899 813

Allikas: autori koostatud (Tartu valla 2015. aasta... 2016) andmete alusel

Lisa 4 järg

5. Uue Tartu valla 2018. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Tartu Valla Spordikool ja Spordihooned - Töötasud	175 770
Kõrveküla Spordihall - Personalikulud - Majandamiskulud	56 151 24 654 31 497
Spordikool, Lähte Spordihall - Personalikulud - Majandamiskulud - Spordikooli suusamaja remont - Muu	284 181 190 067 94 114 3 000 91 114
Laeva Spordihall - Personalikulud - Majandamiskulud	22 481 4 335 18 146
Arvlemine, spordikoolide kohamaks - Majandamiskulud	68 429
Ülevallalised spordiüritused, seksioonid - Majandamiskulud	44 263
Tabivere Rahvaspordi klubi - Antud toetused - Personalikulud - Majandamiskulud	42 038 28 740 12 580 718
Sporditeenuste kulud kokku	693 313

Allikas: autori koostatud (Tartu valla 2018. aasta... 2019) andmete alusel

Lisa 5. Kambja valla kohaliku omavalitsuse ja valda kuuluvate endiste kohalike omavalitsuste sporditeenuste kulud

1. Endise Ülenurme valla 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Mittesihotstarbeline sihtfinantseerimine - Spordikoolidele ja -seltsidele	90 000
Vallavolikogu liikmetega seotud ettevõtete töötasud ja hüvitised - Ülenurme Güm. Spordiklubi - Tartumaa Spordiliit	9 000 3 000
Muu	3000
Avalike mänguväljakute rajamine	5 709
Sporditeenuste kulud kokku	110 709

Allikas: autori koostatud (Ülenurme valla 2015. aasta... 2016) andmete alusel

2. Endise Kambja valla 2015. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
- Sporditrennidesse sõitmise transpordikulud ja iga huviringis osaleva lapse eest pearaha maksmine, spordiürituste korraldamine ja toetamine, spordiklubide toetamine, muu	71 900
*Lõpetamata ehitusel pooleliolevad objektid seisuga 31.12.2015.a.: - Puiestee tänava kergliiklustee	500
*Lõpetamata ehitusel pooleliolevad objektid seisuga 31.12.2015.a.: - Kambja lasteaia söimerühmade mänguväljakute laiendamine	200
Sporditeenuste kulud kokku	72 600

Allikas: autori koostatud (Kambja valla konsolideerimisgrupi 2015. aasta... 2016) andmete alusel

3. Uue Kambja valla 2018. aasta kehakultuuri- ja sporditeenuste kulud (eurodes)

Kulude allikad	Kulude summa
Antud tegevustoetused - Spordikoolidele- ja seltsidele	204 000
Rahalised sihtfinantseerimised - Spordivahendid avalikku ruumi	3 000
Muu	82 000
Rahalised sihtfinantseerimised - Võru-Poldri kergliiklustee	88 000
Sporditeenuste kulud kokku	377 000

Allikas: autori koostatud (Kambja valla konsolideerimisgrupi 2018. aasta... 2019) andmete alusel

Lisa 6. Spordialade valik Elva, Tartu ja Kambja valdades 2019. aasta seisuga

Spordialad	Elva vald	Tartu vald	Kambja vald
Jalgpall	jalgpall, saali jalgpall	jalgpall, saali jalgpall	jalgpall, saali jalgpall, rannajalgpall
Korvpall	+	+	+
Võrkpall	+	+	+
Rahvastepall	+	-	-
Sulgpall	+	-	-
Kergejõustik	+	+	+
Maadlus	-	kreeka-rooma maadlus	kreeka-rooma maadlus, naistemaadlus
Judo	+	+	-
Tõstesport	+	+	-
Võimlemine	ilu- ja rühmvõimlemine	-	ilu- ja rühmvõimlemine, harrastusvõimlemine, aeroobika ja rühmatreeningud
Laskesuusatamine	+	-	-
Suusasport	kahevõistlus, suusahüpped	murdmaasuusatamine, mäesuusatamine	murdmaasuusatamine
Jalgrattasport	jalgrattasport	maantee sõit, maastikusõit, BMX-kross	maantee sõit, trekisõit
Tennis	+	-	-
Lauatennis	-	+	-
Saalihoki	+	-	-
Lennuketta sport	discgolf	-	discgolf
Laskmine	+	-	+
Vibusport	-	vibulaskmine	-
Noolemäng	-	-	+
Indiaca	-	-	+
Orienteerumine	-	+	-
Kepikõnd	-	+	-
Tantsusport	muud sportlikud tantsud	-	-
Motosport	enduro, motokross, mäkketõus	enduro, motokross, mäkketõus, mototrial, ringajaksõit, supermoto	-
Autosport	-	-	autokross, autoralli
Aerulauatamine ehk supitamine	-	+	-
Purjetamine	-	+	-
Male	-	+	-
Kabe	-	+	-
Sportlik kalapüük	-	-	+
Sportkeegel	+	-	-

Allikas: autori koostatud (Organisatsioonide nimekiri 2020) andmete alusel

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Heinar Kull,

sünniaeg 21.06.1995,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud lõputöö Kehakultuuri- ja sporditeenused ühinenud Elva, Tartu ja Kambja valdades 2015 ja 2018 aastate võrdluses ja spordiharrastamisega kaasnevad sotsiaalsed mõjud,

mille juhendaja on Maret Prits,

- 1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,
- 1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja
- 1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor

allkirjastatud digitaalselt
allkiri

Tartu, 14.05.2020

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

Maret Prits, allkirjastatud digitaalselt
(juhendaja nimi ja allkiri)

14.05.2020
(kuupäev)